

Työryhmämuistio MMM 2005:4

Kattavat palvelut maaseudun mikroyrityksille

**Maaseudun mikroyritysten rahoitustuen ja osaamisen kehittämispalveluiden
viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamistyöryhmän raportti**

Helsinki 2005

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 6.5.2004 työryhmän selvittämään maaseudun mikroyritysten rahoitustuen ja osaamisen kehittämispalveluiden viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamista. Työryhmän asettamisen taustalla ovat hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmaan liittyvän alueiden yrittäjyyden osa-alueen yhden keskeisimmän tavoitteen eli eri hallinnonalojen yhteistyön tehostaminen. Työryhmän tavoitteena oli selvittää ratkaisuehdotuksia eri hallinnonalojen yhteistyön tehostamiseksi sekä tehdä tarvittavat lainsäädännön ja käytäntöjen muutosehdotukset.

Työryhmän tehtäviksi asetettiin:

- 1) selvittää, miten maaseudun mahdolliset yrittäjiksi aikovat henkilöt saadaan rahoituksen piiriin siten, ettei maaseudulle jää katvealueita yritysrahoitukseen;
- 2) selvittää, miten eri rahoitustyökaluja voidaan kehittää vastaamaan paremmin eri kehitysvaiheessa olevien maaseudun yritysten tarpeisiin, kuten aloittavat ja laajentavat yritykset, vientiä aloittavat yritykset ja sukupolvenvaihdokset;
- 3) selvittää, miten maaseudun yritysten rahoitustyökaluja tulee kehittää, jotta maaseudulle saataisiin entistä enemmän uusien kasvualueiden, kuten hoiva- ja tietotyön ja bioenergia-alan (metsä-, pelto- ja eläinten sivutuote-energia) yrityksiä;
- 4) selvittää, miten rahoituksen, neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen yhteistyötä voidaan tehostaa;
- 5) selvittää, miten eri hallinnonalojen rahoitustyökalut voidaan sovittaa yhteen ja miten ne täydentävät toisiaan.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.10.2004 mennessä yrittäjyyden politiikkaohjelmaan liittyvän viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamisen osalta, muun selvitystyön osalta määräaika oli 31.12.2004. Työryhmän määräaika jatkettiin 31.3.2005 saakka. Työryhmä kokoontui kaikkiaan 17 kertaa.

Työryhmään nimettiin puheenjohtajaksi ylitarkastaja Sirpa Karjalainen, maa- ja metsätalousministeriöstä ja jäseniksi yritysasiamies Vesa Malila, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK:sta, neuvotteleva virkamies Anna-Liisa Levonen, kauppa- ja teollisuusministeriöstä, ylitarkastaja Kari Alanko, kauppa- ja teollisuusministeriöstä ja ylitarkastaja Reijo Martikainen, maa- ja metsätalousministeriöstä.

Pysyvinä asiantuntijoina toimivat yritystutkija Jukka Saarni, Kaakkois-Suomen TE-keskuksesta, tuoteryhmäpäällikkö Hannu Heikkilä ProAgria maaseutukeskusten liitosta sekä Heikkilän vuoroteltuvapaan ajan varamiehenä oli maaseutuyritysneuvoja Juhani Paavilainen (22.9.2004 saakka), ProAgria Pohjois-Savon maaseutukeskuksesta

Työryhmän sihteerinä toimi projektipäällikkö Markku Alm, maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut asiantuntijoina ohjelmajohtaja Raimo Luomaa, kauppa- ja teollisuusministeriöstä, toimialapäällikkö Ismo Partasta, Pirkanmaan TE-keskuksesta, kehittämispäällikkö Jusa Susiaa Hämeen TE-keskuksesta, osastopäällikkö Jouko Lankista, Kaakkois-Suomen TE-keskuksesta, osastopäällikkö Antti-Jussi Oikarista, Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksesta, projektijohtaja Risto Rautkoskea Pirkanmaan TE-keskuksesta, neuvotteleva virkamies Jarmo Palmia työministeriöstä, projektipäällikkö Jarkko Huovista Kuntaliitosta ja yritystutkija Pirjo Uusitupaa Uudenmaan TE-keskuksesta.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä jättää kunnioittavasti muistionsa maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 14. päivänä huhtikuuta 2005.

Sirpa Karjalainen

Anna-Liisa Levonen

Vesa Malila

Kari Alanko

Reijo Martikainen

Jukka Saarni

Hannu Heikkilä

Markku Alm

Tiivistelmä

Raportin tarkoitus on kartoittaa maaseudun mikroyrityksiin kohdistuvia rahoitustukijärjestelmiä, osaamisen kehittämispalveluita ja niiden parempaan yhteensovittamiseen liittyvät keskeiset haasteet sekä luoda suuntaviivoja järjestelmien ja niiden toimeenpanon tulevalle kehittämiselle.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla voidaan rahoittaa Maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) mukaisesti maaseutuyrityksiä, jotka toimivat maatilalla ja työllistävät perheenjäsenten lisäksi enintään kolmen henkilötyövuoden verran sekä ns. ketjuyrityksiä, joilla on yhteistyösopimus maatilayrityksen kanssa. Nämä yritykset voivat työllistää enintään viittä henkilötyövuotta vastaavasti. LEADER+ -yhteisöaloiteohjelmasta rahoitetaan myös muita enintään viisi henkilötyövuotta työllistäviä maaseutuyrityksiä. Rahoituspäätökset hankkeista tekee TE -keskuksen maaseutuosasto. Tukijärjestelmillä on tiivis kytkentä EU:n maaseutuasetukseen (1257/1999) ja Euroopan maatalousrahaston rahoittamiin ohjelmiin Suomessa.

Muiden maaseudun yritysten, myös mikroyritysten rahoittaminen kuuluu pääosin yritystoiminnan tukemisesta annetun lain eli yritystukilain (1068/2000) piiriin. Rahoituspäätökset tämän lain nojalla tekee TE -keskuksen yritysosasto; ainoastaan suurimpien investointitukihankkeiden (hankkeen koko yli 1,7 milj. euroa) kohdalla päätökset tehdään kauppa- ja teollisuusministeriössä. Myös TEKES:in ja Finveran rahoitusta voidaan myöntää maaseudun mikroyrityksille. Osa tukijärjestelmistä on puhtaasti kansallisia, osaksi rahoitus on kytketty EU:n aluerahaston rahoittamiin alueellisiin tavoiteohjelmiin.

Säädösperusta on nykyisellään varsin yhtenäinen ja kattava. Käytännössä on kuitenkin ilmennyt ongelmia maaseudun pienten, maatilaa omistamattomien yrittäjien yritystoiminnan rahoittamisessa erityisesti toimialoilla, kuten palvelusektorilla, sekä niissä tapauksissa, joissa yrityksen ei ole katsottu laajentavan toimintaansa riittävästi. Ongelmana koetaan myös se, että eri rahoittajatahojen menettelytavat rahoitusprosessin eri vaiheissa poikkeavat toisistaan.

Maatilalla toimivien yritysten tuki on joissakin tapauksissa korkeampi kuin yritystukilain mukaista tukea saavilla. Näkyvin ero on syntynyt Etelä- ja Länsi-Suomen maaseutumaisissa kunnissa. Pohjois- ja Itä-Suomessa tukitasot ja rahoitusmahdollisuudet ovat sitä vastoin varsin yhtenäiset.

Aloittavien yritysten taloudellisten toimintaedellytysten arviointi ja muut yrityspalvelut toteutetaan eri toimijoiden tuottamina arviointina ja muina palveluina. TE-keskuksen yritysosaston tuotteistettuja palveluita tarjoavat yksityiset konsultit. Maaseutuosastojen yritysasiakkaille vastaavia palveluja tarjoavat pääosin Proagria maaseutukeskukset ja ne on kytketty alueellisiin/yrityksryhmän kehittämishankkeisiin. Starttirahauudistus tuo työvoimatoimistot voimakkaammin alueellisten toimijoiden kenttään ja lisää seudullisten yrityspalvelupisteiden muutoinkin kasvavaa roolia yrityspalveluiden paikallisessa tarjonnassa.

Työryhmä tekee 19 ehdotusta, jotka koskevat säädösten, TE-keskuksen osastojen menettelytapojen ja valintakriteerien yhdenmukaistamista, pienimpien yritysten rahoituksen kattavuuden parantamista, rahoitusresursseja, seudullisia yrityspalveluita sekä joitakin ongelmallisina pidettyjä toimialakysymyksiä. Työryhmän ehdotukset on koottu yhteenvetona raportin loppuun. Ehdotusten toteutus tulisi käynnistää välittömästi tulevan ohjelmakauden 2007 - 2013 valmisteluun liittyen.

Haastavasta ja monisäikeisestä ongelmakentästä johtuen tämä työryhmäraportti ei ole kaikilta osin kattava ja tästä syystä valmistelua tulee jatkaa KTM:n ja MMM:n yhteistyöllä tulevan, uuden rahoituskauden valmistelussa. Työtä on syytä jatkaa erityisesti yrityspalvelujen yksityiskohtaisemman kehittämisen osalta.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	7
2. MAASEUDUN ELINKEINORAKENNE.....	9
3. KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT YRITYSTUKI- JA KEHITTÄMISTYÖKALUT	11
3.1. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	11
3.1.1. Maaseudun pienyritysrahoitus	11
3.1.2. Investointituki	13
3.1.3. Maaseutuyritysten kanssa tuotanto- tai markkinointiketjussa toimivat muut pienyrietykset	13
3.1.4. Investointihankkeiden ohjekustannusmenettely	13
3.1.5. Käynnistysavustus	14
3.1.6. Kehittämistuki	14
3.1.7. Yritysryhmän kehittämishankkeet.....	15
3.1.8. Maa- ja metsätalousministeriön sekä TE-keskuksen maaseutuoston asiakkaiden osaamisen kehittämispalvelut	16
3.1.9. ProAgria maaseutukeskusten yritysneuvonnan tuotteistetut asiantuntijapalvelut	17
3.2. KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	18
3.2.1. Investointituki	18
3.2.2. Pk-yritysten kehittämistuki.....	19
3.2.3. Toimintaympäristötuki	20
3.2.4. Maataloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin tuki	21
3.2.4.1. Investointituki.....	21
3.2.4.2. Kehittämistuki	22
3.2.5. Energiatuki.....	23
3.2.6. Kauppa- ja teollisuusministeriön sekä TE-keskusten yritysoston pk-yritysten osaamisen kehittämispalvelut	24
3.2.7. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut	26
3.3. TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	27
3.3.1. Starttiraha	27
3.3.1.1. Tuen saamisen edellytykset	27
3.3.1.2. Starttiyrittäjää tukevat asiantuntijapalvelut.....	28
3.3.1.3. Starttiyrittäjyyteen liittyvä yrittäjyyskoulutus	28
3.3.1.4. Alueellisten ja paikallisten palvelujen organisointi.....	28
3.3.1.5. ESR –tuotekehityshanke	29
3.4. VALTIOTUKI- JA RAKENNERAHASTOSÄÄNNÖSTEN UUDISTAMISESTA KAUELLE 2007 – 2013	30
3.4.1. Valtiontuet	30
3.4.2. Maatalousalan valtiontuet	31
3.4.3. Yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta.....	32
3.4.4. Aluetuen suuntaviivojen mukainen valtiontukikohtelu kaudella 2007-2013	32

4. RAKENNERAHASTOT JA OHJELMIEN RAHOITUS.....	34
4.1. Rakennerahastot	34
4.2. Ohjelmien rahoitus	34
4.3. Rakennerahastovarot ja kansalliset alueiden kehittämisen varat	35
4.4. Komission esitys maaseutustrategiaksi ja maaseutuasetukseksi 2007 - 2013 (EAFRD)	36
4.5. Rakennerahastouudistus (EAKR/ESR).....	37
4.6. Yritysrahoitus kaudella 2000 – 2006.....	40
 5. YRITYSTUEN KOHDENTAMISEN JA MYÖNTÄMISEN KÄYTÄNNÖN ONGELMAT JA KATVEALUEET SEKÄ NIIHIN LIITTYVÄT KEHITTÄMISEHDOTUKSET	 43
5.1. TOIMINTATAVAT JA MENETTELYT TE-KESKUKSISSA JA ERI OHJELMA-ALUEILLA	45
5.1.1. Yrityshankkeiden yleiset valintakriteerit.....	47
5.1.2. Tukijärjestelmät.....	49
5.1.2.1. Investointituki	49
5.1.2.2. Käynnistystuki ja starttiraha.....	52
5.1.2.3. Kehittämistuki.....	53
5.1.2.4. Toimintaympäristötuki	53
5.1.3. Eräät toimialakysymykset.....	54
5.1.4. Muut asiayhteyteen liittyvät kysymykset	58
5.1.5. Osaamisen kehittämispalvelut	59
 LIITTEET:	66
Liite 1. ProAgria maaseutukeskusten tuotteistetut asiantuntijapalvelut.....	66
Liite 2. Kauppa- ja teollisuusministeriön tuotteistetut asiantuntijapalvelut	71
Liite 3. Kauppa- ja teollisuusministeriön mikroyritystukien kohdentuminen TE- keskuksittain ja ohjelma-alueittain maaseututyypin mukaan.....	77
Liite 4. Valtiontukea koskeva EU-säädäntö lähinnä maatalousalan osalta	84
Liite 5. Kansalliset tukialueet vuodesta 2000 alkaen	86
Liite 6. EU:n osarahoitteiset alueelliset tavoiteohjelmat.....	87
Liite 7. Maaseututyypit.....	88
Liite 8. Suomen tavoite 1- alue	89
Liite 9. Kansalliset tukialueet 2007-2013 - Komission esitys	90
Liite 10. Suomen tavoite- 6 alue	91

1. Johdanto

TE-keskusten eri osastot käsittelevät useita elinkeinotoimintaan liittyviä samantyyppisiä tukia, jotka kohdistuvat yrityksille tai yritystoimintaan. Näitä kaikkia tukia kutsutaan tässä raportissa yhdenmukaisuuden vuoksi yritystuiksi. Tukiin liittyvät menettelytavat ovat TE-keskuksen osastoilla erilaisia. Nämä erot vaikeuttavat asiakaspalvelun tehostamista ja ovat osin epäjohdonmukaisia myös TE-keskusten henkilöstön oman työn sujuvuuden ja tukijärjestelmän kokonaisuuden hahmottamisen kannalta. Yritystukiin liittyvien menettelytapojen yhdenmukaistamisella voitaisiin parantaa TE-keskuksen asiakaspalvelua ja mahdollisuuksien mukaan yhtenäistää ja yhteismitallistaa TE-keskuksen eri osastojen tuotteita ja palveluita. Väliinputoajien määrää voidaan vähentää, TE-keskuksen tuotteiden tunnettavuutta lisätä sekä vähentää yritystukiin liittyvää byrokratiaa.

Osaamisen kehittämispalveluiden tarjonta koetaan asiakkaiden piirissä kattavaksi, mutta laajuudessaan jopa sekavaksi kokonaisuudeksi. Viranomaistahot tarjoavat yrittäjille lähinnä omia erikoispalvelujaan huomioimatta laajemmin asiakkaan tarpeita muiden palvelun tarjoajien osaamisen hyödyntämistä tai tarjontaa. Pääosa palveluista on kehitetty pienten- ja keskisuurten kasvuyritysten tarpeita silmällä pitäen. Asiakkaan on vaikea tunnistaa oikeaa palvelun tarjoajaa, jonka puoleen hänen olisi käännäyttävä saadakseen ongelmaansa ratkaisun kohtuullisessa ajassa.

TE-keskuksen myöntämien yritystukien ja niihin liittyvien menettelytapojen yhtenäistäminen on pitkäjänteistä työtä ja se edellyttää eri hallinnonalojen sitoutumista kehittämistyöhön. Pitkän ajan kuluessa, alkujaan erilaisille tukijärjestelmille on muodostunut omat menettelytavat. Sen vuoksi järjestelmien menettelytapojen yhtenäistäminen on työläs ja monitasoinen prosessi ja vaatii käytännön menettelytapojen selvittämisen ohella myös tukien lähtökohtien ja tavoitteiden analysointia. Siinä on kiinnitettävä erityistä huomiota yritystukien alueelliseen kattavuuteen.

TE-keskuksissa on vireillä erilaisia tukimenettelyjen koordinoimiseen ja parempaan tiedonkulkuun tähtääviä hankkeita ja kehittämistoimintaa. Yhtenä esimerkkinä TE-keskuksissa toteutettavasta kehittämistyöstä on meneillään oleva Asko-projekti (ASKO = asiakkuuden strategisen kehittämisen ohjelma). Hankkeessa on tarkoitus uuden toimintatavan myötä kehittää TE-keskusten kykyä ja halua palvella yritysasiakkaita uudella tavalla, siirtymällä uuteen kehittäjän rooliin.

Kehittämisen- ja yhteensovitystyötä vaikeuttaa raportin valmisteluhetkellä se, että Euroopan Yhteisön tulevan rahoituskauden (2007 – 2013) oikeudellisista perusteista ja rahoituskehyksistä ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Työryhmä katsoo, että yhteensovitystä on tehtävä aktiivisesti vuonna 2005 ja edelleen uutta rahoituskautta koskevia säädöksiä ja menettelyjä valmisteltaessa.

Tämän selvitystyön ulkopuolelle on rajattu opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvat koulutus- ja kehittämistoimenpiteet

Määritelmät maaseutuelinkinojen rahoituslain mukaisissa säädöksissä

Maatilayritys

Maataloutta ja metsätaloutta harjoittava yrityskokonaisuus

Maatalousyritys

Yritys, joka tuottaa, jalostaa ja saattaa markkinoille maataloustuotteita

Maatalous

Luonnon uudistumiskykyyn perustuvaa tuotantoa, esim. peltoviljely, karjatalous, muu eläintenpito, kasvihuonetuotanto, puutarha- ja taimitarhaviljely, turkistarhaus, hevostalous, porotalous, mehiläistalous, ammattimainen metsästys, marjastus ja sienestys tai muu Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden tuotantotoiminta.

Maataloustuote

Tuotteet, jotka on lueteltu Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I

Maataloustuotteen ensiasteen jalostus

Maataloustuotteen käsittely niin, että myös käsittelyn tuloksena saatava tuote on maataloustuote, joka sisältyy perustamissopimuksen liitteeseen I.

Ketjuyritys

Maaseutuyritykseen rinnastettava yritys, joka toimii palvelujen tai tuotteiden jalostus-, jakelu- tai myyntiketjun osana, ja joka työllistää enintään viittä vuosityöpaikkaa vastaavasti; ketjuun kuuluvista yrityksistä vähintään puolet tulee olla maaseutuyrityksiä.

Maaseutuyritys

Maaseutuyritys harjoittaa yritystoimintaa maatilatalouden (maatalous ja/tai metsätalous) ohella.

Mikroyritys

Yritys, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa. Tarkasteluajankohtana henkilöstömäärien sekä rahamäärien arvojen osalta käytetään viimeksi päättynyttä tilikautta.

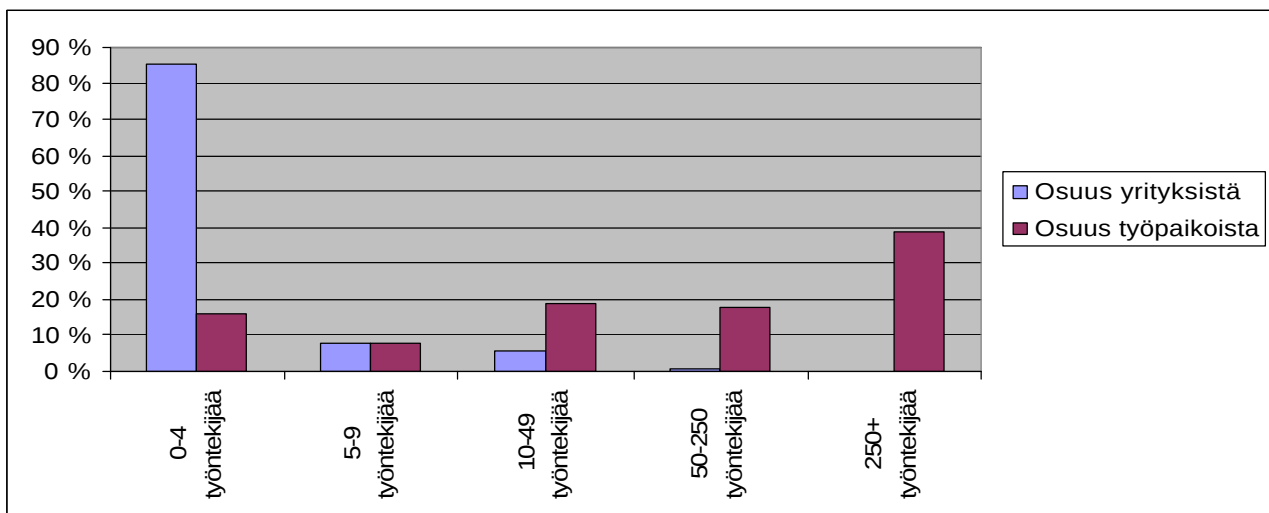
2. Maaseudun elinkeinorakenne

Yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan noin 40 prosenttia kaikista yrityksistä sijaitsi vuoden 2001 lopulla maaseudulla. Maaseudun yritystoiminnan rakenne poikkeaa kuitenkin koko maan ja kaupunkien yritys rakenteesta. Suurten yritysten osuus on pienempi maaseudulla. Mikroyrityksiä suurempia yrityksiä vuonna 2001 maaseudulla oli noin 6200. Maaseudun yritystoiminta on pienimuotoisempaa kuin kaupungeissa. Siirryttäessä kaupunkien läheiseltä maaseudulta harvaan asutulle maaseudulle mikroyritysvaltaisuus kasvaa. Mikroyrityksistä (230 048 kappaletta vuonna 2001) noin 42 prosenttia (96 315 kappaletta) sijaitsi maaseudulla. Tästä 32 076 kappaletta (33 %) kaupunkien läheisellä maaseudulla, 40 870 kappaletta (42 %) ydinmaaseudulla ja 23 369 kappaletta (25 %) syrjäisellä maaseudulla (Taulukko 1).

Maaseudulla on paljon mikroyrityksiä					
Yrityksen henkilöstö	Koko maa	Kaupungit	Kaupunkien läheinen maaseutu	Ydinmaaseutu	Harvaan asuttu maaseutu
0 - 4 työntekijää	209 985	119 558	29 339	37 628	21 460
5 - 9 työntekijää	22 063	14 175	2 737	3 242	1 909
MIKROYRITYKSET YHT.	230 048	133 733	32 076	40 870	23 369
10 - 20 työntekijää	11 509	7 841	1 293	1 507	869
20 + työntekijää	10 336	7 771	1 042	1 043	480
MIKROYRITYKSIÄ SUUREMMAT YHT.	21 845	15 612	2 335	2 550	1 349
YRITYSTOIMIPAIKAT YHT.	251 893	149 345	34 411	43 420	24 717
Mikroyritysten osuus	91,3 %	89,5 %	93,2 %	94,1 %	94,5 %

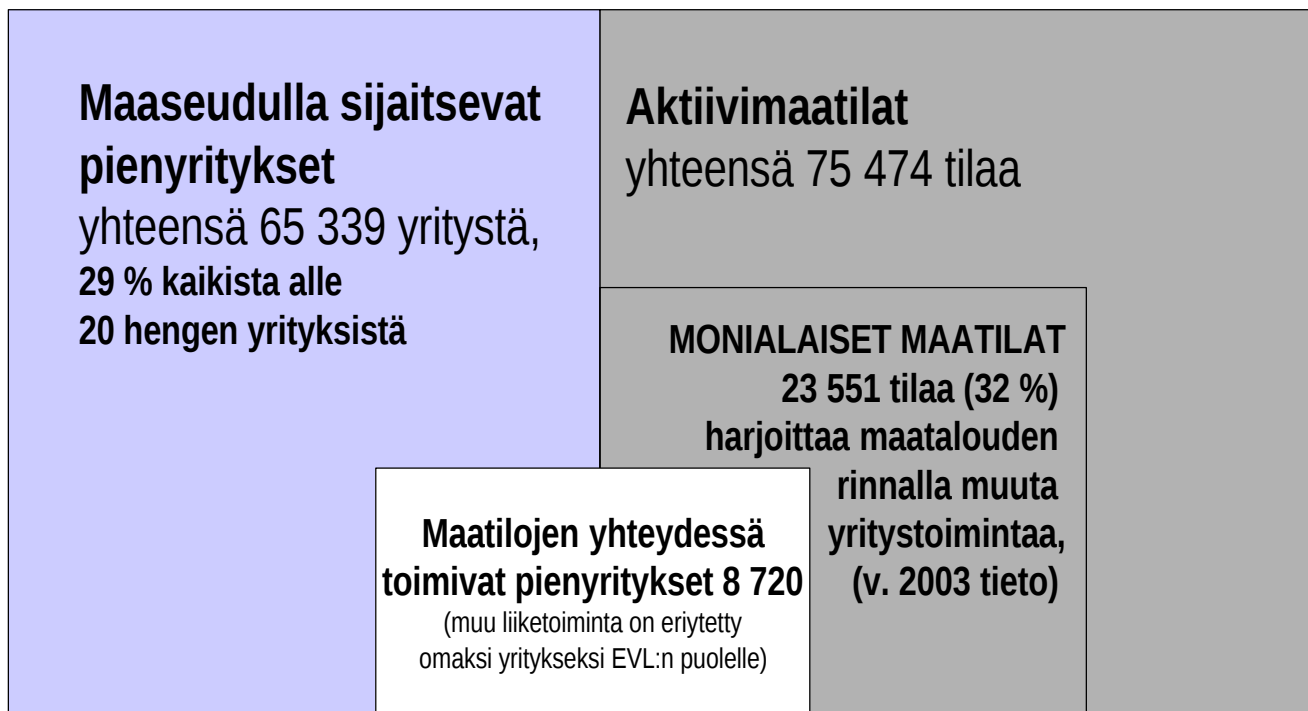
Taulukko 1. Erikokoiset yritykset aluetyypeittäin vuonna 2001. (Lähde: Tilastokeskus, yritys- ja toimipaikkarekisteri 2004)

Yrittäjyys luo työpaikkoja, tuo verotuloja ja synnyttää taloudellista kasvua. Tämän lisäksi yrittäjyydellä ja yrityksillä on suuri merkitys myös maaseudun asumisen ja elämisen ylläpitäjänä ja toimivuuden edistäjänä. Erityisesti palvelujen saatavuus ja monipuolisuus tekevät kunnan tai maaseutualueen houkuttelevaksi asuin- ja toimintaympäristönä. Avainkysymys asukkaiden viihtyvyyden ja yritysten sijoittumisen kannalta on juuri palvelujen saatavuus ja niiden monipuolisuus.

Kuva 1. Maaseudun yritysten lukumääräjakauma ja osuus työpaikoista (%) vuonna 2001.

Maaseutuyrityksiä on markkinastrategialtaan kahdentyyppisiä: toiset myyvät tuotteitaan ja palvelujaan paikallisesti, lähialueen ihmisten ja yritysten tarpeisiin; toisten toiminta perustuu laajempien markkinoiden tavoittelulle joko itsenäisesti tai tuotantoketjun osana. Maaseudulla - varsinkaan harvaan asutulla - ei ole laajoja markkinoita. Paikallisille markkinoille suuntautuvat yritykset ovat useimmiten pieniä eivätkä tavallisesti pyri jatkuvaan kasvuun. Silti niiden rooli palvelujen tarjoajana ja elinkeinotoiminnan monipuolistajana on korvaamaton.

Kuva 2. Maaseudun pienyritystoiminnan¹ rakenne vuonna 2002 (maaseudun pienyritysrekisteri, maatalouden rakennetutkimus 2003)

Maaseudun elinkeinorakenteessa teollisuuden osuus on huomattava ja suhteessa selvästi suurempi kuin kaupunkien elinkeinorakenteessa. Erityyppiset maaseutualueet ovat toimintaympäristö hyvin monipuoliselle kirjolle suomalaista teollista yritystoimintaa. Maaseudulla on käytännössä kaikkien teollisuudenalojen toimintaa. Maaseudun toimivan teollisuuden suhteellisesti vahvimmat toimialat ovat puu- ja huonekaluteollisuus, TeVaNaKe-teollisuus, kemianteollisuus, elintarviketeollisuus sekä metalli- ja koneteollisuus. Näillä toimialoilla maaseudun yritysten osuus toimialan työpaikoista on korkeimmillaan.

Maaseudulla oli vuonna 2001 noin 172 000 yksityistä palvelutyöpaikkaa. Kun maaseudun väestöosuus oli 42 prosenttia, oli maaseudun osuus yksityisistä palvelutyöpaikoista vain 22 prosenttia. Yksityiset palvelut ovat siten keskittyneet kaupunkeihin. Eniten ovat keskittyneet liike-elämän palvelut ja rahoitustoiminta, vähiten majoitus- ja ravitsemustoiminta.

Yksityisten palvelualojen keskittyminen kaupunkeihin on maaseudun elinkeino- ja työllisyyspoliittinen ongelma. Palvelualojen sisällä on kuitenkin laajentuvia mahdollisuuksia maaseudulle. Sellaisia aloja ovat erityisesti maaseutu- ja luontomatkailu, yksityisten hyvinvointi- ja hoivapalvelujen kehittyminen sekä yrityspalvelut muun muassa etätyön laajentumisen kautta.

¹ pienyrityksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä maaseudun pienyritysrekisterin määritelmän mukaista pienyritystä

3. Käytettävissä olevat yritystuki- ja kehittämistyökalut

3.1. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

(Säädösperusta: Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999, Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000, Valtioneuvoston asetus eräistä maaseudun kehittämiseen myönnettävistä lainoista 808/2000, Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatilatalouden ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta 389/2004, Maa- ja metsätalousministeriön asetus maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä 129/2002)

3.1.1. Maaseudun pienyritysrahoitus

Maa- ja metsätalousministeriö palvelee aloittavia ja jo toimivia yrityksiä pääasiassa alueellisten TE-keskusten maaseutuosastojen kautta. Maaseutuosastojen tärkeimmät palvelumuodot ovat sekä aloittaville että toimiville maaseutuyrityksille suunnatut neuvonta- ja rahoituspalvelut sekä alueelliset kehittämisprojektit. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisesti TE-keskusten maaseutuosastot rahoittavat yritysten investointi- ja kehittämishankkeita.

Tukea myönnetään yleisesti maaseutuelinkeinojen rahoituslain 1§:ssä tarkoitettujen tavoitteiden mukaisesti maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen. Rahoitus myönnetään vuosina 2000 – 2006 osana tavoite 1-ohjelman ja maaseudun alueellisen kehittämisohjelman (ALMA) toteuttamista sekä LEADER+ ja POMO+-ohjelmia. Käytettävissä olevat tukimuodot ovat: Investointituki, käynnistysavustus ja kehittämisavustus.

Yleiset vaatimukset

- maaseutuyritys =>harjoittaa yritystoimintaa maatilatalouden ohella (maataloutta ja/tai metsätaloutta)
- tuettavalla toiminnalla oltava olennaista merkitystä yrittäjän toimeentulolle
- taloudellinen elinkelpoisuus²
- maaseutuyritys voi työllistää perheenjäsenten lisäksi enintään 3 vuosityöpaikan verran, annex I toiminnassa ei työntekijärajaa
- voi olla myös maaseutuyritykseen rinnastettava yritys eli ns. ketjuyritys, joka toimii sopimus pohjaisessa yhteistyössä usean maaseutuyrityksen kanssa.
- ketjuyritys voi työllistää enintään 5 vuosityöpaikan verran

Maatalouden muut tuotantosunnat

- investointeihin voidaan myöntää tukea, jos kysymys on muussa maataloudessa kuin tavanomaisessa kotieläintuotannossa tai peltoviljelyssä välttämättömistä investoinneista.
- edellä tarkoitettuna muuna maataloutena pidetään hanhien, ankkujen ja vastaavan siipikarjan tuotantoa, sienten kasvatusta, riistatarhausta, luonnonmarjojen ja -sienten keräämistä, *maataloustuotteiden (annex-1 tuotteiden) ensiasteen jalostusta*

² taloudellisella elinkelpoisuudella tarkoitetaan yrityksen maksuvalmiuden, kannattavuuden ja taloudellisen aseman (vakavaraisuus) tarkastelua

sekä muuta edellä tarkoitettuun tuotantoon ja toimintaan rinnastettavaa maataloudeksi luettavaa toimintaa.

- tukea ei kuitenkaan voida myöntää investointiin, joka edistää biisonin-, emun- tai strutsinlihan tuotantoa taikka biisonien, emujen tai strutsien tarhausta.

Maatilan muuna yritystoimintana pidetään:

- 1) turvetuotantoa;
- 2) muuta koneurakointia maatilan tuotantovälineillä ja muuten tilalta käsin harjoitettuna kuin varsinaisen maatalouden töiden urakointia;
- 3) palvelujen tuottamista käyttäen hyväksi maatalouden tuotanto-omaisuutta, eläimet mukaan lukien, tai maatilan asuinrakennuksia;
- 4) ohjelmapalveluja ja muita aineettomia palveluja, joissa käytetään hyväksi maaseutua;
- 5) tavaroiden tuottamista pienimuotoisena yritystoimintana;
- 6) muuta 1–5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan rinnastettavaa yritystoimintaa.

Tukea ei kuitenkaan myönnetä maatalous- eikä metsätraktoreiden eikä puunkorjuun monitoimikoneiden hankintaan.

Investoinnit muualla kuin maatilalla, tuettava toiminta:

Tukea investointeihin voidaan myöntää maaseutuyrityksille sekä ketjuyrityksille, jotka harjoittavat yritystoimintaa maatilan ulkopuolella, jos toiminta liittyy:

- 1) muuhun metsätaloustuotteiden jalostukseen kuin kemialliseen puunjalostukseen;
- 2) palvelujen tai tavaroiden tuottamiseen;
- 3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen tuotteiden välittämiseen ja markkinointiin lukuun ottamatta maataloustuotteiden vähittäiskauppaa;
- 4) maatilan muuna yritystoimintana tuotettujen (edellä kohdat 1-6) tuotteiden tai palvelujen välittämiseen tai markkinointiin;
- 5) yrityspalvelujen tuottamiseen;
- 6) muuhun toimintaan, joka voidaan rinnastaa 1–5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan ja jota harjoitetaan yhteistyössä maaseutuyritysten kanssa.

Tukea maataloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin investointeihin myönnetään vain LEADER+ -ohjelmasta.

Yrittäjä/yritys

- 18 – 64 –vuotias
- luonnollinen henkilö tai avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, joissa määräysvalta/omistus pääasiassa maaseutuyrittäjillä
- saa olennaisen osan toimeentulostaan tuettavasta yritystoiminnasta
- omaa riittävän ammattitaidon tuettavan yritystoiminnan harjoittamiseen
- asuu yrityksen hoidon kannalta tarkoituksenmukaisella etäisyydellä yrityksestä

3.1.2. Investointituki

Maaseutuyritysten investoinnit

- kone- ja laitehankintoihin sekä rakentamiseen toimintaa aloitettaessa tai olennaisesti laajennettaessa
- maataloustuotteiden ensiasteen jatkojalostus tiloilla ja muu yritystoiminta tilalla (maatilainvestointi) tai tilan ulkopuolella
- **maatilan muun yritystoiminnan enimmäistukitasot:**

tavoite 1-alue Pohjois-Suomi	tavoite 1-alue Itä-Suomi	ALMA-alue
34 %	40 %	40 % harv. asuttu ja ydinmaas. 25 % muut kuin em.alueet
maa- ja metsätaloustuotteiden jalostus ja markkinointi		
50 %	50 %	40 % harv. asuttu ja ydinmaas. 25 % muut kuin em.alueet

- myönnettävän avustuksen vähimmäismäärä **500 euroa**

3.1.3. Maaseutuyritysten kanssa tuotanto- tai markkinointiketjussa toimivat muut pienyritykset (=ketjuyritys)

Ketjuyrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka sopimusmenettelyllä tai muulla osoitettavissa olevalla tavalla toimii yhteistyössä muiden yritysten kanssa. Yhteistyöyrityksistä puolet tulee olla maaseutuyrityksiä (maatilakytkeäisiä). Ketjuyritys voi työllistää enintään 5 henkilötyövuotta vastaavasti

- **enimmäistukitasot muualla kuin maatilalla:**

tavoite 1-alue Pohjois-Suomi	tavoite 1-alue Itä-Suomi	ALMA-alue II ja III tukialueella ³
34 %	40 %	25 % harv. asuttu ja ydinmaas. 20 % muut kuin em.alueet 15 % II ja III tukialueen ulkop. 25 % puun energiak. edistävä

- myönnettävän avustuksen vähimmäismäärä **500 euroa**

3.1.4. Investointihankkeiden ohjekustannusmenettely

Maa- ja metsätalousministeriön rakentamiseen liittyvissä investointihankkeissa sovelletaan pääsääntöisesti ministeriön vahvistamaa ohjekustannusmenettelyä (rakentamismääräykset ja – ohjeet, maa- ja metsätalousministeriön asetus maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen perustana olevista rakennusten yksikkökustannuksista 99/01). Menetelmän tarkoituksena on varmistaa se, että valtionvaroin tuettujen hankkeiden kustannusarvioita ei voida keinoitekoisesti korottaa suuremman tuen toivossa. Lisäksi järjestelmällä on yleisesti tavoiteltu kohtuu-

³ Kansalliset tukialueet on kuvattu karttaliitteessä 5.

hintaista rakentamisen tasoa. Menettelyyn liittyvät rakennusselvitys- ja rakennusosa-arviolomakkeet, jotka on vahvistettu maa- ja metsätalousministeriön toimesta.

Rahoitustuen perusteena olevana rakennuksen hyväksyttävänä enimmäiskustannuksena käytetään em. ministeriön asetuksessa hyväksyttävien yksikkökustannusten, lisäerien ja korotusten summaa. Kun kustannusarvio jää alle edellä esitetyn hyväksytyn enimmäiskustannuksen, rahoitustuen perusteena oleva kustannus määrätään kustannusarvion perusteella. Rakennuksen kustannusarvio saa ylittää hyväksytyt enimmäiskustannukset enintään 25 prosentilla. Edellä mainitun estämättä työvoima- ja elinkeinokeskus voi hyväksyä enintään 40 prosentin ylityksen hyväksyttäviin kustannuksiin jos:

- 1) tuettava hanke palvelee tutkimusta tai tuotekehitystä tai on uuden rakentamistekniikan tai maa-tila-arkkitehtuurin kehittämistä palveleva koerakentamiskohde;
- 2) ylitys aiheutuu sellaisen uuden rakennustekniikan, erityisesti puun ja muiden uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvien rakennusaineiden käyttämisestä, joka ei vielä ole laajasti käytössä, mutta jolla voidaan katsoa olevan käyttömahdollisuuksia maatilarakentamisessa ja jonka soveltuvuus käyttötarkoitukseen on varmistettu; tai
- 3) ylitys perustuu rakennuskustannuksiin vaikuttavan tuotantoon tai toimintaan liittyvän uuden teknologian käyttämiseen, joka ei sisälly voimassaoleviin yksikkökustannuksiin ja joka liittyy tuotantokustannusten alentamiseen, tuotteiden laadun tai työolosuhteiden parantamiseen, eläinten hyvinvoinnin tai ympäristön suojelun edistämiseen taikka energian säästöön. Tässä tarkoitetun uuden teknologian toimivuudesta on oltava tutkimus- tai testaustietoa tai sen toimivuudesta ja käyttökelpoisuudesta on oltava muulla tavoin todettava varmuus.

3.1.5. Käynnistysavustus

- yritystoiminnan aloittamisesta ja laajentamisesta aiheutuviin työvoimakustannuksiin (palkkakulut + sivukulut)
- käynnistysavustusta myönnetään enintään kahdelle tai erityisestä syystä enintään kolmelle käynnistysvuodelle, tuki enintään 45 % hyväksyttävistä kustannuksista koko maassa
- laskennallinen yrittäjänpalkka enintään 11 800 euroa, josta tuki enintään 45 % (vain kansallisilla varoilla)
- **ei voida myöntää maatalouteen/ maataloustuotteiden ensiasteen jalostukseen**
- **myönnetään de-minimis tukena**

3.1.6. Kehittämistuki

Kehittämistukea voidaan myöntää yrityksen esittämän suunnitelman mukaisesti rajattuun kehittämishankkeeseen. Tukea voidaan myöntää hankkeisiin, jotka parantavat tuotteiden ja tuotantomenetelmien tasoa taikka liikkeenjohto ja markkinointitaitoa. Tukea voidaan myöntää myös kansainvälistymisen edistämiseen sekä yritysten perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen. Tuki myönnetään avustuksena

Yritysten tuotteiden tai tuotantomenetelmien tasoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuvat menot, ostettu tutkimustieto, tekninen tietämys ja patentit
- kone- ja laitehankinnoista tai niiden vuokrauksesta aiheutuvat menot (24 kk ajalta, ei tuotantotoimintaan käytettäviä koneita)
- raaka-aine- ja puolivalmistehankinnoista aiheutuvat menot
- palkka- ja matkakustannuksista aiheutuvat menot
- tukea voidaan myöntää enintään 35 % hyväksyttävistä kustannuksista

Yritysten menekinedistämiskustannukset

- tukea voidaan myöntää enintään 50 % hyväksyttävistä kustannuksista, jotka johtuvat ensimmäisestä osallistumisesta ulkomailla pidettäviin messuihin, näyttelyyn tai vastaavaan markkinointitilaisuuteen taikka, jos kysymys on maatalouteen liittyvästä menekinedistämisestä, konsulttien palkkioista, osallistumisesta messuille tai näyttelyihin tai näyttelyiden järjestämisestä;

Perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- yrityksen toimintaedellytysten selvittämiseen (pienet hankkeet), tuki enintään 90 %, maksimissaan 1000 €:n määräisen hankkeen kustannuksista
- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot
- enintään 50 % tuen perusteena olevista menoista
- de-minimis-tukea pl. maatalous sekä maataloustuotteiden jalostus ja markkinointi
- enintään 50 % de minimis tukena yrityksen avainhenkilön palkka- ja matkakustannuksista

Liikkeenjohto- tai markkinointitaitoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot
- 50 % tuen perusteena olevista menoista
- 50 % de minimis tukena avainhenkilön palkka- ja matkakustannuksista

3.1.7. Yritysryhmän kehittämishankkeet

- enimmäistukitaso enintään 75 % hyväksyttävistä kustannuksista (käytännössä 50%-75%)
- myönnetään de-minimis tukena
- tietylle yrittäjäryhmälle kohdistuva kehittämishanke, joka hyödyttää pääasiassa hankkeeseen osallistuvia rahoituslaissa koskevia yrityksiä
- tuen määrä jaetaan laskennallisesti yrityskohtaiseksi vähämerkityksiseksi tueksi samassa suhteessa, kuin kehittämishankkeesta aiheutuvat hyväksyttävät kustannukset kohdistuvat kehittämishankkeeseen osallistuviin yrityksiin
- Tukea voidaan myöntää samoihin kehittämistoimenpiteisiin kuin yrityskohtaisissa hankkeissa
- tukea voidaan myöntää lisäksi kustannuksiin, jotka aiheutuvat hankkeeseen osallistuvien yritysten esiintymisestä messuilla ja vastaavissa tilaisuuksissa, yritysten

esitteiden laatimisesta, yritysten yhteisen markkinapaikan kehittämisestä tietoverkkoon ja niihin verrattavasta toiminnasta

- tuki myönnetään maaseudun kehittämishankkeisiin myönnettävän tuen kohdentamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen perusteella, vaikka onkin rinnastettavissa yritystukeen, tällöin voidaan vaatia myös kuntarahaa

3.1.8. Maa- ja metsätalousministeriön sekä TE-keskuksen maaseutuosaston asiakkaiden osaamisen kehittämispalvelut

Maa- ja metsätalousministeriön ja työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen asiakkaina olevien mikroyritysten osaamisen kehittämispalvelut toteutetaan pääsääntöisesti ProAgria maaseutokeskusten liiton alaisten alueellisten maaseutokeskusten ja maaseudun kehittämishankerahoituksen kautta. Maaseutokeskusten palveluita tuotetaan maa- ja metsätalousministeriön neuvonnan tulostuohjaussopimukseen perustuen. Näin voidaan osittain taata asiakkaille kohtuuhintaiset neuvontapalvelut.

Maaseutokeskusten toimialana on maaseudun ja maaseutuelinkeinojen kehittämisen neuvonta ja kehitystoiminta mm. maaseutuneuvonta, uusyritystoiminnan neuvonta, kotieläinten jalostus, keino-
siemennys ja atk-palvelut. Suomen maatiloista 85 % on maaseutokeskusten asiakkaita. Maaseutokeskusten yhteinen liikevaihto on 50 miljoonaa euroa. Henkilöstön lukumäärä on kaikkiaan 930. ProAgria Maaseutokeskukset ovat jäsenistönsä omistamia ja näin ollen yksityisiä valtion apua saavia palvelun tarjoajia.

Pk- ja mikroyritysten osaaminen erityisesti liikkeenjohdollisissa ja liiketaloudellisissa kysymyksissä on todettu riittämättömäksi. Nämä yritykset eivät välttämättä tunnista ja osaa analysoida kehittämistarpeitaan, mistä johtuen ne eivät käytä ulkopuolisia, markkinahintaisia asiantuntijapalveluita puutteellisen osaamisensa tueksi. Yrityksillä ei usein myöskään ole taloudellisia resursseja palkata omaan organisaatioon tarvittavaa erityisasiantuntemusta. Yrityksen maksettavaksi jäävällä rahoitusosuudella varmistutaan siitä, että myös yritys sitoutuu kehittämishankkeen toteutukseen.

Osaamisen kehittämispalvelujen hinnoittelu

Pk- ja mikroyritysten osaamisen kehittämispalvelut on tuotettu alueilla merkittävästi maaseudun kehittämishankkeiden kautta erilaisten projektien välityksellä. Yrittäjän itsensä maksettavaksi on jäänyt kulloinkin lähinnä projektin vaatima omarahoitusosuus.

Osaamisen kehittämispalvelujen sisältö

Maaseutuyritysten osaamisen kehittämispalveluilla tarkoitetaan maa- ja metsätalousministeriön sekä työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen rahoittamien projektien (lähinnä toimialahankkeet) maaseutuyrityksille järjestämää yrittäjäkoulutusta, tuotteistettuja asiantuntijapalveluita sekä neuvonta-, koulutus-, konsultointi- ja muita kehittämispalveluita.

Ministeriön rooli palveluiden kehittämisvaiheessa ei ole ollut keskeinen. Palveluiden käytännön toteutus ja ylläpito ovat pääosiltaan työvoima- ja elinkeinokeskusten rahoittamien projektien vastuulla. Toimialahankkeet voivat myös räätälöidä osaamisen kehittämispalveluita alueellisista lähtökohdista.

3.1.9. ProAgria maaseutukeskusten yritysneuvonnan tuotteistetut asiantuntijapalvelut

ProAgria Maaseutukeskusten yritysneuvonnan tuotteistetut asiantuntijapalvelut on suunniteltu erityisesti tukemaan monialaisten maatilojen ja muiden maaseudun mikroyritysten kehittymistä ja menestymistä. Monipuolinen palvelukokonaisuus on kehitetty yrityksen elinkaarimallin mukaan. Palvelujen toteutuksessa otetaan yrityskohtaisesti huomioon asiakkaiden tarpeet sekä jatkuvan parantamisen ja tasapainoisen johtamisen ajattelu. Liikkeenjohdollisten asiantuntijapalvelujen lisäksi monialaisille maataloille ja muille maaseudun mikroyrityksille tuotetaan muita yritysten tarvitsemia asiantuntijapalveluja. Palvelut eivät ole toimialasidonnaisia.

Tarkemmat ProAgrian asiantuntijapalveluiden kuvaukset ovat liitteessä 1.

- **YritysAnalyysi** – yrityksen talouden ja kehittämis-edellytysten arviointiin
- **YritysInvest** - talous-, investointi- ja rahoitussuunnittelu
- **YritysTreeni** – yrityskohtainen valmennusohjelma jatkuvaan kehittämiseen
- **YritysTutka** – yritysidean arviointi – ja kehittämispalvelu
- **Liiketoimintasuunnitelman ohjaus/Kehittämissuunnitelma**
- **Yrityksen kilpailukykyarviointi**
- **Maatilan sukupolvenvaihdossuunnitelma**

3.2. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala

(Säädösperusta: Laki yritystoiminnan tukemisesta 1068/2000, Valtioneuvoston asetus yritystoiminnan tukemisesta 1200/2000, Valtioneuvoston asetus investointituesta ja kehittämistuesta maataloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin 1201/2000)

Kauppa- ja teollisuusministeriö palvelee aloittavia ja olemassa olevia yrityksiä pääasiassa alueellisten TE-keskusten yritysosastojen kautta. Yritysosastojen tärkeimmät palvelumuodot ovat sekä aloittaville että toimiville pk-yrityksille suunnatut neuvonta-, koulutus- ja konsultointipalvelut, tuotteistetut asiantuntija-, rahoitus- ja kansainvälistymispalvelut sekä alueelliset kehittämisprojektit. Yritystukilain (1068/2000) mukaisesti TE-keskusten yritysosastot rahoittavat yritysten investointi- ja kehittämishankkeita sekä yritysten toimintaympäristöä parantavia hankkeita.

Yritystukilain mukaista tukea myönnetään yleisesti lain 1§:ssä tarkoitettujen tavoitteiden mukaisesti yritystoimintaan. Tukea ei kuitenkaan myönnetä:

- 1) maatilatalouteen tai kalatalouteen
- 2) rakentamiseen
- 3) vähittäiskauppaan tai kuljetukseen, jollei kysymyksessä ole matkailuhanke
- 4) sellaiselle muulle palveluyritykselle, joka ei tuota elinkeinotoiminnalle tarpeellisia palveluja

Investointituessa 2-4 kohtien osalta poikkeuksena alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeät pienet yritykset, joille voidaan myöntää investointitukea. Pk-yritysten kehittämistukea voidaan myöntää 2–4 kohdassa mainituilla toimialoilla.

Hankkeeseen, johon on myönnetty maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa (329/1999) tarkoitettua avustusta, ei voida myöntää yritystukilain (1068/2000) mukaista tukea.

3.2.1. Investointituki

Voidaan myöntää tuotannollisille, matkailualan ja yrityspalveluyrityksille, jotka aloittavat tai laajentavat toimintaansa. Tukea voi saada käyttöomaisuusinvestointeihin, kuten kone-, laite- ja rakennusinvestointeihin sekä yritystoiminnan aloittamisesta aiheutuneisiin palkkakuluihin. Investointitukea voidaan myöntää myös käyttöomaisuuden hankintaa vastaavasta vuokraamisesta aiheutuvista enintään kolmelta vuodelta kertyvistä menoista. Yrityshautomossa toimivalle pienelle yritykselle tukea voidaan myöntää myös toimitila- ja laitevuokriin sekä toimistopalvelujen ja asiantuntijoiden käyttöön liittyviin kustannuksiin.

Investointituen myöntämisen edellytys on, että hankkeessa arvioidaan saavutettavan toimintayksikön työpaikkojen, tuotannon jalostusarvon tai palvelusten vähintään 20 %:n lisäys, tai vähintään 10 %:n lisäys jos siihen on erityisiä aluepoliittisia syitä, taikka että hankkeessa perustetaan vähintään 10 uuden työpaikan toimintayksikkö.

Tästä kasvuvaatimuksesta voidaan poiketa, jos yritys uudistaa käyttöomaisuuttaan tekniikaltaan olennaisesti korkeatasoisemmaksi.

- Tuki on suunnattu kehitysalueille ja tukitasot määräytyvät kehitysaluevyöhykkeen mukaan. Tukea myönnetään yritystoiminnan aloitus- ja laajennusvaiheen kone-, laite- ja rakennusinvestointeihin sekä aloitusvaiheen palkkakustannuksiin (käynnistystuki) enintään vuoden ajalta, erityisistä syistä 2 vuoden ajalta.
- Käynnistystuen palkkakustannuksiin voidaan lukea ennakonpidätyksen alaisen palkkojen ja välillisten työvoimakustannusten (enintään 25 % palkoista) yhteismäärä
- käynnistystuen piiriin voidaan hyväksyä myös työpanokseen nähden kohtuulliset yrittäjän laskennalliset palkkamenot (tätä ei kuitenkaan tueta rakennerahojen varoista)
- käynnistystuki on enintään 45 % tuen perusteena olevista menoista, myönnetään de minimis-tukena

Tukitasot

Investointituen tukitaso:	pk-yritykset	suuret yritykset
Kehitysalue	prosenttiosuus	
I	30 % (+ 10 %)	30 %
II	24 % (+ 10 %)	15 % (+ 10 %)
III	15 % (+ 10 %)	10 % (+ 10 %)
Muulla vain pienelle yritykselle	10 % (+ 5 %)	

Lisäprosentit (+5/10 %) mahdollisia vain jos tukitason korottaminen on hankkeen luonteen ja merkittävyyden kannalta perusteltua.

3.2.2. Pk-yritysten kehittämistuki

Pk-yritysten hankkeisiin, jotka parantavat yritysten tuotteiden tai tuotantomenetelmien tasoa taikka liikkeenjohto- tai markkinointitaitoa. Tukea voidaan myöntää myös kansainvälistymisen edistämiseen sekä yritysten perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen.

Yritysten tuotteiden tai tuotantomenetelmien tasoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuvat menot, ostettu tutkimustieto, tekninen tietämys ja patentit
- kone- ja laitehankinnoista tai niiden vuokrauksesta aiheutuvat menot (24 kk ajalta, ei tuotantotoimintaan käytettäviä koneita)
- raaka-aine- ja puolivalmistehankinnoista aiheutuvat menot
- palkka- ja matkakustannuksista aiheutuvat menot (välillisten työvoimamenojen määräksi katsotaan 50 % tehdyn työajan palkoista)
- kehitysalueen I-alue 45 %
- II- ja III-alue 40 %
- Muulla 35 %

Liikkeenjohto- tai markkinointitaitoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot, uuden avainhenkilön palkkaamisesta aiheutuneet menot
- 50 % tuen perusteena olevista menoista

Kansainvälistymisen edistämiseen hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot ja menot, jotka aiheutuvat palkka- ja matkakustannuksista tai osallistumisesta ulkomailla pidettävään näyttelyyn
- kansainvälistymistuen määrä voi olla enintään 50 % tuen perusteena olevista menoista

Perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen hyväksyttävät kustannukset ja tukitasot:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot, uuden avainhenkilön palkkaamisesta aiheutuneet menot
- 50 % tuen perusteena olevista menoista

Kehittämistuki voi olla enintään 170 000 euroa. Kustannukset voidaan hyväksyä enintään 24 kuukauden ajalta.

Kehittämistuen ja mahdollisen muun julkisen tuen kumulatiivinen enimmäismäärä voi tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämishankkeissa olla kehitysalueen ulkopuolella 35 %, kehitysalueen II ja III tukialueella 40 % ja kehitysalueen I tukialueella 45 %. Muiden kehittämishankkeiden osalta enimmäismäärä voi olla enintään 50%.

Tukien enimmäismäärää tarkasteltaessa ei lasketa mukaan de minimis -tukena myönnettyjä tukia.

3.2.3. Toimintaympäristötuki

Toimintaympäristötukea voidaan myöntää julkisten ja yksityisten yhteisöjen, säätiöiden, yritysten ja yksityishenkilöiden hankkeisiin, joiden tarkoituksena on pk-yritysten toimintaympäristön parantaminen.

Tukea voidaan myöntää hankkeisiin:

- 1) jotka edistävät uuden yritystoiminnan käynnistymistä alueella
- 2) jotka luovat edellytyksiä yritystoiminnan kehittymiselle alueella
- 3) jotka parantavat alueen houkuttelevuutta yritystoiminnan kannalta

Tukea myönnetään mm. pk-yritysten tarvitsemien tuotekehitys-, neuvonta-, testauspalvelujen sekä hautomopalvelujen kehittämishankkeisiin.

Avustusmuotoisen rahoituksen lisäksi voidaan myöntää oman pääoman ehtoista rahoitusta alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin.

Toimintaympäristötuen hyväksyttävät kustannukset voivat olla:

- 1) ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuvat menot
- 2) tilojen sekä koneiden ja laitteiden vuokrista aiheutuneet menot
- 3) raaka-aine- ja puolivalmistehankinnoista aiheutuvat menot
- 4) käyttöomaisuuden hankintamenot
- 5) käyttö- ja valmistusoikeusmaksuista aiheutuvat menot
- 6) palkka- ja matkakustannuksista aiheutuvat menot
- 7) pääomasijoitusrahaston hallinnointikustannuksista aiheutuvat menot
- 8) yleiskustannuksista aiheutuvat menot

Palkkamenojen määrää laskettaessa välillisten työvoimakustannusten määräksi katsotaan 25 % edellä mainituista palkoista. Muut kuin käyttöomaisuuden hankinnasta aiheutuneet menot voidaan hyväksyä enintään 24 kuukauden ajalta.

Tuen enimmäismäärä

Toimintaympäristötukea voidaan myöntää enintään 75 % tuen perusteena olevista menoista. Keskimääräinen tukitaso on 50 %.

Oman pääoman ehtoinen rahoitus voidaan kohdistaa erityisesti aloittavien yritysten pääomarahoitusta hoitaviin alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin. Oman pääoman ehtoista rahoitusta voidaan kohdistaa enintään 3 400 000 euroa rahastoa kohden. Oman pääoman ehtoisesti Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoja voidaan kohdistaa tavoite 1-alueella enintään 35 % ja tavoite 2-alueella 25 % perustettavan rahaston kokonaispääomasta tai olemassa olevan rahaston pääomakorotuksesta

3.2.4. Maataloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin tuki

(Säädösperusta: Valtioneuvoston asetus investointituesta ja kehittämistuesta maataloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin 1201/2000, Laki yritystoiminnan tukemisesta 1068/2000)

Maataloustuotteiden jalostuksella ja markkinoinnilla tarkoitetaan EY:n perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen maataloustuotteiden sellaista lajittelua, pakkaamista, säilyttämistä, jalostamista tai muuta käsittelyä, jonka jälkeen tuote on edelleen maataloustuote.

Pk-yrityksille (enintään 250 henkeä, 40 meuroa lv, 27 meuroa tase) ja pienille yrityksille (50 henkeä, 7 meuroa lv, 5 meuroa tase). Investointitukea voidaan myöntää myös suurille yrityksille.

Yrityksille jotka täyttävät ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevat vähimmäisvaatimukset.

3.2.4.1. Investointituki

Hankkeille joilla on merkittävä vaikutus seuraaviin tavoitteisiin:

- yrityksen kilpailukyvyyn kuten tuotteiden ja tuotannon teknisen tason parantamiseen

- tuottavuuden tason korottamiseen
- yrityksen kansainvälistymisen edistäminen
- tuettavan yrityksen toimintayksikön työpaikkojen tai tuotannon jalostusarvon reaalilisäyksen on oltava 20 % tai vähintään 10 %, jos erityisiä aluepoliittisia syitä tai hankkeessa perustetaan vähintään 10 uuden työpaikan toimintayksikkö.
- Pienen ja keski-suuren yrityksen tukitaso
- I-alue 30 % +10 % jos luonteen ja merkittäv. kannalta perusteltu
- II-alue 24 % +10 % -”-
- III-alue 15 % +10 % -”-
- Muualla 10 % +5 % -”-
- Suurten yritysten tukitaso voi olla enintään
- I-alue 30 %
- II-alue 15 %
- III-alue 10 %
- Muualla 10 %

Hyväksyttävät hankintamenot

- Uusien laitteiden ja koneiden hankintamenot, kiinteän omaisuuden rakentamisesta, hankkimisesta ja parantamisesta aiheutuneet menot

3.2.4.2. Kehittämistuki

PK- yritysten hankkeisiin, jotka parantavat yritysten tuotteiden tai tuotantomenetelmien tasoa taikka liikkeenjohto- tai markkinointitaitoa. Tukea voidaan myöntää myös kansainvälistymisen edistämiseen sekä yritysten perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen.

Yritysten tuotteiden tai tuotantomenetelmien tasoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuvat menot, ostettu tutkimustieto, tekninen tietämys ja patentit
- kone- ja laitehankinnoista tai niiden vuokrauksesta aiheutuvat menot (24 kk ajalta, ei tuotantotoimintaan käytettäviä koneita)
- raaka-aine- ja puolivalmistehankinnoista aiheutuvat menot
- palkka- ja matkakustannuksista aiheutuneet menot (välillisten työvoimamenojen määräksi katsotaan 50 % tehdyn työajan palkoista)
- I-alue 45 %
- II- ja III-alue 40 %
- Muualla 35 %

Liikkeenjohto- tai markkinointitaitoa parantavien hankkeiden hyväksyttävät kustannukset:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot
- 50 % tuen perusteena olevista menoista

Kansainvälistymisen edistämiseen hyväksyttävät kustannukset:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot ja menot jotka aiheutuvat osallistumisesta ulkomailla pidettävään näyttelyyn
- 50 % tuen perusteena olevista menoista

Perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämiseen hyväksyttävät kustannukset:

- ulkopuolisten palveluiden ja asiantuntijoiden käytöstä aiheutuneet menot
- 50 % tuen perusteena olevista menoista

Kehittämistuki enintään 170 000 euroa. Kustannukset voidaan hyväksyä enintään 24 kuukauden ajalta.

3.2.5. Energiatuki

(Säädösperusta: Valtioneuvoston asetus energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista 625/2002, Valtionavustuslaki 688/2001)

TE-keskus myöntää tuen investointihankkeisiin, joiden kustannus on enintään 2 000 000 € ja selvityshankkeisiin, joiden kustannukset ovat enintään 200 000 €.

Energiatukea voidaan myöntää sellaisiin investointi- ja selvityshankkeisiin, jotka

- Edistävät uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä
- Edistävät energiansäästöä tai energian tuotannon tai käytön tehostumista
- Vähentävät energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja
- Muutoin edistävät energiahuollon varmuutta ja monipuolisuutta

Investointihankkeella tarkoitetaan investointia käyttöomaisuuteen sekä siihen liittyvää valmistelua, seuranta ja tiedotusta.

Selvityshankkeella tarkoitetaan energiakatselmuksia ja -analyyssejä, muita investointeihin liittyviä selvityksiä sekä selvityksiä uuden menetelmän tai palvelun kehittämiseksi.

Energiatukea voidaan myöntää yrityksille ja yhteisöille. Yrityksiä ovat esimerkiksi yhtiöt ja toiminimet. Avustuskelpoisia yhteisöjä ovat esimerkiksi kunnat, seurakunnat ja säätiöt. Avustuksia ei kuitenkaan myönnetä asuinkiinteistöille, maatiloille eikä valtionosuutta saaville perustamishankkeille.

Tuen enimmäismäärä

Myönnettävän tuen suuruus voi olla hankekohtaisen harkinnan perusteella enintään:

- 1) energiakatselmuksissa, -analyysseissä ja muissa selvityshankkeissa 40 %
- voidaan myöntää 10 %:n korotus kunnille, kuntayhtymille ja maakuntien liitoille, milloin hanke liittyy kunnan tehtävien hoitoon

- 2) tuulivoimatuotantoa ja aurinkoenergian käyttöä edistävissä investointihankkeissa 40 %
-osarahoituksena voidaan käyttää EAKR -varoja
- 3) investointihankkeissa, jotka sisältävät energiaa säästävää taikka uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä edistävää uutta teknologiaa, 40 %
-osarahoituksena voidaan käyttää EAKR -varoja
- 4) investointihankkeissa, jotka sisältävät energiaa säästävää taikka uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä edistävää tavanomaista tekniikkaa, 30 %
-osarahoituksena voidaan käyttää EAKR -varoja
- 5) investointihankkeissa, jotka vähentävät energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja, 30 %
-osarahoituksena voidaan käyttää EAKR -varoja
- 6) energiahuollon varmuutta ja monipuolisuutta edistävissä investointihankkeissa 25 %
-osarahoituksena voidaan käyttää EAKR -varoja
- noudatetaan perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annettua komission asetusta (EY) n:o 69/2001

3.2.6. Kauppa- ja teollisuusministeriön sekä TE-keskusten yritysosastojen pk-yritysten osaamisen kehittämispalvelut

Pk-yritysten osaamisen kehittämispalveluilla tarkoitetaan kauppa- ja teollisuusministeriön sekä työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysosastojen toimeksiannosta pk-yrityksille järjestämää yrittäjäkoulutusta, tuotteistettuja asiantuntijapalveluita, alueellisia elinkeinojen kehittämisprojekteja sekä neuvonta-, koulutus-, konsultointi- ja muita kehittämispalveluita.

Pk-yritysten osaaminen erityisesti liikkeenjohdollisissa ja liiketaloudellisissa kysymyksissä on todettu riittämättömäksi. Nämä yritykset eivät välttämättä kuitenkaan tunnista ja osaa analysoida kehittämistarpeitaan, mistä johtuen ne eivät käytä ulkopuolisia, markkinahintaisia asiantuntijapalveluita puutteellisen osaamisensa tueksi. Yrityksillä ei usein myöskään ole taloudellisia resursseja palkata omaan organisaatioon tarvittavaa erityisasiantuntemusta. Yrityksen maksettavaksi jäävällä rahoitusosuudella varmistutaan kuitenkin siitä, että myös yritys sitoutuu kehittämishankkeen toteutukseen.

Yritysten osaamisen kehittämispalvelut toteutetaan ostamalla palvelut alan yksityisiltä ja julkisilta palveluntarjoajilta. Tällöin toimenpiteiden ja palvelujen sisältöä voidaan helposti uudistaa eikä toiminta myöskään rajoita yksityisen palvelutuotannon kehitystä vaan päinvastoin lisää sen kysyntää alueellisesti tasapainoisesti.

Osaamisen kehittämispalvelujen hinnoittelu

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla Osaamisen kehittämispalveluihin osallistuvien yritysten ja yrittäjien rahoitusosuudesta säädetään 1.1.2005 alkaen lailla (Laki 971/2004). Lain mukaan yritysten maksettavaksi jäävä rahoitusosuus vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa.

Vuonna 2005 Osaamisen kehittämispalveluiden asiakkailta peritään rahoitusosuutena kuudennes palvelun tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista. Muutoksia kehittämispalvelujen sisältöön ja tuottamiseen ei laissa esitetä. Kehittämispalveluja toteutetaan ns. vähämerkityksellisenä tukena.

Osaamisen kehittämispalvelujen suunnittelu ja toteutus

Kauppa- ja teollisuusministeriö kehittää osaamisen kehittämispalveluja kulloinkin voimassaolevaan elinkeinopoliittiseen strategiaan nojautuen. Ministeriön rooli palveluiden kehittämisvaiheessa on keskeinen. Palveluiden käytännön toteutus ja ylläpito ovat pääosiltaan työvoima- ja elinkeinokeskusten vastuulla. Työvoima- ja elinkeinokeskukset voivat myös räätälöidä osaamisen kehittämispalveluita alueellisista lähtökohdista. Osaamisen kehittämispalveluita hankittaessa noudatetaan hankintalainsäädäntöä.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten toteuttamalla osaamisen kehittämispalveluilla edistetään alueellisen elinkeinorakenteen uudistumista ja vahvistumista. Osaamisen kehittämispalvelujen vision mukaisesti toiminta perustuu painopisteajatteluun eli fokusointiin, merkittävään taloudelliseen panostukseen ja osaavaan omaan asiantuntijahenkilöstöön sekä parhaiden ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttöön. Osaamisen kehittämispalvelujen keskeisin tavoite on elinkeinotoiminnan kehittäminen alueella. Tavoitteena on myös sekä kansallisten että EU-tason kehitysteemojen tarjoaminen yrittäjille ja yrityksille. Edellä mainituista voidaan mainita esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamat tavoiteohjelmat. Toiminnan lisäarvoina ovat asiakkaan toiminnan edistäminen ja kilpailukyvyyn kehittäminen.

Osaamisen kehittämispalvelujen palvelutuotteet voidaan jakaa neljään palveluryhmään:

1. Yrittäjävalmennus
2. Asiantuntija- ja konsulttipalvelut
3. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut ja
4. Alueelliset elinkeinojen kehittämisprojektit

Osaamisen kehittämispalvelut on suunniteltu vastaamaan pienempien pk-yritysten kehittämistarpeisiin. Vuonna 2003 noin 40 % edellä mainituista kehittämispalveluihin osallistuneista tuli alle neljä henkilöä työllistävistä yrityksistä ja noin 20 % 5-9 henkilöä työllistävistä yrityksistä. Runsaat 40 % osanottajista oli yrityksistä, joissa liikevaihto jäi alle 400 000 euroa. Usein osaamisen kehittämispalveluihin osallistuneilla oli takanaan pitkä työkokemus; 60 % osanottajista oli ollut mukana työelämässä yli 10 vuotta. Kolmannes kehittämispalveluihin osallistuneista edusti ikäryhmää 40 – 49 vuotta ja tätä varttuneempia osanottajia oli 20 %. Osanottajista 60 % oli miehiä ja 40 % naisia.

3.2.7. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut

Tuotteistetuilla asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan pk-yritysten elinkaaren eri vaiheisiin kehitettyjä analyysi- ja kehittämistyökaluja. Niiden lähtökohtana on yrityksen ohjaus ja tukeminen toiminnan eri vaiheissa sekä yritysideoiden arviointi ja osatoimintojen tehostaminen.

Tuotteistetut asiantuntijapalvelut on suunniteltu valtakunnallisiksi merkkituotteiksi, joiden laatu on pyritty varmistamaan huolellisella asiantuntijavalinnalla ja heidän kouluttamisellaan.

TE-keskusten yritysosastojen tarjoamia tuotteistettuja asiantuntijapalveluita ovat:
(tuotteistetut asiantuntijapalvelut on yksityiskohtaisemmin kuvattu liitteessä 2)

- **ProStart** - yritysideoiden arviointi- ja kehittämisohjelma
- **PostStart** - nuorten pk-yritysten analysointi- ja kehittämisohjelma
- **TuoteStart** – tuotekehityshankkeen aloittamiseen ja innovaatioiden kaupallistamisen tukemiseen
- **Taitava** - käsityöyritysten kehittämisohjelma
- **Kunto** - pk-yritysten liiketoiminnan kehittämisohjelma
- **Tuotto+**- tuotannollisten yritysten tuottavuuden kehittämisohjelma
- **Profiitti** - kaupan sekä majoitus- ja ravitsemisalan yritysten kehittämisohjelma
- **Balanssi** - pk-yritysten rahoituksen kehittämisohjelma
- **DesignStart** - muotoilun ja yrityskuvan kehittämisohjelma
- **Globaali** - pk-yrityksen kansainvälistymisen kehittämisohjelma
- **Monitaito** - pk-yritysten henkilöstön osaamisen analysointi- ja kehittämisohjelma
- **eAskel** - Tietotekniikka liiketoiminnassa - kehittämisohjelma
- **Myyntiteho** – alkavien yritysten markkinoinnin ja myyntiosaamisen kehittämis- palvelu
- **Viestinvaihto** - pk-yrityksen sukupolvenvaihdesta tukeva asiantuntijapalvelu
- **Verkostoreittaus** -ohjelma on tarkoitettu verkostoitumiskyvyn kehittämiseen
- **PK-LTS** – liiketoimintasuunnitelman laatiminen (LTS-ohjelma)

3.3. Työministeriön hallinnonala

Työhallinto tarjoaa aloittavaan yritystoimintaan liittyvää neuvontaa 170 työvoimatoimiston ja 15 TE-keskuksen työvoimaosaston muodostaman verkoston kautta. Suurimmissa työvoimatoimistoissa työnantajapalvelut on eriytetty omaksi toimintalohkokseen. Yhteistyö yritysten kanssa on yhä monipuolisempaa.

3.3.1. Starttiraha

Starttirahauudistuksen yhteydessä kaksivuotisena kokeiluna vuonna 2005 - 2006 starttirahaa uudistetaan niin, että rahoitusta voidaan suunnata tulevaisuudessa seuraaviin ryhmiin:

- työttömiin ja työttömyysuhan alaisiin
- palkkatyöstä kokoaikaiseksi yrittäjäksi siirtyviin
- opintonsa ja koulunsa päättäneisiin
- kotityöstä yrittäjiksi siirtyviin

Yrittäjäksi ryhtyvälle em. ryhmiin kuuluville voidaan tämän omaehtoisen työllistymisen edistämiseksi myöntää työllistämistukea yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen ajaksi. *Työllistämistuki eli starttiraha* yrittäjäksi ryhtyvälle on *niin sanottu elantoraha yrityksen käynnistysvaihetta varten, ei varsinainen yritystuki*. Starttirahan myöntämistä edeltää huolellinen hankkeen toteuttamiskelpoisuuden analysointi. Starttirahan myöntämispäätöksen tekee työvoimatoimisto.

3.3.1.1. Tuen saamisen edellytykset

- Hakijalla on yrittäjäkokemusta tai yrittäjätoiminnassa tarvittava koulutus. Koulutus voidaan järjestää myös tuen maksamisen aikana
- Hakijalla on muuten riittävät valmiudet yrittäjäksi ryhtymiseen
- Yrityksellä on edellytykset kannattavaan liiketoimintaan
- Hakija ei saa muuta valtionavustusta palkkakustannuksiinsa
- Hakijalle ei makseta samanaikaisesti työttömyysturvalain mukaista työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea
- Yritystä ei ole perustettu ennen tuen myöntämispäätöstä
- Ilman hakijalle myönnettävää tukea yritystoiminta ei todennäköisesti käynnistyisi
- Tuki ei väärin muiden saman alan yritysten kilpailua

Starttirahan myöntämisen edellytyksiä harkittaessa on kiinnitettävä lisäksi huomiota siihen, että pakkoyrittäjyyden estämiseksi starttipäätöksenteossa noudatetaan samoja periaatteita kuin verotuspäätöksenteossa. Hakijalta edellytetään useampaa kuin yhtä asiakassuhdetta, mikäli uusi yritystoiminta oleellisesti perustuu aikaisempaan palkkatyönantajaan suuntautuvaan toimittajasuhteeseen.

Starttirahauudistuksen mukaisesti starttirahan kokonaiskesto pidennetään 10 kuukauteen. Käytännössä yrittäjäksi ryhtyvä voi saada starttirahaa 430 - 770 euroa kuukaudessa ensimmäisen 6 kuukauden ajan (ensimmäinen vaihe). Ensimmäisen vaiheen jälkeen arvioidaan jatkorahoituksen tarve. Mikäli jatkorahoitustarve todetaan, toisen vaiheen starttitukea voidaan myöntää enintään 4 kuukaudeksi edellä mainittu määrä. Työttömien työnhakijoiden starttirahaan on käytettävissä 25 miljoona euroa kansallista rahoitusta (kahden kokeiluvuoden aikana), muitten starttirahaan oikeutettujen tuet

maksetaan ESR- tuotekehityshankkeen kautta EU-osarahoitteisena. Tähän on käytettävissä kokeilun aikana arviolta 8 miljoonaa euroa.

3.3.1.2. Starttiyrittäjää tukevat asiantuntijapalvelut

- Yrityksen suunnitteluvaiheessa on tarjolla konsultatiivista tukea ja palveluja, joiden avulla hakija voi testata ja kehittää liikeideaansa sekä arvioida yrityshankkeen elinkelpoisuutta.
- Konsultatiiviseen tukeen liittyy tarvittaessa konsultoinnista vastaavan asiantuntijan antama starttilausunto, jonka työvoimatoimisto tilaa päätöksentekonsa tueksi. Starttilausunnossa asiantuntija arvioi yrityksen liikeidean elinkelpoisuutta, hankkeen vaikutuksia paikalliseen kilpailutilanteeseen sekä onko starttiraha tarpeen yrityksen käynnistymiseksi.
- Yrityksen perustamisvaiheen lisäksi mahdollisuutta ulkopuolisen asiantuntijan konsultatiiviseen tukeen laajennetaan koko starttirahakauden ajaksi:
 - ensimmäisen 6 kuukauden rahoitusjakson lopussa toteutetaan aina väliarviointi liiketoimintasuunnitelman toteutumisesta ja jatkorahoituksen tarpeesta,
 - yrittäjälle tarjotaan mahdollisuus 10 kuukauden starttirahakaudella konsultatiiviseen tukeen.
- Starttirahan ja Finnveran naisyrittäjälainojen sekä pienlainojen hakemuslomakkeita ja asiantuntijapalveluja yhdenmukaistetaan yhteishankkeena sellaisiksi, että yksi hakemuslomake, asiantuntijalausunto ja liiketoimintasuunnitelma sopivat kaikkiin mainittuihin rahoituspalveluihin. Lisäksi selvitetään, voitaisiinko samaa aineistoa käyttää yrittäjän hakiessa rahoitusta pankista.
- Jatkovalmistelussa selvitetään, voitaisiinko koulutuksen, neuvonnan ja konsultoinnin hankinnassa käyttää ns. palveluseteliä.
- Erikoispalveluja tarvitseva asiakas ohjataan asianomaiseen palveluorganisaatioon.

3.3.1.3. Starttiyrittäjyyteen liittyvä yrittäjyyskoulutus

- Starttirahan saaminen edellyttää, että hakijalla on yrittäjäkokemusta tai yrittäjätoiminnassa tarvittava koulutus. Koulutus voidaan järjestää myös tuen maksamisen aikana.
- Aloittavan yrittäjyyden koulutus organisoidaan eri viranomaisten yhteistyönä nykyisten järjestelmien pohjalta. Myös muussa kuin työhallinnon rahoittamassa koulutuksessa otetaan käyttöön kattava opiskelijapalautejärjestelmä.
- Koulutusmalleja kehitetään osana yrittäjyyden ESR – tuotekehityshanketta.

3.3.1.4. Alueellisten ja paikallisten palvelujen organisointi

- Palvelujärjestelmän tehostaminen ei edellytä uusia palveluorganisaatioita, vaan nykyisten palvelujen verkostoimista. Palvelut kilpailutetaan TE-keskusten toimesta. TE -keskusten yrityspalvelupisteiden lisäksi perusteilla olevat seudulliset yrityspalvelut toimivat starttiyrittäjyyden palveluverkostona. Mikäli seudullisia

yrittäjäpalveluja ei ole, palvelut hankitaan paikallisesti tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Rahoituspäätökset on tarkoitus tehdä edelleen asianomaisilla hallinnonaloilla. Verkostopalvelussa taataan tasalaatuiset palvelut palvelun tuottajasta ja organisoijasta riippumatta. Palvelut kanavoidaan kullekin asiakasryhmälle sopivimman palveluverkon kautta.

- TE-keskusten ja seudullisten yrittäjäpalvelujen tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikille yrittäjätoiminnan aloittamisesta kiinnostuneille on tarjolla yrittäjäyyskoulutusta ja asiantuntijapalveluja riippumatta siitä, hakevatko nämä myöhemmin starttirahaa.

3.3.1.5. ESR –tuotekehityshanke

- Starttirahajärjestelmää kehitetään vuosina 2004 –2006 ESR –tuotekehityshankkeena. Toiminta käynnistetään vuoden 2004 loppupuolella. Projektien maksatus voi jatkua vuoden 2008 puoleen väliin saakka.
- Hanke on valtakunnallinen ja sitä toteutetaan tavoiteohjelma 3:n sekä 1- ja 2-alueen tavoiteohjelmien projekteina. Hanke rahoitetaan mm. suoritusvarausmäärärahoilla sekä käyttämällä hankkeeseen lisäksi muita rakennerahastotoiminnan määrärahoja.
- Yrittäjyyden ESR- tuotekehityshanketta koordinoi työministeriö yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön sekä opetusministeriön kanssa. Hankkeelle asetetaan valtakunnalliset ohjaus- ja kehittämisryhmät. Hankkeen etenemisestä raportoidaan yrittäjyyden ja työllisyyden politiikkaohjelmien yhteydessä.
- ESR – tuotekehityshankkeena toteutetaan
 - Kokeilu starttirahan laajentamisesta palkansaajiin sekä kotityön ja opiskelun päättäneiden yrittäjäksi ryhtyvien osalta (työhallinnon toimenpiteillä)
 - Paikallisia ja alueellisia yrittäjäyyskoulutus- ja konsultointihankkeita, jotka ovat tarjolla kaikille yrittäjäksi aikoville sekä starttirahoitusta saaneille (kauppa- ja teollisuusministeriön, opetusministeriön ja työministeriön toimenpiteillä)
 - Valtakunnallista hanketta koordinoimaan asetetaan projekti, jonka tehtävänä on mm. hyvien käytäntöjen käyttöönoton edistäminen. Projekti palkkaa tuotekehityskoordinaattorin (työministeriö).

3.4. Valtiotuki- ja rakennerahastosäännösten uudistamisesta kaudelle 2007 – 2013

(päälinjat ja ennakoitavia vaikutuksia yritysrahoitukseen ja – palveluihin)

3.4.1. Valtiontuet

Vapaaseen ja vääristymättömään kilpailuun perustuvan järjestelmän ylläpitäminen kuuluu Euroopan yhteisön sisämarkkinoiden perusperiaatteisiin. Tämä perusperiaate todetaan EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g alakohdassa, jonka mukaan yhteisön toimintaan sisältyy ”järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy”. Yhteisön toiminnan tavoitteena on muun muassa varmistaa vapaa kilpailu, voimavarojen tehokas jako ja yhteisön markkinoiden yhtenäisyys noudattaen samalla yhteisön kansainvälisiä sitoumuksia.

Näin ollen sellainen jäsenvaltioiden myöntämä tuki muodossa tai toisessa ei ole hyväksyttävää, joka häiritsee yhteisten markkinajärjestelyjen toimivuutta tai vääristäisi kilpailua. Valtiontuen on aina oltava perusteltua, sitä täytyy arvioida kriittisesti ja sitä on pystyttävä valvomaan. Sen lisäksi, että kilpailun vääristyminen on pidettävä mahdollisimman pienenä, tukea myönnettäessä on otettava huomioon julkisen talouden rajoitteet jäsenvaltioissa samalla kun Euroopan laajuisessa yhteydessä tuen on oltava yhdenmukainen talous- ja rahaliiton sekä vakaus- ja kasvusopimuksen luomien puitteiden kanssa. Julkisia varoja on käytettävä rajoitetusti ja tehokkaasti.

EY:n valtiontukisääntöjä koskevat puitteet määritellään Rooman sopimuksen eli EY:n perustamissopimuksen artikloissa 87 - 89. (Vastaavat jäsenvaltioiden myöntämää tukea koskevat artiklat sijaitsevat myös Euroopan perustuslaista (2004/C 310/01) tehdyn sopimuksen kolmannen osan 167 - 169 artikloissa. Sopimus Euroopan perustuslaista ei ole vielä voimassa, koska sopimus on vielä hyväksyttävä jokaisessa jäsenvaltiossa näiden maiden omien perustuslaillisten säännösten mukaisesti.)

Valtiontuen määritelmä perustuu artiklan 87 kohdan 1 tulkintaan. Valtiontukisäännöt koskevat toimenpiteitä, joissa julkinen sektori myöntää yrityksille tukea tai muuta etua. Tuen muodolla ei ole merkitystä. Yleensä kyseessä on suora avustus tuen saajalle, mutta esimerkiksi myös kiinteistön markkinahintaa alhaisempi vuokra lasketaan tueksi. Yrityksiä ovat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta.

Tukitoimenpiteen tunnusmerkit ilmenevät artiklan 87 kohdan 1 sanamuodosta. Ensinnäkin kyseessä on oltava julkisten varojen (ml. kunnat ja EU-rahoitus) kanavoiminen yrityksiin. Lisäksi toimenpiteen tulee vääristää tai uhata vääristää kilpailua suosimalla tuensaajaa. Tuelta edellytetään myös sitä, että se voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Valtiontukisääntöjen soveltamisen edellytyksenä on se, että kaikki tunnusmerkit täyttyvät.

Valtiontuet ovat artiklan 87 kohdan 1 mukaan lähtökohtaisesti kiellettyjä. Artiklan 87 kohdissa 2 ja 3 määritellään kuitenkin poikkeukset, joiden nojalla tukitoimenpiteet voidaan hyväksyä. Jäsenvaltiot eivät itse voi tehdä arvioita tukien hyväksyttävyydestä, vaan asiassa sovelletaan ennakoilmoitusmenettelyä. Pääsääntöisesti kaikki artiklan 87 mukaiset tuet tulee hyväksyttäväksi ennen täytäntöönpanoa komissiossa (artikla 88, kohta 3). Ilman ennakoilmoitusta myönnetty tuki on laitton. Tällöin jäsenvaltioiden on perittävä se takaisin yritykseltä.

3.4.2. Maatalousalan valtiontuet

Maatalousalan valtiontukia koskevilla säännöillä on kolme lähtökohtaa. Ensiksikin maatalouden valtiontukisääntöjen on noudatettava kilpailupolitiikan peruseriaatteita. Toiseksi sääntöjen on oltava yhteisön soveltaman yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisselityn mukaiset. Kolmanneksi valtiontukisääntöjen on oltava yhteensopivat yhteisön kansainvälisten velvoitteiden, etenkin Maailman kauppajärjestön (WTO) maataloussopimuksen, kanssa.

Näistä lähtökohdista on laadittu tiettyjä oikeudellisia säännöksiä, jotka ovat voimassa vain maatalousalalla. Maatalousalalla tarkoitetaan perustamissopimuksen liitteessä I mainittujen tuotteiden tuotantoa ja kauppaa. Perustamissopimuksen kilpailusääntöjä ei perustamissopimuksen 36 artiklan mukaan suoraan sovelleta maatalousalaan. Sen vuoksi komission toimivalta valvoa valtiontukia perustuu neuvoston hyväksymään lainsäädäntöön. Neuvoston asetuksissa eri maataloustuotteiden yhteisistä markkinajärjestelyistä ja maaseudun kehittämisestä edellytetään EY:n kilpailusääntöjen soveltamista eli perustamissopimuksen 87 - 89 artikloiden soveltamista. Tuotteisiin, joihin ei vielä sovelleta yhteistä markkinajärjestelyä, sovelletaan EY:n kilpailusääntöjä, jotka liittyvät maataloustuotteiden tuotantoon ja kaupan pitämiseen. Maatalouden valtiontuella tarkoitetaan kaikkia sellaisia valtiontukia, veroluonteisin maksuin rahoitettavat tukitoimenpiteet mukaan luettuina, joita myönnetään maataloustuotteiden tuotantoon, jalostukseen tai kaupan pitämiseen liittyvään toimintaan.

Kansallisten järjestelyjen sallimisen peruskysymys on siis se, onko yhteistä markkinajärjestelyä olemassa tuotteelle. Mikäli yhteinen markkinajärjestely on voimaansaatettu, kansallisten tukien maksamisen ehdoista voidaan säännellä joko yhteisten markkinajärjestelyjen yhteydessä tai Rooman sopimuksen 37 artiklan pohjalta. Yhteisten markkinajärjestelyjen määräykset syrjäyttävät yleiset, valtiontukia koskevat Rooman sopimuksen artikkelit 87-89, joita sovelletaan vain siltä osin kuin markkinajärjestelyissä ei ole toisin määrätty. Käytännössä kaikissa neuvoston asetuksissa yhteisistä markkinajärjestelyistä edellytetään myös kansallisia tukia koskevien Rooman sopimuksen artiklojen 87-89 soveltamista.

Mikäli yhteistä markkinajärjestelyä ei ole olemassa tuotteelle, kansallisia tukia koskevat kilpailu- ja artiklat 87-89 eivät pääsääntöisesti tule sovellettaviksi, koska Rooman sopimuksen artiklan 36 mukaan kilpailusäännöksiä sovelletaan vain siinä laajuudessa kuin neuvosto määrää asiasta. Neuvoston asetuksen 26/62 mukaan artikloista 87-89 maataloustuotteisiin sovelletaan vain artikloja 88.1 ja 88.3. Seurauksena on, ettei kansallisia tukia ole kielletty, kunhan ne ilmoitetaan (notifioidaan). Yhteisen markkinajärjestelyn ulkopuolelle jäävän tuotteen kansallinen tukeminen ei kuitenkaan ole mahdollista, mikäli tuella on vaikutuksia yhteisten markkinointijärjestelyjen piiriin kuuluvien tuotteiden tuotantoon tai markkinointiin.

Käytännössä kaikissa yhteisissä markkinajärjestelyasetuksissa edellytetään EY:n perustamissopimuksen 87, 88 ja 89 artiklan valtiontukea koskevien määräysten soveltamista kyseisiin tuotteisiin. Lisäksi maaseudun kehittämistä koskevan asetuksen (1257/1999) 51 artiklassa säädetään nimenomaisesti, että 87, 88 ja 89 artiklaa sovelletaan jäsenvaltioiden maaseudun kehittämistoimenpiteitä varten myöntämään tukeen. Näin ollen ottaen huomioon kyseisiin asetuksiin mahdollisesti sisältyvät erityisrajoitukset tai poikkeukset perustamissopimuksen määräyksiä sovelletaan sellaisenaan maatalousalalle tarkoitettuun valtiontukeen, lukuun ottamatta tukia, jotka on erityisesti tarkoitettu koskemaan rajoitettua määrää yhteisten markkinajärjestelyjen piiriin kuulumattomia tuotteita. Tällaisia tuotteita ovat erityisesti muut perunat kuin tärkkelysperunat, hevosenliha, hunaja, kahvi sekä korkki.

Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen (liittymissopimus) mukaisesti Suomessa on oikeus myöntää maataloustuotannolle sopimuksen 141 artiklassa tarkoitettua Etelä-Suomen kansallista tukea ja 142 artiklan mukaista pohjoista tukea. Euroopan yhteisöjen komissio on edellyttänyt, että liittymissopimuksen 141 ja 142 artiklan mukaisia tukia tarkastellaan määrätyn väliajoin. Tuet tulee kuitenkin aina hyväksyttäväksi komissiossa ennen niiden täytäntöönpanoa. Suomen liittymissopimuksen 141 ja 142 artikloita vastaavat maataloutta koskevat määräykset sijaitsevat myös Euroopan perustuslaista tehdyn sopimuksen kahdeksannen pöytäkirjan 47 ja 48 artikloissa.

3.4.3. Yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta

Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta 17 päivänä toukokuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 tultua voimaan nousi esiin tarve tarkistaa, saattaa ajan tasalle ja koota yhteen säännöt, joita komissio noudattaa arvioidessaan jäsenvaltioiden ehdotuksia maatalousalan valtiontuen myöntämiseksi ja soveltaessaan perustamissopimuksen 87 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisia poikkeuksia. Vuonna 1999 monenvälisen jäsenvaltioiden kuulemisen jälkeen komissio hyväksyi uudet kattavat yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta, jotka tulivat voimaan 1. tammikuuta 2000. (Yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta, 2000/C 28/02)

Yhteisön suuntaviivoissa asetetaan selvät rajat erityyppisille sallituille valtiontuille. Huomiota on kiinnitetty erityisesti maatalouspolitiikan viimeaikaisiin muutoksiin ja etenkin tarpeeseen parantaa maataloustuotteiden laatua sekä säilyttää luontoa ja maaseudun kulttuuriperintöä. Suuntaviivojen lähtökohdana on, että maatalousalan valtiontukien on aina oltava sopusoinnussa yhteisön soveltaman yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisselityksen sekä yhteisön kansainvälisten velvoitteiden, etenkin maailman kauppajärjestön (WTO) maataloussopimuksen, kanssa. Sellaiset tuet, jotka vaikuttavat yhteisten markkinajärjestelyjen mekanismeihin, ovat kiellettyjä, koska hyväksyessään markkinajärjestelyjen säännöt jäsenvaltiot ovat sulkeneet pois mahdollisuuden yksipuoliin tukitoimenpiteisiin.

Lisäksi yhteisön tuomioistuimen vahvistamien periaatteiden mukaisesti valtiontuella on oltava todellista vaikutusta tietyn taloudellisen toiminnan tai tiettyjen alueiden kehittämiseen. Valtiontukea, jonka tarkoituksena on vain parantaa tuensaajan taloudellista tilannetta, ei voida suuntaviivojen mukaan koskaan pitää EU:n perustamissopimuksen mukaisena.

3.4.4. Aluetuen suuntaviivojen mukainen valtiontukikohtelu kaudella 2007-2013

Komission kilpailupolitiikkapääosaston julkaiseman aluetuen suuntaviivoja koskevan ensimmäisen keskusteluasiakirjan mukaan investointitukea voitaisiin jatkossakin myöntää myös harvaan asutuille tai muuten vaikeuksissa oleville alueille ns. c-aluestatuksen nojalla. Suomessa c-aluestatuksen piiriin voisivat päästä Itä-Suomi entisenä a-alueena ja Pohjois-Suomi harvan asutuksen perusteella. Muun Suomen osalta investointitukea voitaisiin myöntää vain ns. horisontaalisten valtiontukisääntöjen (t&k, pk-tuki, ympäristö, liikenne, työllisyys, koulutus, riskirahoitus) ja de-minimis säännön nojalla, jolloin tukitaso on alhaisempi ja suuret yritykset tuen ulkopuolella.

Alueellisten valtiontukien suuntaviivoja koskevan toisen keskusteluasiakirjan (joulukuu 2004) mukaan uudet tarkistusehdotukset noudattavat kahta periaatetta: alueellista valtiontukea saavien alueiden rajaaminen erittäin tiukasti eniten tukea tarvitseviin alueisiin ja tuen intensiteetin huomattava vähentäminen alueellisissa investointihankkeissa. Alueellista valtiontukea varten ehdotetut tuen

intensiteetit on esitetty taulukossa 2. Taulukossa kuvattujen alueiden osalta Suomessa sovellettavaksi tulevat tämän raportin toimeksiannon näkökulmasta pienten yritysten osalta kohdat "tilastovaikutus", harva-asutus, "talouskehitys", ja tukialueisiin kuulumattomien yritysten tuki-intensiteettiä kuvaavat sarakkeet, jotka taulukossa on havainnollistamisen vuoksi varjostettu keltaisella taustavärillä. Eri vaihtoehtoihin liittyvät karttapohjat on esitetty liitteissä 8, 9,10 ja 11:

Maaseudun mikroyritysten näkökulmasta esitys korottaisi etenkin tukialueisiin kuulumattomien alueiden tukitasoa. Pohjois- ja Itä-Suomen osalta tukitasot noudattelisivat suunnilleen samaa tasoa kuin tälläkin ohjelmakaudella sovelletut enimmäistukitasot.

Ehdotetut tuen intensiteetit

Alue	Suuret yritykset			Keskisuuret yritykset			Pienet yritykset		
87 artiklan 3 kohdan a alakohhta⁴ BKT = 45 %	40 %			50 %			60 %		
87 artiklan 3 kohdan a alakohhta² BKT 45,01 % – 60 %	35 %			45 %			55 %		
87 artiklan 3 kohdan a alakohhta BKT 60,01 % – 75 %	30 %			40 %			50 %		
87 artiklan 3 kohdan c alakohhta "tilastovaikutus"	30 %	22,5 %	15 %	40 %	32,5 %	25 %	50 %	42,5 %	35 %
87 artiklan 3 kohdan c alakohhta harva asutus	20 %			30 %			40 %		
87 artiklan 3 kohdan c alakohhta "talouskehitys"	15 %			25 %			35 %		
Tukialueisiin kuulumattomat alueet	0			10 %			20 %		

Taulukko 2. Komission esittämä luonnos alueellisen valtiontuen tuki-intensiteeteistä.

Syrjäisimmät alueet kuuluvat 87 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisiin alueisiin. Lisäksi syrjäisimmät alueet, joiden BKT asukasta kohti on yli 60 prosenttia, saavat 10 prosentin lisätuen ja ne, joiden BKT asukasta kohti on alle 60 prosenttia, saavat 15 prosentin lisätuen.

⁴ Jos alueellisen valtiontuen intensiteetin ero yhteisen maarajan jakavan jonkin jäsenvaltion tukialueen ja toisen jäsenvaltion alueen välillä ylittää 30 prosenttia, alueellisen valtiontuen intensiteetti saa ensinnä mainitulla alueella (määritellään NUTS III –tasolla) olla enintään 30 prosenttia suurempi kuin jäljempänä mainitulla alueella.

4. Rakennerahastot ja ohjelmien rahoitus

4.1. Rakennerahastot

Rakennerahastolain mukaisesti Suomessa toteutetaan tavoitteille 1, 2 ja 3 laadittuja ohjelmia, neljää yhteisöaloiteohjelmaa ja elinkeinokalatalouden ohjelmaa (Tavoiteohjelma-alueet on kuvattu karttaliitteessä 5). Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö hallinnoi sekä alueellista että horisontaalista maaseudun kehittämisohjelmaa. Viimeksi mainitut rahoitetaan Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta (EMOTR-T), joten ne eivät ole rakennerahasto-ohjelmia.

Pohjois- ja Itä-Suomen tavoite 1-ohjelmat ovat ns. integroituja ohjelmia, joita rahoittavat kaikki rakennerahastot (EAKR, ESR, EMOTR-O ja KOR)⁵. Länsi- ja Etelä-Suomen tavoite 2-ohjelmaa rahoittavat EAKR ja ESR sekä tavoite 3-ohjelmaa ESR. Alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa rahoittaa EMOTR-T sekä elinkeinokalatalouden rakenneohjelmaa rahoittaa KOR tavoite 1-ohjelman ulkopuolella erillisinä ohjelmina.

Tavoite 1 ja 2-ohjelmien toimintalinjat ovat samansisältöisiä. Toimintalinjoja ovat yritystoiminnan kehittäminen, osaamisen vahvistaminen, alueiden yhdyskuntarakenteiden ja vetovoimaisuuden sekä ympäristön parantaminen ja tavoite 1-ohjelmissa lisäksi maaseudun kehittäminen. Tavoite 3 -ohjelmassa on neljä toimintalinjaa. Ensimmäisenä toimintalinjana on työvoiman kysynnän hyödyntäminen ja työllistyvyyden edistäminen, toisena tasa-arvon ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen työelämässä, kolmantena koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, ammatillisen liikkuvuuden edistäminen sekä koulutuksen ja työelämän välisten suhteiden vahvistaminen ja neljäntenä osaamispääoman kehittäminen tukemaan yrittäjyyttä ja työelämän laatua sekä tutkimuksen ja teknologian hyödyntämistä.

4.2. Ohjelmien rahoitus

Nykyisellä ohjelmakaudella EU:n rakennerahasto-ohjelmien julkinen rahoitus on noin 5 miljardia euroa, josta EU:n osuus on 2,3 miljardia. Yksityinen rahoitus on noin 3,5 miljardia ja ohjelmien kokonaisrahoitus 8,5 miljardia euroa. Rahoituksen alueellinen painopiste on Pohjois- ja Itä-Suomen harvaan asutuilla alueilla. Niiden erityisolosuhteet tunnustettiin Suomen liittyessä Euroopan unioniin luomalla uusi rahoitusinstrumentti, tavoite 6 -ohjelma. Taulukossa 3 on kuvattu eri rakennerahasto-ohjelmien rahoitus nykyisellä ohjelmakaudella jaettuna EU:n, kansalliseen julkiseen ja yksityiseen rahoitusosuuteen.

⁵ EAKR = Euroopan aluekehitysrahasto, ESR = Euroopan sosiaalirahasto, EMOTR = Euroopan maatalouden ohjaus- ja takuurahasto, KOR = kalatalouden ohjausrahasto

Ohjelma	EU-osuus	Kansallinen julkinen ra- hoitus	Yksityinen rahoitus	Yhteensä
Itä-Suomen tavoite 1	653,7	653,7	1 348,2	2 655,6
Pohjois-Suomen tavoite 1	335,3	335,3	427,5	1 098,1
Etelä-Suomen tavoite 2	228,1	337,6	456,2	1 021,9
Länsi-Suomen tavoite 2	297,2	445,2	624,5	1 366,9
Tavoite 3	433,9	650,8	416,4	1 501,1
Interreg III yhteensä*	137,2	137,6	52,7	327,5
Urban II	5,3	15,0	2,2	22,5
Leader+	55,4	55,4	59,7	170,5
Elinkeinokalatalouden rakenneoh- jelma	28,5	38,9	64,0	131,3
Equal	72,3	72,3	17,3	161,9
Yhteensä	2 246,9	2 741,8	3 468,7	8 457,3

Taulukko 3. EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitus vuosina 2000 - 2006, miljoonaa euroa

*Suomen laskennallinen osuus ohjelmien rahoituksesta

4.3. Rakennerahastovarot ja kansalliset alueiden kehittämisen varat

Euroopan unionin rakennerahasto-ohjelmien merkitys alueiden kehittämisessä on merkittävä. Vuoden 2004 talousarviomomenteilla, jotka on määritelty alueiden kehittämislain mukaiseksi rahoitukseksi, tai joissa on maininta alueiden kehittämisen rahoituksesta, on yhteensä 1 575 miljoonaa euroa. EU-ohjelmien (rakennerahastot ja vastaava valtion rahoitus) osuus tästä rahoituksesta on yhteensä 719 miljoonaa euroa eli 46 % ja siitä rakennerahastojen osuus on 330 miljoonaa euroa eli 21 %. Rahoituksen kohdentamisesta päätetään pääosin maakunnissa. Suurin osa varoista käytetään alueellisiin kehittämishankkeisiin. Mahdollisuudet vaikuttaa ohjelmarahoituksella aluetalouden kokonaiskehitykseen ovat rajalliset, mutta sillä voidaan vaikuttaa alue- ja paikallistalouksien kehittymistä edistäviin rakenteellisiin muutoksiin.

Pk-yritystoiminnan edistämistoimien arvioidaan seurantatietojen mukaan vaikuttaneen syyskuun 2003 loppuun mennessä 33 000 uuden työpaikan ja 3 600 uuden yrityksen syntymiseen. Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamien koulutushankkeiden arvioidaan vaikuttaneen 6 000 uuden työpaikan ja 1700 uuden yrityksen syntymiseen. Tavoite 1 – ohjelmissa toteutettujen maaseudun kehittämishankkeiden arvioidaan vaikuttaneen 1 700 uuden työpaikan ja 1 400 uuden yrityksen syntymiseen. Kaikkiaan tavoite 1, 2 ja 3-ohjelmissa vaikutettiin seurantatietojen mukaan vuoden 2003 loppuun mennessä 56 680 uuden työpaikan ja 10 456 uuden yrityksen syntymiseen. Ohjelmien välilliset vaikutukset arvioidaan edellä mainittuja suuremmiksi, mutta niistä ei voida esittää numeerisia tietoja (Aluepoliittinen selonteko 2004).

4.4. Komission esitys maaseutustrategiaksi ja maaseutuasetukseksi 2007 - 2013 (EAFRD)

EU tulee järjestämään maaseudun kehittämistoimenpiteet jäsenmaittain yhteen ohjelmaan rahoituskaudella 2007 – 2013. Yksi ohjelma antaa toiveita ohjelman yksinkertaistumisesta ja byrokratian vähentymisestä. Tulevan toiminnan kannalta suurimpia epävarmuustekijöitä ovat kuitenkin EU budjetin kokonaismäärä sekä sovellettavien säädösten lopullinen muoto. Jos komission suunnitelma 1,24 prosenttia jäsenmaiden BKTL:stä toteutuu, on arvioitu aluekehittämisvarojen määrä suunnitteen nykyisen tason mukainen (380 MEUR vuodessa). Jos taas eräiden nettomaksaja jäsenmaiden ajama budjettikatto jää 1,0 prosentin osuuteen Suomen saama rahamäärä saattaa jäädä alle 300 miljoonan euron tasolle vuodessa. Tällöin kaikkien rahoitettavien toimenpiteiden rahoitusosuudet ovat huomattavasti nykyistä pienemmät.

Komissio antoi 14.7.2004 esityksen maaseutuohjelma-asetukseksi vuosille 2007 – 2013 eli suunnitelman Euroopan maatalousrahaston (EAFRD)⁶ käytöstä maaseudun kehittämiseen. Asetuksen sisällöllä pyritään laaja-alaisesti komission maatalousosaston tähänastisia toimenpiteitä. Tämän johdosta maatalouspolitiikan II pilari saa aikaisempaa enemmän maaseutuisältöä. Maatalouspolitiikan ensimmäinen pilari keskittyy maanviljelijöiden tulotukiin. Toinen pilari käsittelee maataloutta julkishyödykkeiden tuottajana ja sisältää maatalouteen kuulumattomia toimenpiteitä. Näistä tärkeimpiä ovat maaseudun muun yritystoiminnan ja työllisyyden kehittäminen paikallis- ja aluetaloudellisesta näkökulmasta.

Komission maaseutustrategia ja maaseutuasetus sisältävät kolme tavoitetta ja neljä linjaa:

- 1) Maa- ja metsätalouden kilpailukyky
- 2) Ympäristöön ja maankäyttöön liittyvät toimenpiteet ja
- 3) Maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen ja elämän laadun parantaminen
- 4) Paikalliset kehittämissuunnitelmat ja toimintaryhmät ohjelman toteutuksessa (ns. Leader-toimintatapa)

Linja 3: "maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen ja maaseutualueiden elämänlaadun parantaminen" sisältää muun muassa seuraavia toimenpiteitä:

- a) Maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistaminen
 1. Maataloudesta muihin elinkeinoihin siirtyminen
 2. Mikroyritysten (alle 10 henkeä) perustaminen ja kehittäminen
 3. Matkailun kehittäminen
 - a. Pienimuotoiset rakenteet kuten infokeskukset ja viitoitukset
 - b. Virkistyskäyttöön liittyvät rakenteet kuten pääsy luonnonalueille ja pienimuotoiset majoituspalvelut
 - c. Maaseutumatkailuun liittyvien matkailutuotteiden kehittäminen ja/tai markkinointi
- b) Maaseudun elinolojen ja elämän laadun kehittäminen
 1. Maaseudun peruspalvelut ja kylien kehittäminen
 - a. Yhden kylän tai kyläryhmän pienimittakaavaiseen infrastruktuuriin liittyvien peruspalvelujen alkuun saaminen

⁶ EAFRD = European Agricultural Fund for Rural Development ("Maaseudun kehittämisrahasto")

2. Maaseudun kulttuuriperintö ja ympäristön suojelu
 - a. Toimia, jotka koskevat ympäristötietoisuuden lisäämistä sekä Natura 2000 -alueiden ja muiden korkean luontoarvon omaavien alueiden suojelu ja hoitosuunnitelmien laatimista
 - b. Tutkimukset ja investoinnit, jotka liittyvät kylien kulttuuriperinnön säilyttämiseen, kunnostamiseen ja maaseutumaisema

Yritystoiminnan monipuolistamistuen tuensaajat ja kohteet laajenevat kattamaan myös maaseudun mikroyritykset toimialasta riippumatta. Tämä helpottaa esim. tuotantoketjujen ja tuotannollisen yhteistyön rakentamista ja yhdenmukaistaa tuen saamisen edellytyksiä maaseudulla.

4.5. Rakennerahastouudistus (EAKR/ESR)

Komissio antoi rakennerahastokauden 2007 - 2013 alue- ja rakennepolitiikkaa koskevat lainsäädäntöehdotuksensa heinäkuussa 2004. Asetusehdotusten ja uudistukseen liittyvän rahoituskehityksen käsittely on aloitettu neuvoston eri työryhmissä puheenjohtajamaa Hollannin johdolla. Tavoitteena on saada asiassa ratkaisu jo Luxemburgin puheenjohtajuuskaudella vuoden 2005 ensimmäisellä puoliskolla.

Komission esityksen mukaan alue- ja rakennepolitiikkaan vuosina 2007 - 2013 osoitettava kokonaisrahoitus on 336 miljardia euroa. Rahoituksen painopiste siirtyy uusiin ja köyhimpiin jäsenmaihin. Mikäli kokonaisrahoitusta vähennetään, sillä on todennäköisimmin vaikutusta erityisesti vanhojen jäsenmaiden saamaan osuuteen. Rahoituksesta päätetään erikseen ns. Agenda 2007 -neuvotteluissa. Komissio ei ole toistaiseksi julkistanut jäsenmaakohtaisia laskelmiaan.

Suomen saama rakennerahastorahoitus muodostuisi komission esityksen mukaan alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitteen ja alueellinen yhteistyö -tavoitteen rahoituksesta. Itä- ja Pohjois-Suomi saisivat korkeampaa tukea harvan asutuksen nojalla. Itä-Suomen osalta huomioidaan myös sen asema nykyisestä tavoitteesta 1 pois siirtyvänä ns. phasing in -alueena. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitteen rahoitus muodostuu (50/50) aluekehitysrahaston ja sosiaalirahaston varoista, mutta toimenpideohjelmat valmistellaan periaatteella yksi rahasto - yksi ohjelma. Alueellinen yhteistyö -tavoitteen rahoitus on kokonaan aluekehitysrahaston rahoitusta.

Suomen kannanottojen keskeisenä lähtökohtana on Itä- ja Pohjois-Suomen saaminen korkeimman aluetuen piiriin ja konvergenssitavoitteen⁷ keinovalikoiman turvaaminen näillä alueilla. Tämä mahdollistaisi mm. investointitukien käytön. Alueellinen kilpailukyky -tavoitteessa Suomi pitää tärkeänä, että EAKR-asetusehdotuksen mahdollistama luonnonhaitoista johtuva erityiskohtelu kattaa myös pk-yritysten kasvua ja kilpailukykyä edistävät investoinnit. Suomi kannattaa myös aluekehitysrahaston rahoituksen käyttöä lainamuotoisiin, takaus- ja pääomasijoitusinstrumentteihin pk-yritystoiminnan kilpailukykyä ja yrittäjyyden edistämiseksi.

⁷ Konvergenssitavoite eli lähentymistavoite: kasvun ja työpaikkojen luomisen tukeminen vähiten kehittyneissä jäsenvaltioissa ja alueilla. Tavoite koskisi alueita, joilla henkeä kohti laskettu BKT on alle 75 % yhteisön keskiarvosta. Väliaikaista tukea saivat lisäksi alueet, joilla henkeä kohti laskettu BKT olisi 15 jäsenvaltion unionissa jäänyt alle 75 %:n yhteisön keskiarvosta. Koheesiorahastosta saavat lisäksi tukea jäsenvaltiot, joiden bruttokansantulo (BKTL) on alle 90 % yhteisön keskiarvosta.

EAKR –toiminnassa keskeistä innovaatiot ja t&k-toiminta

EAKR-rahoituksen suuntaamisessa korostuvat Lissabonin Eurooppa-neuvoston laatiman strategian teemat: tietotalous, innovaatiot, tutkimus, koulutus, tietoyhteiskunta ja palveluiden saatavuus.

Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitteessa on listattu melko tarkkaan ehdotukset teemoiksi, joihin EAKR-rahoitusta ja kehittämistoimia tulisi suunnata. Lisäksi EAKR-asetuksessa on lisätar- kennuksia harvaan asuttujen alueiden kehittämistoimiin.

Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitteessa EAKR-rahoitusta tulisi suunnata:

1. innovaatioihin ja tietoyhteiskunnan kehittämiseen tukemalla alueellisia innovaatiostrategioita tehokkaiden alueellisten innovaatiojärjestelmien aikaansaamiseksi, tuen kohteena erityisesti
 - alueellinen t&k- ja innovaatiokapasiteetti (toimiala-/teknologiakohtaiset osaamiskeskittymät, teknologian siirto, teknologian ennakointi ja kansainvälinen benchmarking, yritysten välinen yhteistyö ja t&k-/innovaatiotoiminnot)
 - pk-yritysten innovatiivisuuden edistäminen (yliopistojen ja yritysten välinen yhteistyö, yritysverkostot ja pk-yritysten klusterit, yrityspalvelut, ympäristöystävällisen ja innovatiivisen teknologian käyttöönotto pk-yrityksissä)
 - yrittäjyyden edistäminen (ideoiden/keksintöjen kaupallistaminen, uusien yritysten perustaminen yliopistojen tai olemassa olevien yritysten yhteyteen)
 - uusien rahoitusvälineiden luominen, yrityshautomot (tietointensiivisten yritysten laajentaminen ja perustaminen)
2. ympäristönsuojeluun ja riskien ehkäisyyn, tuen kohteena erityisesti
 - saastuneiden alueiden kunnostaminen, luonnon monimuotoisuus ja Natura 2000
 - energiatehokkuuden edistäminen ja uusiutuvien energialähteiden käyttö
 - julkisen liikenteen päästöjen vähentäminen
 - luontoon tai teknologiaan liittyvien riskien hallintaan liittyvät suunnitelmat ja toimenpiteet
3. liikenne- ja telekommunikaatiopalvelujen saatavuuteen kaupunkikeskusten ulkopuolella, tuen kohteena erityisesti
 - liikenneverkot (yhteydet TEN-liikenneverkkoon, rautatiet, satamat, lentokentät, sisävesireitit)
 - pk-yritysten ICT-yhteydet ja niiden tehokas hyödyntäminen (verkkoyhteydet, julkiset internet-pisteet, laitteiden hankinta, palvelujen ja sovellusten kehittäminen).

Harvan asutuksen alueille ts. Suomen osalta Itä- ja Pohjois-Suomessa käytössä oleviin kehittämistoimiin kuuluisivat yllä mainittujen lisäksi myös investoinnit

- alueiden saavutettavuuden parantamiseen
- kulttuuriperintöön liittyvän liiketoiminnan edistämiseen ja kehittämiseen
- luonnonvarojen kestävään käyttöön
- matkailusektorin edistämiseen.

Lisäksi EAKR-toimissa tulisi ottaa huomioon myös kaupunkipolitiikan (ns. URBAN-tyyppisen toiminnan) näkökulmat sekä koordinointi yleisen maaseutupolitiikan alla toteutettavien maaseudun kehittämistoimien kanssa.

ESR -toiminnassa keskeistä pyrkimys täystyöllisyyteen, työn laadun ja tuottavuuden parantaminen sekä alueellisten työllisyserojen vähentäminen

ESR-toimenpiteitä toteutetaan lähentyminen eli konvergenssi- sekä alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoitteissa. ESR-toimien painopisteet em. tavoitteissa ovat:

- a) Työntekijöiden ja yritysten sopeutuvuuden lisääminen
- b) Työnhakijoiden ja passiivisten henkilöiden työhön pääsyn aktivoiminen, työttömyyden ehkäiseminen, työurien pidentäminen sekä naisten ja maahanmuuttajien lisääntyvä osallistuminen työmarkkinoille
- c) Heikossa työmarkkina-asemassa olevien sosiaalisen osallisuuden lisääminen ja syrjinnän ehkäisy
- d) Työllisyyden ja osallisuuden uudistusten aikaansaaminen erityisesti kehittämällä kumppanuuksia ja sopimusmenettelyjä verkostoimalla relevantteja osapuolia kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Komission asetusehdotuksessa korostuu työntekijöiden ja yritysten, erityisesti pk-yritysten kehittämistoimenpiteet ja sopeutuminen työ- ja elinkeinoelämän muutoksiin. Euroopan sosiaalirahaston tuella voidaan luoda uutta yritystoimintaa ja parantaa olemassa olevan yritystoiminnan edellytyksiä. Yrittäjyyttä edistävien toimien merkitys on Suomelle tärkeää. Jotta yrittäjyys olisi entistä houkuttelevampi uravaihtoehto, tarvitaan myös yrittäjyyden ja yritystoiminnan osaamispohjan vahvistamista yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla. Pk-yritysten kannalta on olennaista, että korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen osaaminen välittyy joustavasti niiden käyttöön. Asetusehdotuksen mukaan etenkin alhaisen koulutustason omaavien ja ikääntyneiden työntekijöiden ammattitaitoa halutaan kohottaa elinikäisen oppimisen periaattein, mikä on Suomen asettamien tavoitteiden mukaista. Suuret koulutustasojen väliset erot ja työttömyys alhaisen koulutustason omaavien keskuudessa Suomelle tyypillisinä piirteinä lisäävät osaltaan rakennetyöttömyyttä. Tämä asettaa suuria haasteita aktiivisen työvoimapolitiikan ja työelämän palvelurakenteiden kehittämiseksi, mihin asetusehdotus luo hyvät mahdollisuudet. Suomen korkea rakennetyöttömyys edellyttää myös jatkossa ESR-varojen käyttöä työttömyyden ehkäisyyn ja rakennetyöttömyyden hoitoon.

Asetusehdotus korostaa tarvetta lisätä sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Suomen työmarkkinoiden ongelmana on suuri pitkäaikaistyöttömien ja kokonaan työmarkkinoilta syrjäytyneiden joukko. Ongelmia on myös vammaisten ja maahanmuuttajien työllistämiseksi. Tilanne edellyttää uudenlaisten innovatiivisten palvelumallien kehittämisen heikommassa asemassa oleville. Lisäksi työmarkkinointamme hyvin kuvaava piirre segregoituminen nais- ja miesvaltaisiin aloihin tukee tarvetta edistää asetusehdotuksessa painotettuja toimia tasa-arvon edistämiseksi. Asetusehdotus painottaa vahvaa kumppanuutta. Suomessa sosiaalirahasto-ohjelmien laadinnassa ja toteutuksessa ovat työmarkkinaosapuolet ja muut keskeiset järjestöt olleet kiinteästi mukana jo tähänkin saakka. Uusi asetusehdotus mahdollistaa tämän yhteyden edelleen kehittämisen.

Ehdotus painottaa myös vakavimmista ongelmista kärsivien alueiden huomioon ottamista. Suomen työttömyystilanne on edelleenkin Euroopan tasolla korkeaa ja alueelliset erot suuret. Korkean työttömyyden alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa työvoiman ikääntyminen on suuri ongelma. Itä-Suomelle tyypillistä on työvoiman kysynnän alaisuus eli työpaikkojen puute sekä työn laadun ja tuottavuuden saaminen kilpailukykyisemmäksi. Tarvetta on myös luoda uusia työpaikkoja harvaan asutuille ja maantieteellisesti epäedullisille alueille investoimalla inhimilliseen pääomaan ja hyö-

dyntäen esimerkiksi tietoverkkoja ja uutta teknologiaa. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntämällä lisätään kilpailukykyä ja tuottavuutta, sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa sekä kansalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Tietoyhteiskunnan ulkopuolelle jääminen on syrjäyttävää ja sitä on ehkäistävä erilaisin keinoin. Kaikkein heikoimpina ryhminä ovat ammattitaidottomat ja koulutuksen keskeyttävät sekä etniset vähemmistöt. Jatkossa jäsenvaltiot voivat itse vaikuttaa nykyistä enemmän siihen, miten tuki kohdennetaan alueellisesti ja temaattisesti. Tämä periaate on ollut myös Suomen tavoitteena.

4.6. Yritysrahoitus kaudella 2000 – 2006

Alueellisesti toteutettavat yritystukijärjestelmät rahoitetaan merkittävässä määrin EU-osarahoitteisina. Kauppa- ja teollisuusministeriön osalta noin 90 % tuesta ja maa- ja metsätalousministeriön osalta 100 % tuesta on EU-osarahoitteista. Taulukoihin 2, 3, 4 ja 5 on koottu kauppa- ja teollisuusministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön tällä ohjelmakaudella käytettävissä olevat rahalliset resurssit ja rahoituksen kohdentuminen rahoitusvälineittäin maaseutuluokittelun mukaisesti.

Vuosi	A) EAKR-OSARAHOITTEISET TUET YHTEENSÄ (TAVOITE 1 JA 2: EAKR+VALTIO; INTERREG: VALTIO)	B) PUHTAASTI KANSALLISET TUET YHTEENSÄ	A) + B) YHTEENSÄ
2000	122 178 039	15 977 853	138 155 892
2001	102 804 432	19 341 611	122 146 043
2002	90 507 121	19 219 000	109 726 121
2003	89 733 955	18 819 000	108 552 955
2004	81 340 225	21 419 000	102 759 225
2005	86 021 314	16 519 000	102 540 314
2006	69 623 260	16 519 000	86 142 260
2000 - 2006	642 208 346	127 814 464	770 022 810

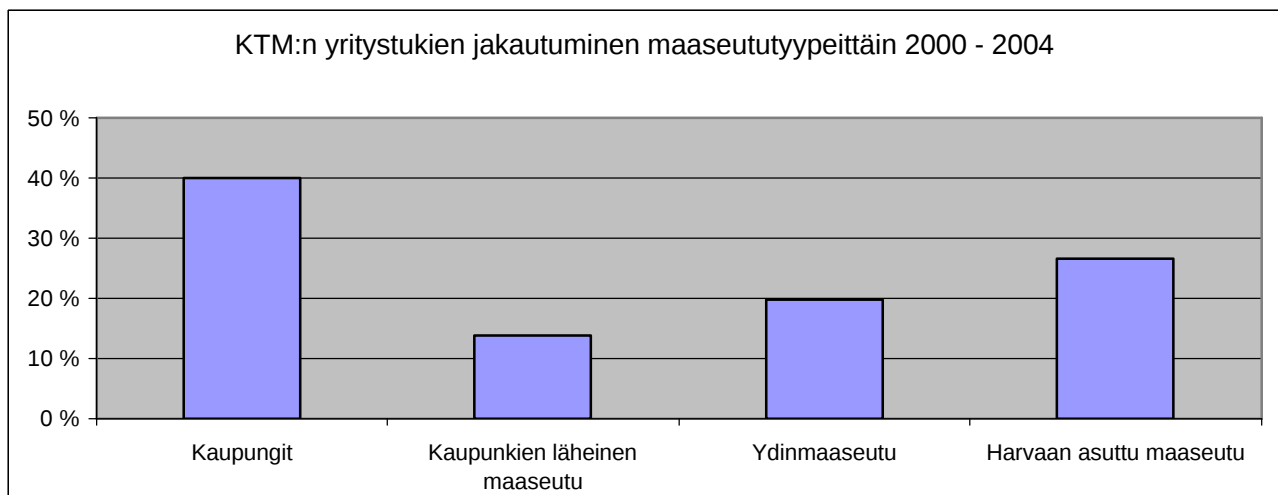
Taulukko 2. Yritystoiminnan tukemisesta annetun lain (1136/2000) ja sitä edeltäneen yritystukilain mukaisiin tukiin liittyvät myöntövaltuudet vuosittain 2000-2006 (arviot lihavoidulla tekstillä), euroa.

Yritysosastoilla EAKR- osarahoitteisen ja kansallisen yritysrahoituksen resurssit ovat tavoitealueiden ulkopuolella niukat. TE-keskuksittain ja ohjelma-alueittain kootut taulukot yritysosastojen rahoituksen jakautumisesta on tarkemmin koottu liitteeseen 3.

	Investointituki	Kehittämistuki	Toimintaympäristötuki	Maataloustuotteiden jalostus ja markkinointi	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	21 597 061 (1 337)	10 435 923 (547)	1 903 787 (21)	439 428 (15)	34 376 199 (1 920)
Muut kaupungit	1 587 947 (91)	536 248 (36)	270 681 (5)		2 394 876 (132)
Kaupunkien läheinen maas.	9 034 329 (397)	3 619 118 (172)	339 261 (5)	197 098 (8)	13 189 806 (582)
Ydinmaaseutu	13 621 135 (924)	3 166 330 (176)	1 031 011 (8)	631 854 (19)	18 450 330 (1 127)
Harvaan asuttu maaseutu	18 467 680 (728)	2 155 748 (122)	2 635 596 (14)	427 626 (16)	23 686 650 (880)
Yhteensä	64 308 152 (3 477)	19 913 367 (1 053)	6 180 336 (53)	1 696 006 (58)	92 097 861 (4 641)

Taulukko 3. Kauppa- ja teollisuusministeriön mikroyritystukien jakautuminen maaseututyypeittäin⁸, euroa (hyväksytyjen päätösten lukumäärä) aikavälillä 1.1.2000 - 31.12.2004.

Kauppa- ja teollisuusministeriön mikroyrityksille suuntatuvasta rahoituksesta 40 % kohdistuu suoraan kaupunkialueille. Harvaan asutulle maaseudulle on kohdistunut rahoitusta 27 % kokonaisrahoituksesta. Ydinmaaseudun osuus on ollut 20 % ja kaupunkien läheisen maaseudun 14 %. Rahoitusosuudet on kuvattu graafisesti alla kuvassa 3.

Kuva 3. Kauppa ja teollisuusministeriön mikroyrityksille myönnetyn yritystuen jakautuminen (%) maaseututyypeittäin 2000 – 2004 (laki yritystoiminnan tukemisesta 1068/2000 ja sitä edeltänyt yritystukilaki).

⁸ maaseututypologian mukainen ja maaseudun nelijakoon perustuva Suomen kartta on kuvattu liitteessä 7

Vuosi	EMOTR-OSARAHOITTEISET TUET (ALMA, IOHJELMA, LEADER, ELMA)
2000	445000
2001	139 190 308
2002	119 800 826
2003	127 277 288
2004	143 998 160
2005	103 749 701
2006	61 177 000
2000 - 2006	697 107 486

Taulukko 4. Maa- ja metsätalousministeriön maaseudun kehittämiseen liittyvät myöntövaltuudet euroa, vuosina 2000 - 2006 (arviot lihavoidulla tekstillä), euroa.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla tavoiteohjelmien rahoituskehyksistä on tavoitteena kohdistaa pääosa yritysrahoitukseen. Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen tavoite-1 ohjelmissa yritysrahoituksen tavoitteelliseksi osuudeksi on ohjelma-asiakirjassa esitetty 50 prosenttia. Alueellisessa maaseudun kehittämisohjelmassa (ALMA) ohjelma-asiakirjan mukainen vastaava osuus on 40 prosenttia. Leader- yhteisöaloiteohjelmassa yritysrahoituksen tavoiteosuudeksi on asetettu 30 prosenttia.

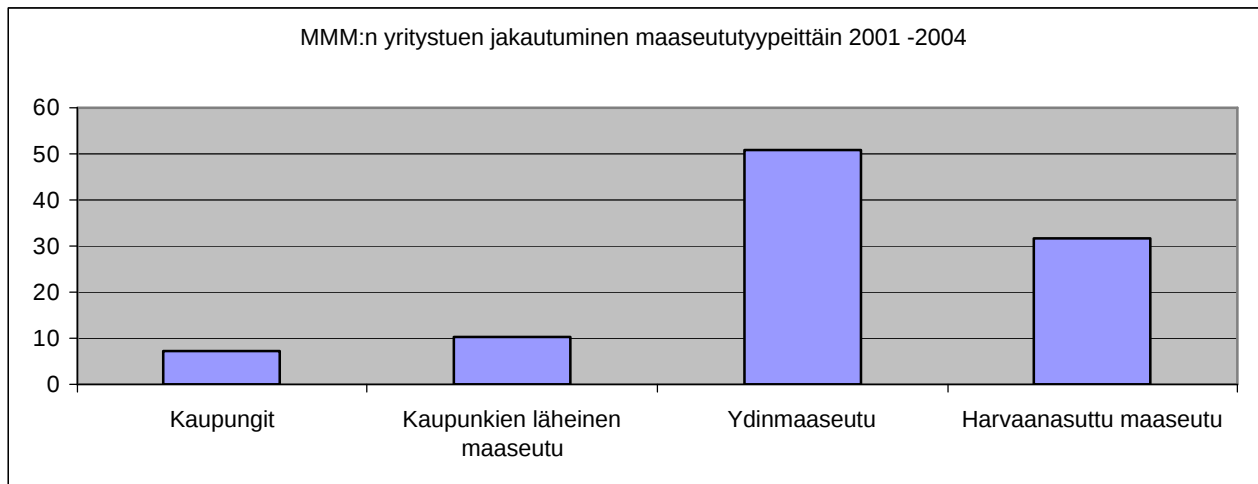
Myöntövuosi	Investointi- avustus, kpl	Investointi- avustus, €	Kehittämisen- avustus, kpl	Kehittämisen- avustus, €	Käynnistys- avustus, kpl	Käynnistys- avustus, €	Yritystuki yhteensä, €	Yritystuki yhteensä, %
2001	1 485	25 355 108	486	2 798 586	184	2 221 252	30 374 946	21
2002	1 432	26 231 092	517	2 815 958	145	2 479 740	31 526 790	22
2003	1 748	31 873 375	508	2 887 464	197	3 723 686	38 484 525	27
2004	1 888	37 603 678	522	2 305 106	208	3 486 570	43 395 354	30
Yhteensä	6 553	121 063 253	2 033	10 807 114	734	11 911 248	143 781 615	100

Taulukko 5. Maa- ja metsätalousministeriön yritystuen jakautuminen tukityypeittäin (€ / kpl) vuosina 2000 - 2004.

Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksesta 7 % on kohdistunut suoraan kaupunkialueille ja kaupunkien läheiselle maaseudulle 10 %. Harvaan asutulle maaseudulle on kohdistunut rahoitusta 31 % kokonaisrahoituksesta. Ydinmaaseudun osuus on ollut 50 %. Rahoitusosuudet on kuvattu graafisesti alla kuvassa 4.

Verrattaessa KTM:n ja MMM:n rahoituksen kohdistumista erilaisille maaseututyypeille merkille pantavaa on KTM:n rahoituksen suuri yhteenlaskettu osuus kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Osuus on kaikkiaan 54 % kokonaisrahoituksesta. Vastaavalla tavalla yhteenlaskettu osuus kokonaisrahoituksesta MMM:n yritysrahoituksessa on 17 %. Harvaan asutulla maaseudulla molempien ministeriöiden rahoitusosuudet ovat prosentuaalisesti käytetystä kokonaisrahoituksesta

samaa suuruusluokkaa (MMM 33 % ja KTM 27 %). Merkittävin osuus MMM:n rahoituksesta on käytetty ydinmaaseudulle (50 %), kun samanaikaisesti KTM:n rahoituksen kärki on kohdistunut kaupunkeihin (40 %).

Kuva 4. Maa- ja metsätalousministeriön yritystuen jakautuminen (%) kokonaistuesta maaseututyypeittäin 2000 – 2004.

Maaseututyyppi	Investointi-avustus, kpl	Investointi-avustus, €	Kehittämisyhteistyö-avustus, kpl	Kehittämisyhteistyö-avustus, €	Käynnistys-avustus, kpl	Käynnistys-avustus, €	Yritystuki yhteensä, €	Yritystuki yhteensä, %
Kaupungit	407	8 541 590	161	842 141	49	792 675	10 176 406	7
Kaupunkien läheinen maaseutu	759	12 753 935	196	661 917	80	1 300 054	14 715 906	10
Ydinmaaseutu	3 249	59 149 275	985	6 478 360	406	6 415 997	72 043 632	50
Harvaanasuttu maaseutu	2 138	40 618 453	691	2 824 696	199	3 402 522	46 845 671	33
Yhteensä	6 553	121 063 253	2 033	10 807 114	734	11 911 248	143 781 615	100

Taulukko 6. Maa- ja metsätalousministeriön yritystuen jakautuminen maaseututyypeittäin 2000 – 2004.

5. Yritystuen kohdentamisen ja myöntämisen käytännön ongelmat ja katvealueet sekä niihin liittyvät kehittämissuhteet

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla yrityksiä tuetaan maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja sitä alemman asteisten säädösten perusteella. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnon alalla yrityksiä tuetaan yritystoiminnan tukemisesta annetun lain (1068/2000) ja sitä alemman asteisten säädösten määräysten mukaisesti.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) ja sen perusteella maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (609/2000) mukaisesti voidaan rahoittaa maaseutuyrityksiä, joiden toimintaa harjoitetaan maatilatalouden yhteydessä ja jotka työllistävät perheenjäsenten lisäksi enintään kolmen henkilötyövuoden verran. Samoin voidaan rahoittaa ns. ketjuyrityksiä, joilla on yhteistyösopimus maaseutuyritysten kanssa tuotannosta, jakelusta tai markkinoinnista. Nämä yritykset voivat työllistää enintään viittä henkilötyövuotta vastaavasti. LEADER+ -yhteisöaloiteohjelmasta rahoitetaan myös muita enintään viisi henkilötyövuotta työllistäviä yrityksiä. Rahoituspäätökset hankkeista tekee TE-keskuksen maaseutuosasto.

Muiden maaseudun mikroyritysten rahoittaminen kuuluu pääosin yritystoiminnan tukemisesta annetun lain (1068/2000) piiriin ja rahoituspäätökset tekee TE-keskuksen yritysosasto. Myös Tekesin ja Finveran rahoitusta voidaan myöntää maaseudun yrityksille. Pienien maatilaa omistamattomien yrittäjien yritystoiminnan rahoittaminen on ollut yritysosastoilla vähäistä erityisesti eräillä toimialoilla, kuten palvelusektorilla sekä tapauksissa, joissa yrittäjän ei ole katsottu laajentavan toimintaansa riittävästi (yritystukilain kasvuvaatimus).

Myös rahoittajien menettelytavat rahoitusprosessin eri vaiheissa poikkeavat toisistaan. Hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman yhtenä painopisteenä on alueiden yrittäjyys. Eri hallinnonalojen yhteistyön tehostaminen on yksi tämän painopistealueen keskeisimmistä tavoitteista.

Maatilakytkentäisille tai ns. ketjuyrityksille on saatavissa yrityskohtaista kehittämisrahoitusta mutta edelleen on välinputoajina maaseudun pieniä yrityksiä, jotka eivät tuotto-odotuksiltaan tai kasvunäkymiltään täytä KTM -yritystuen vaatimuksia. Maataloushallinnon ketjuyritysten määritelmä on keinotekoinen ja se sisältää yrittäjien näkökulmasta ongelmallisen sopimussuhteen vaatimuksen. Tämän sopimussuhteen osapuolia velvoittavat ehdot voivat muodostua yrittäjille tulevaisuuden toimintaa rajoittaviksi. Välinputoajien asemaan on pyrittävä löytämään ratkaisuja erityisesti yritysrahoituksen osalta. Samoin tarvitaan kehittämisinstrumentteja kasvukykyisille ei-maatilakytkentäisille yrityksille. Näiden yritysten kautta luodaan maaseudun pienyrittäjyydelle positiivista mielikuvaa alueen talouden kannalta sekä voidaan tukea merkittävästi työllistämistavoitteita.

Rahoitusjärjestelmien säädöspohjan ja käytännön toteuttamiseen ovat vaikuttaneet vahvasti niiden syntyhistoria ja niitä hallinnoivien ministeriöiden tavoitteista lähtevä perusfilosofia. Jo maaseutuelinkeinojen rahoituslakia edeltäneen maaseutuelinkeinolain valmistelussa vuonna 1990 esitettiin tukea myönnettäväksi kaikille yrittäjän ja keskimäärin kolmea vuosityöpaikkaa vastaavasti työllistävälle maaseudun pienyrityksille. Kytkentä alkutuotantoon lisättiin lopulliseen lakiin vasta lain myöhemmässä valmistelussa. Rajoitus säädettiin sekä EMOTR-rahoitusta säätelevän asetuksen (EY N:o 1257/1999) rajoitusten vuoksi, että selkeyttämään työnjakoa KTM:n pienyritystuen ja MMM:n pienyritystuen välillä. Alkutuotantovaatimuksen vuoksi maaseutuelinkeinorahoituslainsäädännön mukaisesti ei ole voitu rahoittaa maaseudun yrityksiä silloin kun niitä ei harjoiteta maatilán yhteydessä tai ketjuyrityksinä, vaikka samanlaisia yrityksiä maatiloilla on rahoitettu.

Yritystoiminnan tukemisesta annetun lain (1068/2000) tavoitteena on parantaa tukea saavien yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä ja toimintaympäristöä. Laissa tarkoitettuja yritystukia myönnetään siten, että pääpaino on tuotannollisissa yrityksissä ja yritystoiminnalle tarpeellisia palveluja tuottavissa yrityksissä. Lain mukaisesti investointitukea voidaan kuitenkin myöntää laissa säädettyistä eräistä toimialarajoista poiketen silloin, kun kysymyksessä on yritys, joka on kyseisen alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeä pieni yritys (katso tarkemmin kohta 5.1.1).

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain tavoite on puolestaan maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistaminen ja edistäminen ennen kaikkea tuomalla maatiloille perinteisen alkutuotannon lisäksi uu-

sia toimintoja. Tällä tavalla halutaan lieventää maatalouden supistumisesta aiheutuvaa työtilaisuuksien vähenemistä maaseudulla.

Palvelualan yrityksiä on maaseudulla jäänyt rahoituksen ulkopuolelle siitä syystä, että palveluja tuottavien yritysten rahoittaminen ei aina ole sopinut KTM:n perusstrategiasta johdettuun rahoituskäytäntöön ja siitä johdettuihin rahoituslinjauksiin.

5.1. Toimintatavat ja menettelyt TE-keskuksissa ja eri ohjelma-alueilla

Pienten maaseudun yritysten näkökulmasta TE-keskusten käytössä on yritysrahoituksen ja kehittämisen välineitä monipuolisesti ja kattavasti. Kysymys on lähinnä näiden välineiden hyödyntämisestä niin, että ne vastaavat parhaiten asiakkaan ongelmiin ja tarpeisiin ja käyttöön saadaan kulloinkin paras asiantuntemus. Asiakasnäkökulmasta ihanteellisinta olisi, jos yrittäjä itse saa valita palvelunsa tuottajan. Valintaa vaikeuttaa eniten palveluiden laaja kirjo. Yritysasiakkaan on vaikea hahmottaa minkä viranomaisen palvelua, palvelun tarjoajaa tai projektiapua kulloinkin olisi viisainta käyttää. Hämmennystä lisää se, että eri lainsäädäntöihin perustuvien yritysrahoituspalveluiden koetaan kohtelevan yrityksiä eriarvoisesti, vaikka tarjoajana on sama TE-keskus.

TE-keskusten eri osastoilla on käytössä useita elinkeinotoimintaan liittyviä samankaltaisia tukijärjestelmiä ja niihin liittyviä soveltamiskäytäntöjä. Alueellisesti yritysrahoituksen tukitasot vaihtelevat valtiontukien tukialueiden mukaisesti, mutta myös riippuen päätöksen tekevästä viranomaisesta. Alueellisia eroja aiheutuu myös luonnollisesti siitä, mikä on maakunnallinen yhteinen näkemys kehittämistyön painopisteistä, mutta tukien myöntöön liittyy edelleen tarpeettoman paljon erilaistaviksi koettuja menettelytapoja ja tarkastelunäkökulmia.

TE-keskusten eri osastojen päätöksiä ohjaavat säädökset eivät ole ristiriitaisia. Ongelmat ovat muodostuneet lähinnä lainsäädäntöä käytäntöön sovellettaessa. Alkujaan viranomaisten työn selkiyttämiseksi tehdyt rajaukset ministeriöiden välillä ovat ajan kuluessa muodostuneet väliinpuotoajia tuottaviksi soveltamisohjeiksi. Ongelmaa ovat lisänneet alueittain epätasaisesti vähentyneet ja jakautuneet yritysrahoituksen resurssit.

Maaseutuosaston työtehtävistä suurin osa on rahoituspäätösten valmistelua. Hakemuksia käsitellään vuosittain huomattava määrä. Rahoitustuen myöntövaltuudet määräytyvät pääosaltaan alueellisten EU-ohjelmien mukaan. Maaseudun EMOTR- osarahoitteisen yritystuen saatavuus on ollut hyvä.

Maaseutuhallinnon rahoituksen ja maaseudun neuvontaorganisaatioiden kohteena ovat keskeisesti yrittäjäperheen voimin hoidetut maa- ja metsätalouteen eri tavoin kytkeytyvät mikroyritykset. Alueellista yritysympäristön ja toimialan kehittämistä edistetään laajoilla ohjelmilla ja pienyritysten verkostoitumista kehitetään projektityöllä. Toimialakirjo on varsin laaja alkutuotantoyrityksistä palveluyrityksiin.

Maaseutuosaston asiakkaalle yritysten asiantuntija-apu pyritään tarjoamaan myös jatkossa kokonaan neuvontaorganisaatioiden ja muiden yksityisten konsulttien toimesta. Käytännössä tämänhetkisten rahoituspäätösten valmistelu ja maksatus sitoo kaikki maaseutuosaston resurssit sekä aiheuttaa mm. rahoituspäätösten ja maksatusten viipymistä.

KTM:n hallinnonalalla osaamisen kehittämispalvelut tuotetaan osin oman henkilöstön toteuttamana, osin ostopalveluina ulkopuolisilta asiantuntijoilta, pääasiassa liikkeenjohdon konsulteilta. Oman henkilöstön toteuttamat palvelut ovat lähinnä yrityspalvelupisteissä alkaville yrityksille annettavaa neuvontaa ja muuta perusneuvontaa sekä toimivien yritysten asiakastarpeiden tunnistamista ja asiakkaiden ohjaamista käyttämään heidän tarpeitaan parhaiten vastaavia eri palveluorganisaatioiden tarjoamia palveluja.

TE-keskusten asiakas-tarvelähtöistä kehitystä tukee esim. TE-keskusten ASKO-projekti, jossa yrityksen kehittämisen tueksi elinkaaren eri vaiheissa tarjotaan tiiviimpää yhteistyötä TE-keskuksen asiantuntijoiden kanssa. ASKO- toimintatavalla yhdistetään näin TE-keskuksen eri osastoilta välitettyjen osaamisen kehittämispalveluiden käytäntöjä paremmin asiakkaiden tarpeita palveleviksi.

Tällaisessa tilanteessa vastuuta ja työnjakoa on syytä kehittää niin, että eri rahoittajien palvelut saadaan mahdollisimman täysipainoisesti palvelemaan, alueellisten kehittämistavoitteiden mukaisesti, kestävää yritystoimintaa alueella. Tähän voitaisiin päästä mm. tarkistamalla toiminta-alueiden rajauksia niin, että maaseutuelinkeinohallinto voisi tarjota rahoituspalveluita pienimmille maaseutuyrityksille silloinkin kun ne eivät toimi alkutuotannon yhteydessä. Tällöin KTM:n hallinnonalalla keskityttäisiin ennen muuta suurten ja pk-yritysten rahoittamiseen. Maaseutuelinkeinohallinnon kautta käynnistetyt tai käynnistettävät mikroyritykset ohjattaisiin yritysosastojen asiakkaiksi viimeistään silloin yritys kasvaa varsinaisen pk-yrityksen mittoihin tai kun ne toimialansa takia soveltuvat paremmin yritysosaston kokonaisasiakkaiksi. KTM:llä olisi kuitenkin edelleen keskeinen rooli myös maaseutuyritysten rahoituksessa, mutta molempien rahoittajaviranomaisten palveluvalikoimaa ja osaamista voitaisiin käyttää joustavammin paikallisesti ja alueellisesti sovituin pelisäännöin.

Rahoitusjärjestelmän ja osaamisen kehittämispalveluiden näennäisistä yhteensovittamisongelmista suurin osa voitaisiin poistaa mahdollisimman tiiviillä rahoittajaviranomaisten välisellä yhteistyöllä ja TE-keskusten toimintatapoja kehittämällä. Yritysten rahoitusprosesseja on kehitetty esimerkiksi suunnittelemalla yhteinen rahoitusprosessi Pirkanmaan TE-keskukseen, vaikka eri hallinnonaloilla säädöspohjat eroavat toisistaan ja rahoitusvaltuuksiin liitetään erilaisia tavoitteita. Tämän toimintatavan toimivuus ja käytännön ongelmat on syytä arvioida huolellisesti. Prosesseja kehitettäessä on myös otettava huomioon hakemusten ja käsittelyn volyyymeista aiheutuvat huomattavan erilaiset resurssitarpeet. Asiakaspalautteen perusteella kiireellisin kehityskohde maaseutuosastoilla on sekä hakemusten, että erityisesti maksatuspäätösten käsittelyyn käytetty aika.

Ehdotus 1

Maaseudun mikroyritysten näkökulmasta tulee TE-keskusten osastojen yritysrahoituksen prosesseja, hankkeiden arviointimenetelmiä ja tietojärjestelmäyhteistyötä parantaa ja yhteensovittaa edelleen. Vuonna 2005 ja 2006 tulee panostaa prosessien arviointiin ja parhaiden käytäntöjen käyttöön ottoon TE-keskuksissa. (KTM, MMM, TE-keskus)

Ehdotus 2

Seuraavalle ohjelmakaudelle säädöksiä ja ohjeistusta uudistettaessa on huolehdittava, että alueviranomaisella on päätöksenteossaan riittävä valtuus harkintaan, jotta se voi osallistua täysipainoisesti alueen kehittämiseen. (KTM, MMM)

5.1.1. Yrityshankkeiden yleiset valintakriteerit

Kilpailutekijät

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa yrityksen kilpailutilannetta alueella tarkastellaan sekä kannattavuusedellytysten että mahdollisen kilpailun vääristymisen kautta. Myös yritystukilaissa kilpailun vääristymisen ja kilpailijoiden syrjäyttämisen vaaraa pidetään merkittävänä kriittisenä tekijänä, vaikka tukea hakeva yritys/yrittäjä sinällään omaisikin edellytykset kannattavaan toimintaan. Lähökohtana tulee olla se, että kilpailutekijöiden ja kilpailun vääristymisen arvioinnin suhteen menettään yhtenäisellä tavalla.

Kasvuvaatimus

Yritystukilain mukaisen investointituen edellytyksenä on yrityksen kasvu (työpaikat, tuotannon jalostusarvo, palvelut) tai vaihtoehtoisesti merkittävän teknologisen tason parantuminen. Tilanne tutkitaan hakuvaiheessa, eikä arvioidun kasvun alitus johda sanktioihin, ellei kysymyksessä ole esimerkiksi väärien tietojen antaminen tuen hakuvaiheessa. Tavanomainen investointituen tukitaso on lain sallimia maksimitasoa alhaisempi ns. ohjeellinen tukitaso. Erikoistapauksissa (esim. investoinnin luonne ja merkittävyys) voidaan käyttää yritystukilain sallimia maksimiprosentteja. Mainittakoon, että tällä hetkellä kauppa- ja teollisuusministeriön antamalla ohjeella Itä-Lapin alueella voidaan investointitukea myöntää säännösten sallimissa rajoissa korotetun tukitason mukaisena johtuen alueen tämän hetkisestä korkeasta työttömyydestä.

Asiakkaalla ei ole yritystukilain mukaisesta päätöksestä valitusoikeutta.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa ei ole erityistä kasvuvaatimusta, mutta maaseudun kehittämisesetuksen mukaisesti investointitukea voidaan myöntää vain mikäli investoinnin katsotaan merkittävästi edistävän: 1) tuotteiden tai tuotannon teknisen tason tai yrityksen muun kilpailukyvyyn parantamista, 2) työn tuottavuuden tason korottamista paikallisesti tai alueellisesti, 3) elinkeinorakenteen monipuolistamista ja vahvistamista tuotantorakenteeltaan ongelmallisilla alueilla 4) työllisyyden parantamista työllisyystilanteen kannalta vaikeilla alueilla ja 5) yrityksen kansainvälistymistä. Tuki myönnetään niiden ehtojen mukaan, jotka ovat voimassa hakemuksen vireille tullessa. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaan tuki myönnetään useimmiten maksimin mukaisena.

Rakentamiseen liittyvissä investoinneissa sovellettava yksikkökustannusmenettely alentaa kuitenkin todellista tukitasoa, sillä useimmiten rakennushankkeiden todelliset toteutuneet kustannukset ovat paljon suuremmat kuin hyväksytty yksikkökustannusten mukainen kustannusarvio.

Hakijoilla on valitusoikeus, joka myös ajan mittaan muokkaa rahoittavan viranomaisen käytäntöjä. Valituskäytännön kautta virheelliset ja lainsäädännön suhteen ristiriitaiset rahoitusmenettelyt poistuvat. Valitusviranomaisen päätökset ovat ennakkotapauksia ja ne ohjaavat viranomaisten käytäntöjä.

Hallinnonalojen säädöksissä ei ole löydettävissä yrittäjien kannalta merkittävästi eriarvoisuutta aiheuttavia eroja. Maaseutuelinkeinolain mukaista tukea ohjataan yksityiskohtaisilla säädöksillä. KTM:n hallinnonalalla säädöksiä on vähemmän, sen sijaan rahoitustuen ohjaus tapahtuu vahvasti ministeriön (elinkeino-osaston) TE-keskusten yritysosastoille antaman yritystukien myöntämistä ja maksamista ohjaavalla määräys- ja ohjekokonaisuudella (käsikirja). Lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriö antaa yritystukilain 39 §:n nojalla TE-keskuksille tarkempia säännöksiä vuosittain valtioneuvoston asetuksella yritystuen myöntämisestä ja suuntaamisesta. TE-keskuksen yritysosastolla on laaja valtuus tukien alueellisessa kohdentamisessa.

Erilainen valitusoikeus ja perustuslain erilainen tulkinta on johtanut erilaiseen aluehallinnon ohjausmenettelyyn. Tavoitteena tulisi olla hallinnonalojen tukijärjestelmien koordinaatio ja yhdensuuntaistaminen siten, että samantyyppiseen toimintaan myönnettäisiin rahoitusta samoista lähtökohdista ja samoilla ehdoilla riippumatta sovellettavasta tukijärjestelmästä.

Uudelle ohjelmakaudelle tullessa ohjelmat ja yritysrahoitukseen liittyvä säädöspohja joudutaan ainakin osittain arvioimaan uudelleen. Tukijärjestelmien on toimittava työkaluina sekä ohjelmien tavoitteiden toteuttamisessa että valtakunnallisesti maaseudun pienyritystoiminnan edistämiseksi. Lisäksi niiden on edustettava toimivuudeltaan ja tehokkuudeltaan korkeatasoista yritystoiminnan edistämisen toimintatapaa ja välineistöä.

Ehdotus 3

Luodaan selkeitä ja käytännönläheisiä menettelytapoja maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (609/2000) 99 §:n mukaisen yritys- ja projektitukien yhteensovituksen toteuttamiseen TE-keskuksissa. Hankkeiden arvioinnin menetelmiä ja arviointiperusteita tulee yhtenäistää esim. kannattavan toiminnan edellytysten tai tukien kilpailuvaikutusten arvioinnissa. Samoin tulee tarkastella käytettävien tukitasojen ja muiden tukiehtojen yhteensopivuutta ja johdonmukaisuutta TE-keskuksen osastojen ja niiden rahoitusinstrumenttien välillä tavoitteena, että esimerkiksi samantyyppiseen toimintaan myönnetyn tuen tukitasot tai –ehdot eivät oleellisesti poikkeaisi toisistaan sen mukaan miltä TE-keskuksen osastolta rahoitus myönnetään. (KTM, MMM)

Ehdotus 4

Yritysten rahoituslainsäädäntöä uudistettaessa yritystukilain ja maaseutuelinkeinojen rahoituslain rahoituksen myöntämistä koskevat edellytykset ja keskeiset yritystukia koskevat rahoitusehdot yhtenäistetään. Samalla lainsäädännön rakenne ja yleiset perusteet yhdenmukaistetaan sekä varmistetaan näiden osalta perustuslain vaatimusten täyttyminen. Tämä uudistustyö tehdään uudistettaessa säännöksiä uudelle, vuonna 2007 alkavalle ohjelmakaudelle. Maa- ja metsätalousministeriön rakentamishankkeiden ohjekustannusmenettelyä on syytä arvioida tukitasojen määräytymisen näkökulmasta. (KTM, MMM)

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja yritystukilain välillä on eroja eri toimialojen tukikelpoisuudessa tällä ohjelmakaudella käytössä olevissa tukijärjestelmissä. Yritystukilain (1068/2000) 5 §:ssä todetaan ne toimialat, joille voidaan myöntää yritystukilain mukaista tukea. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan tukea myönnetään yritystoimintaan, mutta ei kuitenkaan 1) maatilatalouteen tai kalatalouteen, 2) rakentamiseen, 3) vähittäiskauppaan ja kuljetukseen, jollei kysymyksessä ole matkailuhanke, eikä 4) sellaiselle muulle palveluyritykselle, joka ei tuota elinkeinotoiminnalle tarpeellisia palveluja. Pykälän toisen momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentin 2-4 kohdassa säädetään, investointitukea ja käynnistystukea voidaan myöntää alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeille pienille yrityksille sekä kehittämistukea pienille ja keskisuurille yrityksille. Näin ollen toisen momentin nojalla investointi- ja käynnistystuen myöntäminen on mahdollista mm. muitakin palveluja kuin ns. yrityspalveluja tuottaville alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeille pienille yrityksille, ja vastaavasti kehittämistuen myöntäminen on toisen momentin mukaisesti mahdollista muuhun yritystoimintaan kuin maatalo- ja kalatalouteen. Mikäli hankkeeseen on myönnetty maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaista tukea, tällöin ei samaan hankkeeseen voida myöntää yritystukilain mukaista tukea.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa ei sen sijaan ole erityisiä toimialoja suoraan rajoittavia kohtia, lukuun ottamatta maataloustuotteiden vähittäiskauppaa, maataloustöiden urakointia ja kolmansista maista tulevan maatalous- tai puuraaka-aineeseen perustuvien investointien tukemista. Yrityskoko rajoittuu enintään viiden henkilötyövuoden yrityksiin. Säädöksissä käytetään monia eri termejä ja määritelmiä maaseudun yritystoiminnasta maa- ja metsätalous mukaan lukien. Tämä aiheuttaa ongelmia säädösten tulkinnassa ja yhteen sovittamisessa.

Ehdotus 5

Yritystukilain 5 §:n 2 momentin mahdollistamaa investointi- ja käynnistystuen myöntämismahdollisuutta "alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeille pienille yrityksille" aktivoidaan, sen käyttöä seurataan ja tarvittaessa annetaan TE-keskuksille lisäohjeita. Samoin yritystukilain mukaisen kehittämistuen myöntämistä maaseudulla toimivien yritysten hankkeisiin seurataan, aktivoidaan ja tarvittaessa lisäohjeistetaan tavoitteena maaseutuyritysten kannustaminen merkittäviin toimintansa kehittämishankkeisiin. (KTM, heti)

Ehdotus 6

Eri viranomaisten lainsäädännössä käyttämät maaseudulla toimiviin yrityksiin liittyvät käsitteet ja määritelmät on yhdenmukaistettava niin, että niitä noudatetaan samansisältöisenä kaikissa yrittäjyyden tukitoimissa tulevalla ohjelmakaudella. (KTM, TM, MMM)

Resurssit

TE-keskusten käytössä olevat yritysten rahoituksen, kehittämistoimien ja yritys ympäristön kehittämisen resurssit ovat tavoite 1 ja 2 -alueilla osin riippuvaisia alueellisesta strategisesta suunnittelusta ja päätöksistä. EAKR -varojen kohdentumisesta yritysrahoitukseen päätetään ohjelma-alueilla myak⁹ -menettelyllä. EMOTR- varojen käyttö yritysrahoitukseen määräytyy suoremmin ohjelma-asiakirjan painotuksista.

Uuden kauden rahoituksen alueellisesta kohdennuksesta ja painotuksista päätetään ohjelmien ja kansallisen politiikan valmistelun yhteydessä. Tavoitteena tulee olla se, että yritysrahoituksen resursseja olisi tarpeeseen nähden riittävästi käytettävissä.

Ehdotus 7

Ohjelmakauden 2007-2013 valmistelussa kohdennetaan maaseudun mikroyritysten rahoitukseen riittävästi EU:n ja kansallisia resursseja, ottaen huomioon niiden yritysten keskeisen merkityksen maaseudun elinvoimaisuuden kehittymisessä. (KTM, MMM, SM, VM)

5.1.2. Tukijärjestelmät

5.1.2.1. Investointituki

Maatilalla toimivien ja annex I –tuotteita tuottavien yritysten tuen taso on EU-osarahoitteisesti korkeampi kuin valtiontukisääntöjen mukaisissa tukijärjestelmissä ja tuen mahdollinen kokonaismäärä suurempi kuin de-minimis -säännön mukaisesti tuetuissa hankkeissa.

⁹ myak = maakunnan yhteistyöasiakirjalla sovitaan ohjelmarahoituksen kohdentumisesta eri painopistealueisiin

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain maatilakytkenän kautta tuki on joissakin tapauksissa korkeampi kuin muille yrityksille yritystukilain mukaisesti. Käytännössä kuluvalle kaudella tukitasojen ero Suomessa on näkyvin lähinnä maaseutumaisissa osissa Alma-alueilla Etelä- ja Länsi-Suomessa, Pohjois- ja Itä-Suomessa tukitasot ovat varsin yhtenäiset. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja yritystoiminnan tukemisesta annetun lain mukaiset tukitasot on esitetty taulukossa 6.

Väliinputoja- tai muita ongelmia rahoitusjärjestelmissä voidaan vähentää poistamalla keinotekoisia rajoituksia. Varsin samanlaiset yritykset voivat saada erilaisen päätöksen riippuen siitä kumman rahoittajan asiakkaaksi ne joutuvat. Eri rahoittajien asiantuntemus ja osaaminen ei tule parhaalla tavalla hyödynnetyksi osaksi päällekkäisellä ja osaksi keinotekoisesti rajatulla toimikentällä. Erityisesti syrjäisellä maaseudulla yrittäjäpotentiaalia ei löydy tarpeeksi pelkästään maatilakytkeistä yritystuesta turvaamaan maaseudun elinkeinojen monipuolisuutta ja palveluja.

Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla muu kuin yrittäjyyden kautta työllistyminen ja toimeentulon varmistaminen on vaikeampaa kuin asutuskeskuksissa. Markkinoiden saavuttaminen on vaikeaa ja yritystuet on siten perusteltua säilyttää hieman korkeampina näiden yritysten erityisten ongelmien vuoksi. Harvaan asuttujen maaseutualueiden erityisolosuhteet on tunnustettu Suomen liittyessä Euroopan unioniin ja uuden kauden koheesiorahoituksessa.

	Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki		Yritystukilaki Pk-yritykset	
Maatilatalouden ohella harjoitettava yritystoiminta enintään perheenjäsenet+ 3 vtp	Pohjois-Suomi 1	34 %	Pohjois-Suomi 1	34 % (24)
	Itä-Suomi 1	40 %	Itä-Suomi 1	40 % (30)
	Muu-alue		Muu alue	
	•Harva+ydinmaaseutu	40 %	•Tukialue 3	25 % (15)
	•Muut alueet	25 %	•Ulkopuolinen alue	15 % (10)
Ketjuyritykset 5 vtp, Leader+ alueella myös muut kuin ketjuyritykset 5 vtp	Pohjois-Suomi 1	34 %	Pohjois-Suomi 1	34 % (24)
	Itä-Suomi 1	40 %	Itä-Suomi 1	40 % (30)
	Muut tukialue 2 ja 3		Muu alue	
	•Harva+ydinmaaseutu	25 %	•Tukialue 3	25 % (15)
	•Muut alueet	20 %	•Ulkopuolinen alue	15 % (10)
	Tukial. ulkop. alue	15 %		

Taulukko 6. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja yritystoiminnan tukemisesta annetun lain mukaiset investointituen enimmäistukitasot. Sulkeissa yritystukilain mukaiset ns. ohjeelliset tukitasot, joita investoinnin luonteen tai merkittävyyden perusteella voidaan korottaa enimmäistukitasoon.

Tulevan kauden maaseudun kehittämisasetuksen ensimmäisen luonnoksen perusteella maaseuturahaston rahoitusta yritystoimintaan kohdennettaisiin seuraavilla periaatteilla:

- 1) Maatilalla maataloustuotantoa ml. annex -I tuotantoa jatkavilla yrityksillä tukitaso pysynee maatalojen tukien yleisten ehtojen puitteissa myös tulevalla kaudella. Tuelle ei ole asetettu enimmäismääriä.
- 2) Maatilan ulkopuolella maatalouden tuotteiden ensiasteen jalostusta (annex - I) tuetaan vain pk- ja mikroyrityksissä ja puun ensiasteen jalostusta vain mikroyrityksissä (alle 10 htv). EU-varoja ei voi kohdistaa lainkaan suuriin ensiasteen jalostusyrityksiin. Tuki enintään 40 % hyväksyttävistä kustannuksista, mutta tuen euromääräistä kattoa ei ole asetettu.
- 3) Maatilalla tuotantoa muille tuotannonaloille erilaistavan mikroyrityksen tukitaso tulee noudattamaan myös maaseutuohjelmassa (maaseuturahaston rahoitus) tulevalla ohjelmakaudella yleisiä valtiontukien tasoja (20 % - 40 % alueesta riippuen)
- 4) Maatilan ulkopuolella maaseudulla toimivien mikroyritysten tuki. Tuen taso tulee noudattamaan myös maaseutuohjelmassa (maaseuturahaston rahoitus) tulevalla ohjelmakaudella valtiontukien tasoja (20 % / 40 %).

EAKR-asetus puolestaan mahdollistaa (art 9) erityisesti maaseutualueilla ja kalastuksesta riippuvilla alueilla rahoitusta alueiden talouden monimuotoisuuden lisäämiseen:

- alueiden saavutettavuuden parantamiseen liittyvät investoinnit
- telekommunikaatioverkostojen ja palveluiden kehittämiseen liittyvät investoinnit
- muun kuin maatalouden ja kalastukseen liittyvän yritystoiminnan kehittämiseen
- maaseudun ja kaupunkien yhteistyön edistämiseen
- maaseudun matkailusektorin edistämiseen.

Kansallisten strategia-asiakirjojen laatimisen yhteydessä tulee esittää, miten kilpailukyky- ja työllisyysohjelmassa koordinointi yleisen maatalouspolitiikan alla toteutettavien maaseudun kehittämistoimien kanssa tapahtuu ja vastaavasti maaseutuohjelmassa, miten koordinaatio EAKR- ja ESR toimien kanssa. Tämä kysymys tulee siten käsiteltäväksi 2005 - 2006 ohjelmien ja ao. säädösten valmistelun yhteydessä.

Tavoitteena tulee olla selväpiirteinen ja sisäisesti johdonmukainen rahoituskokonaisuus hallinnonalan tukijärjestelmien kesken. Samalla on varmistettava, että uudistuksessa ei synny uusia väliinputoajaryhmiä tai epäjohdonmukaisuuksia esim. tukitason osalta käytettävien erilaisten tai eri alueilla sijaitsevien yritysten tukiehdossa.

Ehdotus 8

Selvitetään ja linjataan ministeriöiden ja EU: rahastojen mahdollisuudet ja tehtävät maaseudulla toimivien yritysten rahoituksessa kokonaisuudessaan. Maaseutuelinkeinojen rahoituslakiin lisätään mahdollisuus tukea maaseutuasetuksen mahdollistamalla tarkoituksenmukaisella tavalla maaseudulla toimivia mikroyrityksiä ilman maatilakytken vaatimusta. Seuraavan ohjelmakauden valmistelussa tukikelpoinen tuensaja määritellään käsitteellä " maaseudun mikroyritys". Valmistelutyö tehdään tiiviissä yhteistyössä KTM:n ja MMM:n kesken. (KTM, MMM)

5.1.2.2. Käynnistystuki ja starttiraha

Työntekijöiden palkkaukseen myönnettävä käynnistystuki

Käynnistystukea voidaan myöntää palkkakustannuksiin maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaan aloittaville ja laajentaville yrityksille enintään 3 vuoden ajan. Rahoitustukea voidaan kohdentaa sekä kokoaikaisesti että osa-aikaisesti työllistyneiden osalta. Käytännössä tukea on myönnetty pääsääntöisesti vain 2 vuodelle. Käynnistystuen maksatus on mahdollista 1/2 vuoden jaksoissa hakemuksesta jälkikäteen. Koko kuluvalle ohjelmakaudella käynnistystukia on myönnetty MMM:n hallinnonalalla yhteensä 588 kappaletta. Vuonna 2003 käynnistystukia myönnettiin yhteensä 189 kappaletta ja rahoitusta yhteensä 3,75 MEUR.

Yritystukilain mukaista käynnistystukea voidaan myöntää aloittamisvaiheessa olevalle pienelle yritykselle 12 kuukautta. Erityisestä syystä tukea voidaan myöntää 24 kuukautta. Käynnistystuki maksetaan hakemuksesta toteutuneiden kustannusten perusteella jälkikäteen. Tuki voidaan maksaa myös useammassa erässä. Volyymit ovat suunnilleen vastaavat kuin MMM:n hallinnonalalla. Vuonna 2003 tehtiin 297 päätöstä, joista 196 kpl oli myönteistä ja 101 kpl kielteistä. Rahoitus oli yhteensä 2,36 MEUR.

Yrittäjälle myönnettävä käynnistystuki

Sekä maaseutuelinkeinojen rahoituslain että yritystukilain säädösten perusteella on mahdollisuus tukea myös yrittäjän oman laskennallisen palkan osuutta. Maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa on asetettu enimmäiskatto yrittäjän laskennalliselle palkalle 12 kuukauden ajalta (11 800 €/vuosi), yritystukilaissa vastaavaa enimmäiskattoa ei ole asetettu. Vuoteen 2004 kohdistuvia yrittäjän laskennalliseen palkkaan perustuvia käynnistystukipäätöksiä on tehty 19 kappaletta MMM:n hallinnonalalla, näiden rahoitus oli yhteensä 122 216 euroa.

Starttiraha

Työvoimatoimistojen myöntämä tuki muodostaa kolmannen tukijärjestelmän aloittavan yrittäjän toimeentulon turvaamiseksi. Työvoimahallinnon starttirahajärjestelmä on aiemmin kohdistunut yksinomaan työttömiin työnhakijoihin. Meneillään olevassa starttirahauudistuksessa tuen saajien piiri laajenee työttömyysuhan alaisiin, valmistumassa oleviin opiskelijoihin, kotityötä tekeviin ja palkkatyöstä yrittäjäksi siirtyviin.

Työhallinnon starttiraha tulee käytännössä olemaan keskimäärin noin 650 euroa kuukaudessa ensimmäisen kuuden starttikuukauden ajan. Tämän jälkeen tehdään yrityshankkeen arviointi ja päätetään tuen mahdollisesta jatkumisesta seuraavan neljän kuukauden jakson ajalla. Uudistuksen ensimmäiselle kokeiluvuodelle (kokeilu kaksivuotinen) määrärahaa on varattu 33 miljoonaa euroa, josta 28 miljoonaa euroa työttömien starttirahaan kansallisesti rahoitettuna ja 8 miljoonaa euroa uudistuksen muille tahoille ESR -tuotekehityshankkeen kautta. Merkittävä muutos uudistuksessa on se, että tuen saajan ei enää tarvitse olla työtön työnhakija.

Ehdotus 9

Starttirahan laajennuksen yhteydessä huomioidaan myös aloittavien maaseutuyrittäjien tarpeet. Maataloudesta luopuvat muun yritystoiminnan aloittavat yrittäjät rinnastetaan starttirahauudistuksessa muihin starttirahan saajiin. (TM)

Ehdotus 10

Seurataan miten starttirahauudistus käynnistyy erityisesti suhteessa nykyiseen käynnistystukijärjestelmään sekä yhtenäistetään käynnistystuen käyttö eri tukijärjestelmien välillä. Varmistetaan, että yritystoimintaa käynnistettäessä tai laajennettaessa käynnistystukeen liittyvät tukiehdot eivät heikkene. (KTM, MMM, TM, vuosina 2005 - 2006)

5.1.2.3. Kehittämistuki

Kehittämistuen tukitasoissa on jossain määrin eroja. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisesti pieniä, enintään 1000 euron esiselvityksiä voidaan tukea 90 %:n tukitasolla aloittaville ja laajentaville yrityksille. KTM:n hallinnonalalla yrityskohtaisia kehittämishankkeita voidaan yritystukilain mukaisen kehittämistuen ohella käytännössä toteuttaa myös osana kehittämispalveluja, jolloin tukitaso on käytännössä n. 70 – 90 %.

Yritystukilain mukaisen kehittämistuen enimmäistukitaso on liikkeenjohto- ja markkinointitaitojen kehittämishankkeissa, kansainvälistymisvalmiuksien kehittämishankkeissa sekä yrityksen perustamis- tai toimintaedellytysten selvityksissä 50 %. Tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä koskevissa hankkeissa tukitaso on kehitysaluevyöhykkeestä riippuen 35 – 50 %.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisen kehittämistuen enimmäistukitaso on liikkeenjohto- ja markkinointitaitojen kehittämishankkeissa, yrityksen perustamis- tai toimintaedellytysten selvittämistä koskevissa hankkeissa sekä yritysten menekinedistämishankkeissa 50 %. Tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä koskevissa hankkeissa tukitaso on enintään 50 % de -minimistukena.

Yritysten yhteishankkeina toteutettavissa ryhmähankkeissa maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisen kehittämistuen enimmäistukitaso on 75 %. Yritystukilain mukaisissa yritysten yhteishankkeissa tukitasot ovat samat kuin yksittäisten yritystenkin toteuttamissa hankkeissa, eli 35 - 50 %.

Edellä todetuista joistakin kehittämistuen tukitasojen eroista huolimatta ei niistä kuitenkaan katsota aiheutuvan erityisiä ongelmia. Maaseutuelinkeinolain mukaisia menettelyjä pidetään hallinnollisesti raskaina suhteessa pieniin tukiin.

Ehdotus 11

Kevennetään pienten esiselvitysten hallinnollisia menettelyjä siten, että selvityksiin on TE-keskuksittain käytössä erillinen määräraha, josta yksittäisiä selvityksiä voidaan joustavasti tukea ilman erillistä hakemusta ja päätösmenettelyä (ns. piikkihanke tai palvelusetelimalli). (MMM,KTM, heti)

5.1.2.4. Toimintaympäristötuki

Toimintaympäristötukea voidaan myöntää yhteisöjen, säätiöiden, yritysten ja yksityishenkilöiden hankkeisiin, joiden tarkoituksena on yritysten toimintaympäristön parantaminen. Tukea myönnetään yritysten neuvonta-, tutkimus-, laatu-, markkinointi-, tuotekehitys- ja suunnittelupalveluhankkeisiin.

Tukea voidaan myöntää hankkeisiin: 1) jotka edistävät uuden yritystoiminnan käynnistymistä alueella, 2) jotka luovat edellytyksiä yritystoiminnan kehittymiselle alueella ja 3) jotka parantavat alueen houkuttelevuutta yritystoiminnan kannalta

Avustusmuotoisen rahoituksen lisäksi voidaan myöntää oman pääoman ehtoista rahoitusta alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin.

Oman pääoman ehtoinen rahoitus voidaan kohdistaa erityisesti aloittavien yritysten pääomarahoitusta hoitaviin alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin. Oman pääoman ehtoista rahoitusta voidaan kohdistaa enintään 3 400 000 euroa rahastoa kohden. Oman pääoman ehtoisesti Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoja voidaan kohdistaa tavoite 1-alueella enintään 35 % ja tavoite 2-alueella 25 % perustettavan rahaston kokonaispääomasta tai olemassa olevan rahaston pääomakorotuksesta

Yritystukilain mukainen toimintaympäristötuki soveltuu periaatteessa myös yrityspalveluiden kehittämiseen maaseudun pienyritysten tarpeisiin. Pääosin kyseiset hankkeet on kuitenkin toteutettu maaseutuelinkeinolain mukaisesti EMOTRin rahoittamien kehittämishankkeiden kautta kehittämispalvelutoimintana. Toimintaympäristötuessa ei ole ollut yhteensovittamisongelmia muutoin kuin toimintaympäristötuen myöntämistä koskevien eräiden tulkintojen osalta.

5.1.3. Eräät toimialakysymykset

Väliinputoajia nykyisessä rahoitustukimenettelyssä

Väliinputoajia on syntynyt yritystuen myöntämisen yhteydessä tietyillä toimialoilla, lähinnä käytäntöihin vaikuttavien ajattelutapa- ja painotuserojen seurauksena. Maaseudun palveluyrityksiä on jäänyt yritystukilain mukaisen yritystuen ulkopuolelle siitä syystä, että palveluja tuottavien yritysten rahoittaminen ei aina ole sopinut KTM:n rahoituslinjauksista johdettuun rahoituskäytäntöön, vaikka lainsäädännöllisiä esteitä palveluyritysten rahoittamiselle ei ole olemassa. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisesti ei ole voitu rahoittaa maaseudun palveluyrityksiä silloin, kun niitä ei harjoiteta maatilatalouden ohella tai ketjuyrityksenä, vaikka samanlaisia yrityksiä on rahoitettu maataloille.

Bioenergia-ala

Ilmastonmuutosta koskeva yleissopimuksen (Rio de Janeiro, 1992) mukaan teollisuusmaiden ja siirtymätalouden maiden ryhmän yhteiseksi tavoitteeksi asetettiin ihmisen toiminnasta aiheutuvien kasvihuonekaasupäästöjen tason palauttaminen vuoden 1990 tasolle. *Kioton pöytäkirjassa* (1997) määritellään teollisuus- ja siirtymätalouksmaailmalle maakohtaiset päästövähennys- ja rajoittamisvelvoitteet ensimmäiselle sitoumuskaudelle vuosina 2008 - 2012.

Uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämisestä laadittujen komission strategioiden (valkoinen kirja¹⁰/vihreä kirja¹¹) mukaisesti uusiutuvien energialähteiden osuus EU:n primäärienergian kulutuksessa tulisi kaksinkertaistaa nykyisestä 6 prosentista 12 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Lisäksi Euroopan unionin riippuvuus sen alueen ulkopuolisista energialähteistä saattaa seuraavien 20-30 vuoden kuluessa kasvaa nykyisestä 50 prosentista 70 prosenttiin. Energian tarjonnan suhteen etusijalle tulisi asettaa uusien ja uusiutuvien energialähteiden käytön kehittäminen, jotta voitaisiin vastata mm. ilmaston lämpenemisen asettamaan haasteeseen.

¹⁰ Tulevaisuuden energia: uusiutuvat energialähteet - Yhteisön strategiaa ja toimintasuunnitelmaa koskeva valkoinen kirja (KOM/97/599)

¹¹ Energiahuoltostrategia Euroopalle (KOM/2000/769)

Vuonna 2001 annetun sähköntuotannon edistämisdirektiivin¹² tavoitteena on edistää uusiutuvien energialähteiden osuutta sähköntuotannossa. Direktiivin mukainen kokonaistavoite on, että vuoteen 2010 mennessä 22,1 prosenttia yhteisön kokonaissähkönkulutuksesta on oltava uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä. Suomen kansallinen tavoiteosuus vuonna 2010 on 31,5 prosenttia. Uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön osuus Suomessa vaihtelee vuosittain voimakkaasti riippuen vesivoiman tuotanto-olosuhteista. Keskimääräisen vesivuoden mukaan laskettuna osuus on pysynyt viime vuodet noin 27 prosentin tasolla.

Liikenteen biopolttoainedirektiivin¹³ tarkoituksena on edistää biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien polttoaineiden käyttöä dieselöljyn tai bensiinin korvaamiseksi liikenteessä. Jäsenvaltioiden tulee direktiivin mukaisesti asettaa biopolttoaineille ja muille uusiutuville polttoaineille ohjeellinen kansallinen käytön tavoite vuosille 2005 ja 2010. Direktiivissä annetut viitteelliset tavoitearvot ovat, energiasisällön perusteella laskettuna, 2 prosenttia (2005) ja 5,75 prosenttia (2010). Suomi on asettanut tavoitteekseen 0,1 prosenttia vuoteen 2005 mennessä.

EU:ssa on käynnistynyt vuoden 2005 alussa kasvihuonekaasujen päästökauppa. Direktiivin¹⁴ tarkoituksena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä päästökaupan avulla. Direktiivin piiriin kuuluvat keski- ja suurikokoiset energian tuotantolaitokset sekä merkittävä osa energiavaltaisesta prosessiteollisuudesta, kun taas maatalous ja liikenne sellaisenaan ovat päästökaupan ulkopuolella. Suomen tarkoitus on sisällyttää järjestelmään myös pienet energialaitokset sellaisessa kaukolämpöverkossa, jossa on ainakin yksi direktiivin piiriin kuuluva laitos. Aluksi direktiivi koskee hiilidioksidipäästöjä, mutta on todennäköistä, että se myöhemmin laajennetaan kattamaan myös muita kasvihuonekaasupäästöjä ja myös uusia toimialoja.

Suomen uuden kansallisen energiaohjelman (UEO)¹⁵ kokonaistavoitteena on lisätä uusiutuvien energialähteiden käyttöä vuoteen 2010 mennessä noin 30 prosenttia verrattuna vuoden 2001 tasoon. Vuonna 2025 käytön lisäys olisi noin 2/3 nykyisestä (60 prosenttia). Uusiutuvan sähkön osuus olisi vuonna 2010 31,5 prosenttia sähkön kokonaiskulutuksesta.

UEO:n kohteena olevasta bioenergian tuotannosta ja käytöstä on tavoitteet asetettu erikseen puun pienkäytölle (kiinteistöjen puulämmitys), metsähakkeelle, kierrätyspolttoaineille, biokaasulle ja peltobiomassalle sekä liikenteen biopolttonesteiden käytölle. Peltobiomassalla tarkoitetaan ohjelmaa pelloilla kasvatettavia suoraan polttoaineena käytettäviä tuotteita kuten ruokohelpiä ja olkea. Biopolttonesteillä tarkoitetaan vain liikenteessä käytettäviksi tarkoitettuja, ainakin lyhyellä aikavälillä viljelykasveista tuotettuja bioetanoliala- ja -dieseliala.

Peltoenergian ja liikenteen biopolttonesteiden osuus tulisi olla vuonna 2010 yhteensä noin prosentti koko bioenergian käytöstä. Biopolttonesteiden osalta alustava tavoite on 2 prosenttia tieliikenteen polttoaineiden kokonaiskulutuksesta.

Bioenergia-alaan liittyvien yritysten tukemisella voidaan varmistaa edellä kuvattujen ilmastositomusten vaatimusten täyttyminen sekä edesauttaa uusiutuvien energian lähteiden saamista kilpailukykyisiksi avoimilla markkinoilla. Lisäksi bioenergiaan liittyvällä tuotannolla voidaan vähentää merkittävästi päästökaupasta aiheutuvia yritysten kustannuksia. Oleellista on uusiutuvien energia-

¹² Direktiivi sähköntuotannon edistämisestä uusiutuvista energialähteistä (2001/77/EY)

¹³ Direktiivi liikenteen biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien polttoaineiden edistämisestä (2003/30/EY)

¹⁴ EU:n päästökauppadirektiivi (2003/87/EY)

¹⁵ Uusiutuvan energian edistämisohjelma (UEO) 2003-2006

lähteiden teknologian kehittäminen ja hallittu käyttöönotto. Tärkeää bioenergian hyödyntämisen edistämiseksi ovat myös taloudelliset ohjauskeinot, kuten energiaverotus ja investointien tukeminen.

Ehdotus 12

Edistetään bioenergiaan liittyvän yritystoiminnan aloittamista, laajentamista sekä kehittämistä. Luodaan edellytykset bioenergiatuotannon merkittävällekin laajentamiselle Suomessa. Maa- ja metsätalousministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö etsivät yhdessä keinot aloittavien bioenergiayrittäjien rahoittamiseen siten, että rahoitukseen ei jää katvealueita rahoitussäädösten ristiriitaisuuden tai laitosten kapasiteetin vuoksi. (KTM, MMM)

Hoivapalvelut

Tulevaisuudessa yhä useampi maksaa yhä suuremman osan tarvitsemastaan hoivasta ja hoidosta itse. Tällöin palvelujen laatu ja esimerkiksi yrityksen sijainti rauhallisissa ja luonnonkauniissa ympäristössä voi olla merkittävä kilpailutekijä. Tähän mahdollisuuteen maaseudulla olisi syytä tarttua.

Maaseudun hoivapalveluyritysten perustamisen tukeminen on perusteltua silloin, kun yritykset luovat paikkakunnalla aidosti uusia työpaikkoja. Tämä edellyttää esimerkiksi sitä, että asiakkaat tulevat alueen ulkopuolelta tai ainakin maksajat ovat alueen ulkopuolelta. Esimerkiksi maaseudulle takaisin työeläkkeensä kanssa muuttavat seniorit tuovat tulon tullessaan. Tai jos kunta aikaisemmin on maksanut hoidosta muualle, kotikuntaan hoidettavaksi palaavien kohdalla kyse on kunnan ulkopuolelle aikaisemmin menneen rahan jäämisestä nyt kotikuntaan.

Maaseutukuntien nykyisten palveluiden yksityistäminen ja näin syntyvien yritysten tukeminen ei sen sijaan ole työllisyysperusteinen eikä maaseudun yritystoiminnan lisäämisen näkökulmasta yleensä perusteltua. Jos kunnan nykyisin hoitama palvelu ulkoistetaan, tämä ei lisää työmahdollisuuksia kunnassa.

Edellä esitetyt ehdot täyttävien maaseudun hoivapalveluyritysten tukemisessa ei ole syytä kategorisesti tai jyrkästi rajoittaa tuettavia kustannuksia. Myös hoivapalveluyrityksiä tuettaessa on kuitenkin otettava huomioon kilpailunäkökohdat sen varmistamiseksi, että tuella ei vääristetä alueellista tai paikallista kilpailutilannetta.

Ehdotus 13

Maaseudulla uutta työtä ja uutta yritystoimintaa tuoville hoivapalveluyrityksille tarjotaan TE-keskuksen palveluja ja rahoitustukea, riippumatta minkä osaston asiakas yritys on, lähtökohtaisesti samoin periaattein kuin mille tahansa tuotannolliselle tai palveluyritykselle. (MMM,KTM)

Maataloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin (Annex-I) erikoistuneet mikroyritykset muualla kuin maatilalla

Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman varat todettiin ohjelmakautta 2000 - 2006 valmisteltaessa rajallisiksi. Tästä syystä valittiin vain tietyt toimenpiteet rahoituksen piiriin. Tällöin

päätettiin, että muut kuin maataloilla tapahtuvat investoinnit maataloustuotteiden jalostukseen ja markkinoinnin investointeihin rahoittaa kauppa- ja teollisuusministeriö kansallisilla varoilla. Sitä vastoin maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia edistävien kehittämishankkeiden ja yritysten kehittämistuen rahoitus on mahdollista maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisesti riippumatta siitä oliko yrittäjällä maatilaa vai ei.

Ohjelman toimeenpanon edetessä ajallisesti on kuitenkin käynyt ilmi, että valittu menettely on joillakin alueilla vähentänyt radikaalisti pienten mikroyritysten mahdollisuutta saada tukea investointeihin. Kyseessä ovat toisaalta yrittäjät tai yritykset, joilla on maatala, mutta joiden olisi järkevämpää investoida maatalan ulkopuolelle kuin maatilalle, ja toisaalta yritykset, jotka muodostavat maatilayritysten kanssa yhteisen jalostus-, jakelu- tai myyntiketjun. Perinteisesti nämä enintään viisi henkilötyövuotta työllistävät yritykset on rahoitettu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta. Kauppa- ja teollisuusministeriön korostamat hankkeiden työllistävyys- ja kasvukriteerit eivät ole suosineet näitä pieniä yrityksiä. Tämän lisäksi on huomattava, että muiden toimialojen osalta tällaiset yritykset on rahoitettu ohjelman varoista.

Rahoitusta hakenneet yrittäjät ovat kokeneet erittäin vaikeaksi tilanteen, jossa yrittäjä on voinut saada rahoituksen alueellisesta maaseudun kehittämisohjelmasta silloin, kun jaloste ei enää kuulu maataloustuotteisiin (esim. leivät, hedelmämakeiset, eräät alkoholijuomat) mutta maataloustuotteiden jalostukseen tukea ei ole saatu (esim. kaikki lihajalosteet, mehut ja hillot, jauhot). Rajanveto siitä, kuuluuko tuote maataloustuotteisiin vai ei, vaihtelee tuoteryhmittäin ja yrittäjiä on vaikea informoida siitä, mitä tahoa hänen kulloinkin tulisi lähestyä rahoitushakemuksensa kanssa.

Toimenpiteeseen tarvittava rahoitus on hyvin pieni ohjelmien koko kehykseen verrattuna. Siitä huolimatta tämän rahoituksen yhtenäistäminen on tärkeä maaseudun elinkeinotoiminnan näkökulmasta. Se lisää paikallisesti ja alueellisesti tärkeiden jatkojalostusyritysten määrää, tehostaa elintarvikkeiden jatkojalostushankkeiden toimintaa ja yritysten yhteistyötä sekä helpottaa yrittäjien asiointia eri rahoittajien kanssa.

Ehdotus 14

KTM:n annex-I -tuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin tuen resurssit turvataan tämän ohjelmakauden loppuun saakka ja kiinnitetään huomiota myös näiden yritysten rahoitusmahdollisuuksiin.

Tulevalla ohjelmakaudella (2007-2013) liitetään maaseuturahaston mukaiseen maaseudun kehittämisohjelmaan mahdollisuus tukea annex-I mikroyrityksiä maatalojen ulkopuolella. Annex-I -tuotteita jalostavien yritysten rahoituskokonaisuus valmistellaan KTM:n ja MMM:n yhteistyönä lähtökohtana rahoitusperiaatteiltaan johdonmukainen kokonaisuus.(KTM, MMM)

Seudulliset yrityspalvelut

Hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoite noin 50 seudullisen yrityspalvelupisteen muodostamisesta. Tarkoituksena on selkeyttää aloittaville ja pienille yrityksille suunnattujen yritysneuvontapalveluiden tarjontaa ja luoda edellytykset erikoistumisen kautta palvelujen laadun parantamiselle. Seudullisten yrityspalvelupisteiden toiminta rakentuu kuntien seutukunnallisten kehittämysyksiköiden, TE-keskusten, työvoimatoimistojen, ProAgrian, uusyrityskeskusten ja muiden neuvontaorganisaatioiden ja yksityisten yrityspalveluyritysten palvelutarjonnan ja yhteistyön varaan. Erityisesti maaseu-

dulla seudullinen yhteistyö on usein ainut keino turvata yritysneuvonnan peruspalvelujen ja tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen saatavuus erilaisessa kehitysvaiheessa olevien yritysten tarpeisiin niiden toivomalla tavalla.

Seudulliset yrityspalvelut muodostavat asiakkaille yhden väylän, jonka kautta tavoittaa useiden eri asiantuntijoiden palveluja sekä saa tietoa alueella toimivista yritystoiminnan kehittämishankkeista niiden taustatahoista riippumatta. Maaseutuyritysten toiminta muodostuu monesti useista eri toiminnoista, mistä johtuen myös toiminnan kehittäminen vaatii monenlaisen osaamisen ja tiedon yhdistämistä. Seudullisiin yrityspalvelupisteisiin kootaan osaamista paikallisen yritystoiminnan kehittämistarpeista ja seudullisesti asetetuista tavoitteista lähtien. Maaseutualueilla painottuu maaseudun yritystoiminnalle olennaisten toimialojen osaaminen.

Pienyritystoiminnan kehittämiseen maaseudulla liittyvien liikkeenjohdollisten neuvontapalveluiden rahoitus on rakentunut suurelta osin lyhytkestoisen projektirahoituksen varaan. Työssä onnistumiseen tarvitaan kuitenkin pitkäjänteisyyttä ja pysyviä luottamuksellisia asiakassuhteita. Jatkuvuuden haaste korostuu ohjelmakausien vaihtuessa. Vain valtion, kuntien ja yksityisen rahoituksen pitkäjänteinen yhteensovittaminen takaa seudullisissa yrityspalveluissa eri toimijoiden palveluksessa olevien yritysneuvojen ammattitaidon kehittymisen ja pysyvyyden myös maaseutumaisilla seuduilla.

Ehdotus 15

Seudullisten yrityspalveluiden perustamisella ja toiminnalla vahvistetaan paikallisen ja alueellisen yritystoiminnan kehittymistä maaseutumaisissa seutukunnissa. Tavoitteena on vähintään 50 seudullisesti järjestäytyntä palveluntuottajien yhteenliittymää vuoteen 2007 mennessä. Neuvontapalvelujen tulee kattaa maaseudulla yrittämiseen liittyvät erityiskysymykset, ja niiden on otettava huomioon eri kehitysvaiheessa olevien yritysten erilaiset perusneuvonnan ja tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen tarpeet.

Seudullisten yrityspalveluiden verkoston valtakunnallisen kattavuuden, palvelupisteiden syntymisen ja erityisesti alkaville ja mikroyrityksille tarjottavien palveluiden saatavuuden varmistamiseksi rahoitus tulee varmistaa pysyvällä valtion budjettirahoituksella. (KTM, MMM, TM, kunnat, palvelun tuottajat)

5.1.4. Muut asiayhteyteen liittyvät kysymykset

Aikuiskoulutustuen osalta yrittäjältä edellytetään samalla tavalla tulojen alentumista koulutusjakson ajalta kuin palkansaajiltakin. Tämä edellyttäisi yrityksissä toiminnan supistamista tai suoranaista keskeytystä (yhden hengen yritykset). Yrityksen jatkuvuus ei saa vaarantua yrittäjän koulutusjakson aikana. Jatkuvuus tuo verotuloja yhteiskunnalle ja samalla välttää mahdollisten työttömyydestä aiheutuvien tukimenojen maksamiselta.

Ehdotus 16

Yrittäjien aikuiskoulutustuessa tulisi ottaa käyttöön laskennallinen yrittäjän palkan alentumismalli. Koulutuksen ajan yrittäjä on tosiasiallisesti poissa työstä sekä koulu-

tus aiheuttaa aina ylimääräisiä kuluja, jotka voidaan joutua maksamaan yksityistalouden varoista niiden ollessa vähennyskeltottomia yritystulosta. (OPM)

5.1.5. Osaamisen kehittämispalvelut

Osaamisen kehittämispalveluita tarjotaan, uudistetaan ja kehitetään maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla projektirahoituksella (alueelliset työohjelmat, toimialahankkeet). Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla kehittämispalvelut ostetaan palvelun tuottajilta sekä myydään asiakkaille tuettuun hintaan. Osaamisen kehittämispalveluihin osallistuvien yritysten ja yrittäjien rahoitusosuudesta säättäminen on nostettu 1.1.2005 asetustasolta lakitasoiseksi (Laki 971/2004). Yritysten maksettavaksi jäävä rahoitusosuus vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa. Vuonna 2005 osaamisen kehittämispalveluiden asiakkailta peritään rahoitusosuutena kuudennes palvelun tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Yrityksen perustamisvaiheessa lähes kaikki yritykset käyttävät jotain neuvontapalvelua. Toiminnan käynnistymisen jälkeen neuvonnan käyttö kuitenkin vähenee. Neuvonnan käytön lasku näkyy erityisesti julkisissa palveluissa. Neuvontaa käyttäneet yrittäjät ovat pääosin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Neuvontaa käyttämättömät yritykset olisi siten hyvä saada neuvonnan piiriin käytön esteitä madaltamalla¹⁶.

Julkisia neuvontapalveluja on tarjolla kattavasti yrityksen elinkaaren eri vaiheisiin ja liiketoiminnan eri osa-alueille. Sen sijaan neuvontapalvelujen tarjonnan ongelmana on pidetty sen pirstoutumista moniin eri julkisiin ja yksityisiin yrityspalveluja tuottaviin organisaatioihin.

Yleinen syy julkisten neuvontapalveluiden käyttämättömyydelle on niiden heikko tunnettuus. Lisäksi olemassa oleva palvelutarjonta on niin laajaa ja jäsentymätöntä, että yrittäjän on vaikea ymmärtää eri palveluntarjoajien erot ja arvioida, minkä tahon puoleen kannattaa kääntyä missäkin asiassa.

Eräs peruste olla käyttämättä julkisia neuvontapalveluja on se, että niitä ei ole ollut saatavana itselle mieluisilla ehdoilla. Palveluita käyttäneiltä yrityksiltä saadun palautteen perusteella keskeinen ongelma on se, että palvelun tarjoajat eivät ymmärrä riittävästi yrityksen liiketoimintaa. Tämän lisäksi Suomessa korostuu se, että palveluiden koetaan olevan vaikeasti saavutettavissa.

Yritykset arvostavat eniten henkilökohtaisia keskusteluja palvelun tarjoajan kanssa varsinkin, jos ne käydään yrityksen omissa tiloissa. Myös puhelimitse saatavat palvelut koetaan tärkeiksi. Yrityksissä pidetään myös tärkeänä palveluiden saatavuutta mahdollisimman läheltä, paikallisella tasolla.

Tätä pidetään oikeana suuntauksena, mutta samalla on esitetty, että palveluita tarjoavien organisaatioiden toimintaa pitäisi koordinoida nykyistä enemmän. Toisistaan erillään tapahtuva uusien palveluiden kehittäminen ei ole toivottavaa, koska sen uskotaan heikentävän entisestään palveluiden tunnettuutta.

Lisäksi on kannettu huolta siitä, että julkisen sektorin rooli yrityspalveluiden tuottamisessa on liiankin suuri. On nähty vaarana, että julkinen sektori itse asiassa kilpailee yksityisten palveluiden kanssa ja hidastaa sen myötä yksityisen tarjonnan kehittymistä. Laajan selvitystyön¹⁷ kohteena tällä

¹⁶ Uusien ja vähän aikaa toimineiden mikroyritysten neuvontapalvelut - julkaisu, KTM 23/2004

¹⁷ Suomalaiset yrityspalvelut työryhmä

hetkellä onkin se, millaisia markkinapuutteita yksityisessä tarjonnassa on. Tämän selvityksen tavoitteena on tehdä esitykset näiden katvealueiden kattamiseen silloin, kun se on yhteiskunnan edun mukaista.

Julkisen sektorin roolia pidetään tärkeänä muun muassa tietojen keräämisessä ja levittämisessä sekä yritysten keskinäisen verkostoitumisen edistämässä. Julkisen sektorin keskeisenä tehtävänä on pidetty myös toimimista yrityksille ensikontaktina neuvontapalveluiden käyttöön. Tavoitteeksi on esitetty, että julkinen sektori pyrkisi eri keinoin saamaan palveluja käyttämättömät yritykset ensin julkisen tarjonnan piiriin ja siten edistämään yritysten yksityisten palveluiden myöhempää käyttöä.

Viime aikoina on tuotu esille, että nykyistä yrityspalvelutarjontaa on selkiytettävä ja luotava alueellisia tai paikallisia palvelukokonaisuuksia ja kontaktipisteitä. Niin ikään on ehdotettu, että tavoitteena tulee olla nykyistä tiiviimpi yhteistyö palveluja tuottavien julkisten tahojen kesken. Samoin on pidetty tarpeellisena, että julkiset toimijat-lisäisivät yhteistyötään yksityisten palveluntarjoajien kanssa. Tällä on tarkoitettu sitä, että julkisia yrityspalveluja kannattaisi tuottaa nykyistä vähemmän omana viranomaistyönä ja sen sijaan ostaa asiantuntemusta enemmän yksityiseltä sektorilta. Näiden muutosten toteuttamisen on nähty edellyttävän kansallisen, yrityspalvelujen asiakaslähtöistä organisoimista koskevan strategiaprosessin käynnistämistä

Ehdotus 17

Osaamisen kehittämispalvelujen tarjontaa ja hinnoittelua pyritään yhdenmukaistamaan siten, että asiakkailla on toimialasta tai yrityskoosta riippumatta mahdollisuus laadultaan yhtenäisiin palveluihin ja osaamisen kehittämispalvelujen hinnoitteluperiaatteet ovat yhtenäiset. (MMM, KTM)

Yrityksillä ei ole etenkään perustamis- ja toiminnan alkuvaiheessa resursseja hankkia neuvontaa yksityiseltä sektorilta. Yksityisesti tuotettujen neuvontapalvelujen rahoitukseen on kehitetty erilaisia malleja. Yritykset eivät kuitenkaan voi saada julkista tukea, jos ne hakeutuvat itsenäisesti yksityiselle sektorille. Jatkossa olisi hyvä harkita nykyisten mallien lisäksi myös muita rahoitustapoja, erityisesti palvelusetelimallia. Palvelusetelimalli mahdollistaa kehittämistarpeensa tunnistavien yritysten itsenäisen hakeutumisen yksityiselle sektorille.

Rahoittajan roolissa julkisten toimijoiden tehtävänä on myös edistää ja valvoa yksityisen sektorin neuvonnan laatua. Lisäksi rooliin liittyy neuvontapalveluiden aktiivinen markkinointi yrityksen perustamista suunnitteleville sekä toimintansa alkuvaiheessa oleville yrityksille. Julkisen neuvonnan tavoitteena tulee olla yritysten yksityisen neuvonnan käytön aktivointi.

Ehdotus 18

Julkiselle sektorille ei ole tarpeen luoda enää uusia neuvontaorganisaatioita. Nykyisten toimijoiden toimintaedellytykset tulee turvata ja keskittyä tarjonnan koordinointiin. Jatkossa tulee tarkastella julkisen sektorin mahdollisuuksia siirtyä neuvonnan tuottajan roolista enemmän neuvonnan koordinoijaksi ja rahoittajaksi.

Viranomaisten yhteistyönä selvitetään mahdollisuus käyttää palvelusetelimallia neuvontapalveluiden rahoitukseen. (MMM, KTM)

Yritysryhmähanke

Yritysryhmähanke on tarkoitettu tietyllä yritysryhmälle kohdistuvaan kehittämiseen. Kehittämisen tulee kohdistua muuhun yritystoimintaan kuin maatalouteen tai maataloustuotteiden ensiasteen jalostukseen. Kehittämishankkeen tulee hyödyttää pääasiassa maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisia yrityksiä. Muihin kuin maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisiin yrityksiin kohdistuvat toimenpiteiden kustannukset yritykset rahoittavat kokonaan yksityisenä rahoituksena.

Kehittämishankkeen hankesuunnitelmassa tulee hankkeen kustannukset ja rahoitus arvioida yrityskohtaisesti. Tukipäätöksessä ilmoitetaan hakijalle myönnettävä tuki ja kunkin yrityksen osuus siitä. Hankkeeseen ei ole voinut liittyä jälkikäteen. Koska tuen määrä hankkeessa on useimmiten yli 50 %, sovelletaan hankkeisiin lakia julkisista hankinnoista. Tämä on osoittanut ongelmalliseksi mm. silloin, kun asiantuntijataho yhdessä yrittäjien kanssa suunnittelee hankkeen, joka joudutaan kilpailuttamaan. Asiantuntijatahon kiinnostus suunnitella hanketta on vähäistä, jos itse hankkeen toteuttaminen ohjautuu toisaalle. Tuki on myönnetty kehittämishankkeisiin myönnettävän tukena, ei yritysrahoituksena. Käytännössä yritysryhmähankkeita koskeva tukimuoto on osoittanut jäykäksi. Yritysryhmähanketta on esitelty myös muistion kohdassa 3.1.7.

Ehdotus 19

Yritysryhmähankkeeseen osallistuvien ja tuen piiriin kuuluvien yritysten kohderyhmää laajennetaan koskemaan maaseudun mikroyrityksiä. Yritysryhmän toimialana tulee mahdollistaa myös maataloustuotteiden ensiasteen jalostus. Yritysryhmähankkeen kehittämistoimenpiteitä on voitava kohdistaa mukana oleville yrityksille vapaammin niiden tarpeiden mukaisesti. Jatkossa ei tule edellyttää tuen määrittämistä yrityskohtaisesti tukipäätökseen. Hankkeeseen liittyminen tulee tehdä mahdolliseksi myös hankkeen aikana. Hankkeiden kilpailuttamismenettelyyn liittyviä ongelmia tulee selvittää, mikäli ne koetaan hankkeiden syntymisen esteeksi. Yritysryhmähankkeisiin tarkoitettu tuki tulisi jatkossa myöntää yritystukena. Tuen saajaa koskevia ehtoja ei ole syytä muuttaa nykyisestä. (MMM)

Yhteenveto työryhmän ehdotuksista:

Ehdotus 1

Maaseudun mikroyritysten näkökulmasta tulee TE-keskusten osastojen yritysrahoituksen prosesseja, hankkeiden arviointimenetelmiä ja tietojärjestelmäyhteistyötä parantaa ja yhteen sovittaa edelleen. Vuonna 2005 ja 2006 panostetaan prosessien arviointiin ja parhaiden käytäntöjen käyttöön ottoon TE-keskuksissa. (KTM, MMM, TE-keskus)

Ehdotus 2

Seuraavalle ohjelmakaudelle säädöksiä ja ohjeistusta uudistettaessa on huolehdittava, että alueviranomaisella on päätöksenteossaan riittävä valtuus harkintaan, jotta se voi osallistua täysipainoisesti alueen kehittämiseen. (KTM, MMM)

Ehdotus 3

Luodaan selkeitä ja käytännönläheisiä menettelytapoja maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (609/2000) 99 §:n mukaisen yritys- ja projektitukien yhteensovituksen toteuttamiseen TE-keskuksissa. Hankkeiden arvioinnin menetelmiä ja arviointiperusteita tulee yhtenäistää esim. kannattavan toiminnan edellytysten tai tukien kilpailuvaikutusten arvioinnissa. Samoin tulee tarkastella käytettävien tukitasojen ja muiden tukiehtojen yhteensopivuutta ja johdonmukaisuutta TE-keskuksen osastojen ja niiden rahoitusinstrumenttien välillä tavoitteena, että esimerkiksi samantyyppiseen toimintaan myönnetyn tuen tukitasot tai – ehdot eivät oleellisesti poikkeaisi toisistaan sen mukaan miltä TE-keskuksen osastolta rahoitus myönnetään. (KTM, MMM)

Ehdotus 4

Yritysten rahoituslainsäädäntöä uudistettaessa yritystukilain ja maaseutuelinkeinojen rahoituslain rahoituksen myöntämistä koskevat edellytykset ja keskeiset yritystukia koskevat rahoitusehdot yhtenäistetään. Samalla lainsäädännön rakenne ja yleiset perusteet yhdenmukaistetaan sekä varmistetaan näiden osalta perustuslain vaatimusten täyttyminen. Tämä uudistustyö tehdään uudistettaessa säännöksiä uudelle, vuonna 2007 alkavalle ohjelmakaudelle. Maa- ja metsätalousministeriön rakentamishankkeiden yksikkökustannusmenettelyä on syytä arvioida tukitasojen määräytymisen näkökulmasta. (KTM, MMM)

Ehdotus 5

Yritystukilain 5 §:n 2 momentin mahdollistamaa investointi- ja käynnistystuen myöntämismahdollisuutta "alueen elinkeinorakenteen kehittämisen kannalta tärkeille pienille yrityksille" aktivoidaan, sen käyttöä seurataan ja tarvittaessa annetaan TE-keskuksille lisäohjeita. Samoin yritystukilain mukaisen kehittämistuen myöntämistä maaseudulla toimivien yritysten hankkeisiin seurataan, aktivoidaan ja tarvittaessa lisäohjeistetaan tavoitteena maaseutuyritysten kannustaminen merkittäviin toimintansa kehittämishankkeisiin. (KTM, heti)

Ehdotus 6

Eri viranomaisten lainsäädännössä käyttämät maaseudulla toimiviin yrityksiin liittyvät käsitteet ja määritelmät on yhdenmukaistettava niin, että niitä noudatetaan sa-

mansisältöisenä kaikissa yrittäjyyden tukitoimissa tulevalla ohjelmakaudella.(KTM, TM, MMM)

Ehdotus 7

Ohjelmakauden 2007-2013 valmistelussa kohdennetaan maaseudun mikroyritysten rahoitukseen riittävästi EU:n ja kansallisia resursseja, ottaen huomioon noiden yritysten keskeisen merkityksen maaseudun elinvoimaisuuden kehittämisessä. (KTM, MMM, SM, VM)

Ehdotus 8

Selvitetään ja linjataan ministeriöiden ja EU: rahastojen mahdollisuudet ja tehtävät maaseudulla toimivien yritysten rahoituksessa kokonaisuudessaan. Maaseutuelinkeinojen rahoituslakiin lisätään mahdollisuus tukea maaseutuasetuksen mahdollistamalla tarkoituksenmukaisella tavalla maaseudulla toimivia mikroyrityksiä ilman maatilakytkennän vaatimusta. Seuraavan ohjelmakauden valmistelussa tukikelpoinen tuensaja määritellään käsitteellä " maaseudun mikroyritys". Valmistelutyö tehdään tiiviissä yhteistyössä KTM:n ja MMM:n kesken. (KTM, MMM)

Ehdotus 9

Starttirahan laajennuksen yhteydessä huomioidaan myös aloittavien maaseutuyrittäjien tarpeet. Maataloudesta luopuvat muun yritystoiminnan aloittavat yrittäjät rinnastetaan starttirahauudistuksessa muihin starttirahan saajiin. (TM)

Ehdotus 10

Seurataan miten starttirahauudistus käynnistyy erityisesti suhteessa nykyiseen käynnistystukijärjestelmään sekä yhtenäistetään käynnistystuen käyttö eri tukijärjestelmien välillä. Varmistetaan, että yritystoimintaa käynnistettäessä tai laajennettaessa käynnistystukeen liittyvät tukiehdot eivät heikkene. (KTM, MMM, TM, vuosina 2005-2006)

Ehdotus 11

Kevennetään pienten esiselvitysten hallinnollisia menettelyjä siten, että selvityksiin on TE-keskuksittain käytössä erillinen määräraha, josta yksittäisiä selvityksiä voidaan joustavasti tukea ilman erillistä hakemusta ja päätösmenettelyä (ns. piikkihanke tai palvelusetelimalli).(MMM, KTM)

Ehdotus 12

Edistetään bioenergiaan liittyvän yritystoiminnan aloittamista, laajentamista sekä kehittämistä. Luodaan edellytykset bioenergiatuotannon merkittävällekin laajentamiselle Suomessa. Maa- ja metsätalousministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö etsivät yhdessä keinot aloittavien bioenergiayrittäjien rahoittamiseen siten, että rahoitukseen ei jää katvealueita rahoitussäädösten ristiriitaisuuden tai laitosten kapasiteetin vuoksi. (KTM, MMM)

Ehdotus 13

Maaseudulla uutta työtä ja uutta yritystoimintaa tuoville hoivapalveluyrityksille tarjotaan TE-keskuksen palveluja ja rahoitustukea, riippumatta minkä osaston asiakas yritys on, lähtökohtaisesti samoin periaattein kuin mille tahansa tuotannolliselle tai palveluyritykselle. (MMM,KTM)

Ehdotus 14

KTM:n annex-I -tuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin tuen resurssit turvataan tämän ohjelmakauden loppuun saakka ja kiinnitetään huomiota myös näiden yritysten rahoitusmahdollisuuksiin.

Tulevalla ohjelmakaudella (2007-2013) liitetään maaseuturahaston mukaiseen maaseudun kehittämisohjelmaan mahdollisuus tukea annex-I mikroyrityksiä maatilojen ulkopuolella. Annex-I -tuotteita jalostavien yritysten rahoituskokonaisuus valmistellaan KTM:n ja MMM:n yhteistyönä lähtökohtana rahoitusperiaatteiltaan johdonmukainen kokonaisuus.(KTM, MMM)

Ehdotus 15

Seudullisten yrityspalveluiden perustamisella ja toiminnalla vahvistetaan paikallisen ja alueellisen yritystoiminnan kehittymistä maaseutumaisissa seutukunnissa. Tavoitteena on vähintään 50 seudullisesti järjestäytyntä palveluntuottajien yhteenliittymää vuoteen 2007 mennessä. Neuvontapalvelujen tulee kattaa maaseudulla yrittämiseen liittyvät erityiskysymykset, ja niiden on otettava huomioon eri kehitysvaiheessa olevien yritysten erilaiset perusneuvonnan ja tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen tarpeet.

Seudullisten yrityspalveluiden verkoston valtakunnallisen kattavuuden, palvelupisteiden syntyminen ja erityisesti alkaville ja mikroyrityksille tarjottavien palveluiden saatavuuden varmistamiseksi rahoitus tulee varmistaa pysyvällä valtion budjettirahoituksella. (KTM, MMM, TM, kunnat, palvelun tuottajat)

Ehdotus 16

Yrittäjien aikuiskoulutustuessa tulisi ottaa käyttöön laskennallinen yrittäjän palkan alentumismalli. Koulutuksen ajan yrittäjä on tosiasiallisesti poissa työstä sekä koulutus aiheuttaa aina ylimääräisiä kuluja, jotka voidaan joutua maksamaan yksityistalouden varoista niiden ollessa vähennyskelvottomia yritystulosta. (OPM)

Ehdotus 17

Osaamisen kehittämispalvelujen tarjontaa ja hinnoittelua pyritään yhdenmukaistamaan siten, että asiakkailla on toimialasta tai yrityskoosta riippumatta mahdollisuus laadultaan yhtenäisiin palveluihin ja osaamisen kehittämispalvelujen hinnoitteluperiaatteet ovat yhtenäiset. (MMM, KTM)

Ehdotus 18

Julkiselle sektorille ei ole tarpeen luoda enää uusia neuvontaorganisaatioita. Nykyisten toimijoiden toimintaedellytykset tulee turvata ja keskittyä tarjonnan koordinointiin. Jatkossa tulee tarkastella julkisen sektorin mahdollisuuksia siirtyä neuvonnan tuottajan roolista enemmän neuvonnan koordinoijaksi ja rahoittajaksi.

Ehdotus 19

Yritysryhmähankkeeseen osallistuvien ja tuen piiriin kuuluvien yritysten kohderyhmää laajennetaan koskemaan maaseudun mikroyrityksiä. Yritysryhmän toimialana tulee mahdollistaa myös maataloustuotteiden ensiasteen jalostus. Yritysryhmähankkeen kehittämistoimenpiteitä on voitava kohdistaa mukana oleville yrityksille vapaammin niiden tarpeiden mukaisesti. Jatkossa tuen määrittämistä ei tule edellyttää yrityskohtaisesti tukipäätökseen. Hankkeeseen liittyminen tulee tehdä mahdolliseksi myös hankkeen aikana. Hankkeiden kilpailuttamismenettelyyn liittyviä ongelmia tulee selvittää, mikäli ne koetaan hankkeiden syntymisen esteeksi. Yritysryhmähankkeisiin tarkoitettu tuki tulisi jatkossa myöntää yritystukena. Tuen saajaa koskevia ehtoja ei ole syytä muuttaa nykyisestä. (MMM)

LIITTEET:

Liite 1. ProAgria maaseutukeskusten tuotteistetut asiantuntijapalvelut

YritysAnalyysi – yrityksen talouden ja kehittämis-edellytysten arviointiin

Käyttötarkoitus: YritysAnalyysi on yrityksen taloudellisen tuloksen analysointi- ja kehittämispalvelu, joka kartoittaa mahdollisuuksia kannattavuuden parantamiseen.

Kohderyhmä: Monialaiset, muuta yritystoimintaa harjoittavat maatilat ja muut maaseutuyritykset.

YritysAnalyysi sopii liikkeenjohdollisena neuvontapalveluna

- yrityksille, jotka haluavat arvion liiketoimintansa taloudellisesta tilasta ja kehittämistarpeista/-mahdollisuuksista
- yrityksille, joilla on edessään toiminnan uudelleen suuntaaminen
- yrityksille, jotka suunnittelevat merkittäviä investointeja
- yrityksille, joiden toiminta on taloudellisissa vaikeuksissa

Asiakashyöty

Palvelu auttaa asiakasta

- tuntemaan yrityksensä paremmin
- löytämään kehittämiskohteet liiketoiminnan jatkuvaan parantamiseen
- hyödyntämään piileviä mahdollisuuksia
- havaitsemaan riskit ajoissa, jolloin ne voidaan torjua tai niihin ehditään varautua
- selviytymään vaativista muutostilanteista

Palvelun sisältö

- toimialan ja yritys ympäristön nykytilan kuvaus
- yrityksen nykyisen tilanteen analysointi: strategia, tavoitteet, toiminta, tuotteet/palvelut, asiakkaat, taloudellinen analyysi
- arvio yrityksen toiminnoista ja johtopäätökset kehittämistarpeista
- toimenpidesuositukset yrityksen liiketoiminnan kehittämiseksi

Hinnoittelu: Palveluun sisältyy kolme yrittäjätapaamista. Hintaan lisätään matka- ja muut kulut. Yrittäjä voi hakea TE-keskukselta kehittämisavustusta, joka on enintään 50 % palvelun kustannuksista.

YritysInvest - talous-, investointi- ja rahoitussuunnittelu

Käyttötarkoitus: Suunnittelupalvelu, joka arvioi investoinnin soveltuvuuden yritykselle.

Kohderyhmä: Maaseutuyritykset, jotka suunnittelevat rahoitusjärjestelyjä vaativia investointeja.

Asiakashyöty: Palvelu auttaa asiakasta ymmärtämään investoinnin vaikutukset yrityksen toiminnan kannattavuuteen, maksuvalmiuteen ja riskeihin. Laskelmat tukevat investointiin liittyvää päätöksentekoa.

Palvelun sisältö

- Selvitetään toiminta- ja investointivaihtoehtojen taloudellisuus
- Laaditaan investointi-, rahoitus- ja tulossuunnitelma sekä hinnoittelulaskelmat
- Ennakoidaan yrityksen maksuvalmiuden kehitys
- Tehdään riskianalyysi
- Laaditaan asiakirjat rahoitus- ja investointitukihakemuksiin

YritysTreeni – yrityskohtainen valmennusohjelma jatkuvaan kehittämiseen

Käyttötarkoitus: Valmennusohjelma, joka kannustaa yritystä jatkuvaan kehittämiseen painottaen suunnitelmallisuutta, toiminnan tehostamista, seurantaan sekä tulosten analysointia. Yrittäjä saa tuekseen valmentajan sekä asiantuntijaryhmän.

Kohderyhmä: Maaseudulla toimivat yritykset eri kehitysvaiheissa

- toimintaa tehostettaessa
- toimintaa laajennettaessa
- toimintaa monipuolistettaessa
- yritystoiminnasta luovuttaessa

Asiakashyöty

Palvelu auttaa asiakasta

- kehittämään yritystään haluamaansa suuntaan
- selviytymään vaativista muutostilanteista
- tuntemaan yrityksensä paremmin - asiakas saa maksuttoman nykytilanteen arvioinnin

Palvelun sisältö

- yrityksen nykytilan ja kehittämistarpeiden arviointi
- laaditaan ehdotus valmennusohjelmasta kehittämistarpeiden mukaan
- yrittäjälle kootaan asiantuntijaverkosto avuksi toteuttamaan valitsemiaan kehittämistoimenpiteitä
- tulosten arviointi: säännöllinen seuranta ja analysointi vähintään kerran vuodessa
- jatkotoimenpiteiden sopiminen ja palvelun sisällön täydentäminen

YritysTutka – yritysidean arviointi – ja kehittämispalvelu

Käyttötarkoitus: Selvittää uuden yritysidean menestymisen mahdollisuudet.

Kohderyhmät

- uutta liiketoimintaa suunnittelevat ja aloittavat maatilat
- yrityksen perustamista suunnittelevat maaseutuyrittäjät
- toimintansa alkuvaiheessa olevat maaseutuyritykset

Asiakashyöty: Yrittäjälle selvitetään yritysidean toteuttamiskelpoisuus. Palvelu kartoittaa myös edellytykset ja kehittämistoimenpiteet, joilla uutta toimintaa voi lähteä toteuttamaan.

Palvelun sisältö

- yrityksen nykytilan arviointi
- suunnitteilla olevan toimialan markkina- ja kilpailutilanteen analysointi
- arvio toiminnan käynnistämisen edellytyksistä
- tulossuunnittelu ja laskelma liikevaihtotarpeesta
- johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset

Liiketoimintasuunnitelman ohjaus/Kehittämissuunnitelma

Käyttötarkoitus: Liiketoimintasuunnitelma on apuväline liikkeenjohdon kehittämiseen. Palvelu sopii hyvin pienyritystoiminnan kehittämiseen yritystä perustettaessa, laajennettaessa tai aloitettaessa uutta liiketoimintaa.

Kohderyhmät

- monialaiset maatilat
- maatilat, jotka suunnittelevat muun yritystoiminnan käynnistämistä
- maaseudun pienyrittäjät, jotka aloittavat, laajentavat tai uudelleen suuntaavat liiketoimintaansa

Asiakashyödyt

- kartoittaa yrityksen voimavarat ja kehittämismahdollisuudet
- visioi yrityksen tulevaisuutta
- asettaa selkeitä tavoitteita
- paneutuu strategian valintaan ja suunnittelee toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

Palvelusta saa perustellun selvityksen rahoittajille yritystoiminnan kannattavuudesta ja rahoituskelpoisuudesta.

Palvelun sisältö: Neuvoja arvioi suunnitelmien toteuttamiskelpoisuuden ja riskit sekä laatii taloudelliset ennustelaskelmat. Liiketoimintasuunnitelman laatii ensisijaisesti yrittäjä itse. Neuvojan laatima suunnitelmaraportti on kehittämissuunnitelma.

Maatilayrityksen liiketoimintasuunnittelun pääkohdat ovat

- yrityksen tähänastinen toiminta ja kehittyminen
- resurssien kartoitus
- yrityskuva
- tavoitteet ja strategiavalinnat
- markkinointi ja tuotekehitys
- tuotannon, investointien ja rahoituksen suunnittelu
- taloudellinen tarkastelu ja riskien arvioiminen

Yrityksen kilpailukykyarviointi

Käyttötarkoitus: Kilpailukykyyn arviointi mittaa yrityskokonaisuuden tasoa ja kilpailukykykykyä.

Kohderyhmä: Arviointi sopii kaikille yrityksille, mutta sen ensisijaisena kohderyhmänä ovat yritykset, joiden johtaminen ja kokonaisuuden hallinta ovat kehittyneitä.

Asiakashyödyt

- yrittäjä saa syvällisesti analysoidut tiedot yrityksensä vahvuuksista ja heikkouksista
- yritys saa kehittämissuunnitelman, jossa kehittämiskohteiden tärkeys ja yrityksen kehittämiseen varatut voimavarat on otettu huomioon
- Yrityksen toiminnan sekä arvioitavien aihealueiden tasosta annetaan numeroarvo (= % maksimipisteistä; pisteiden kokonaismäärä on 0 – 1000), jonka kehittyminen antaa selkeän kuvan toiminnan tason muuttumisesta. Pisteet mahdollistavat myös yritysten keskinäisen vertailun. Yrityksen toiminnan tasoa voidaan verrata kaikkiin tällä kriteeristöllä mitattuihin yrityksiin.

Palvelun sisältö: Kilpailukykykriteeristöä käytettäessä yritysten toimintaa arvioidaan seuraavien aihekokonaisuuksien avulla:

- johtajuus; miten järjestelmällisesti arkipäivän asioita johdetaan yrityksen pitkän ja lyhyen tähtäimen tavoitteiden mukaisesti
- strategia; miten täsmällisesti yrityksen strategia on määritelty ja miten sitä pidetään ajan tasalla ottaen huomioon alan ja markkinoiden muutokset
- asiakkuus; miten hyvin yritys tuntee asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeet ja odotukset ja miten tehokkaasti niitä toteutetaan
- tietojen hallinta; miten tuloksellisesti yrityksessä hyödynnetään kaikki sen hallussa oleva tieto ja osaaminen ja miten niitä verrataan muiden yritysten tietoihin
- ihmiset ja osaaminen; miten tehokkaasti ihmisten osaamista arvioidaan ja parannetaan ja miten ihmisten hyvinvoinnista ja työtyytyväisyydestä pidetään huolta
- prosessit; miten hyvin kaikki toimintaprosessit on tunnistettu ja miten niiden suorituskykyä arvioidaan ja parannetaan

Tulosteet: arviointiraportti sekä kehittämissuunnitelma.

Maatilan sukupolvenvaihdossuunnitelma

Käyttötarkoitus: Sukupolvenvaihdossuunnitelmalla maatila ja siinä harjoitettava maa- ja metsätalous sekä muu liiketoiminta siirretään uudelle sukupolvelle. Suunnittelu ottaa huomioon jatkajien tarpeet ja mahdollisuudet, luopujien tarpeet sekä jatkajan sisarusten perintöoikeudet. Lisäksi otetaan huomioon verotus ja luopumistukijärjestelmän sekä nuorten viljelijöiden aloitustuen ja investointitukien ehdot.

Kohderyhmä: sukupolvenvaihdosta suunnittelevat, maataloutta ja muuta yritystoimintaa maatilan yhteydessä harjoittavat maatilayrittäjät; luopujat ja jatkajat

Asiakashyödyt

- asiakas saa suunnitelman sukupolvenvaihdoksen ehdoista ja aikataulusta

- auttaa asiakasta suunnittelemaan vaihdokseen liittyvän yrityskaupan rahoituksen ja hyödyntämään sukupolvenvaihdokseen käytettävissä olevat rahoitustuet
- asiakkaat saavat asiantuntevan verosuunnittelun
- yrityksen kauppahinta määritellään tuloksentekokyvyn mukaan, jolloin jatkajien velkarasitus mitoitetaan sen mukaan
- asiakas saa monipuoliset kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmat

Palvelun sisältö: Maatilan sukupolvenvaihdossuunnitelman keskeisin sisältö on maatilakaupan ehtojen suunnittelu.

Palveluun sisältyy:

- luonnoskauppakirjan laadinta
- tarvittaessa luopumistukihakemuksen ja/tai
- nuorten viljelijöiden aloitustukihakemuksen laadinta
- lahjaverotuksen ennakkoratkaisun hakeminen.
- lisäksi palveluun sisältyy Likwi-ohjelmalla laadittavat maksuvalmius- ja kannattavuuslaskelmat.
- Kun ennakkopäätökset lahjaverotuksesta, luopumistuesta ja nuorten viljelijöiden aloituksesta on saatu laaditaan lopulliset kauppakirjat. Jatkajille tarjotaan yrityksen käynnistämiseen ja kehittämiseen liittyvä monipuolinen neuvonta.

Liite 2. KTM:n tuotteistetut asiantuntijapalvelut

Tuotteistetuilla asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan pk-yritysten elinkaaren eri vaiheisiin kehitettyjä analyysi- ja kehittämistyökaluja. Niiden lähtökohtana on yrityksen ohjaus ja tukeminen toiminnan eri vaiheissa sekä yritysideoiden arviointi ja osatoimintojen tehostaminen.

Tuotteistetut asiantuntijapalvelut on suunniteltu valtakunnallisiksi merkkituotteiksi, joiden laatu on pyritty varmistamaan huolellisella asiantuntijavalinnalla ja heidän kouluttamisellaan.

TE-keskusten yritysosastojen tarjoamia tuotteistettuja asiantuntijapalveluita ovat:

- **ProStart** - yritysideoiden arviointi- ja kehittämisohjelma
 - yrityksen perustamista suunnitteleville henkilöille, joilla on yritysidea
 - ohjelman avulla asiantuntija selvittää yrityksen perustajan kanssa yritysideoiden elinkelpoisuuden sekä henkilön mahdollisuudet ryhtyä yrittäjäksi
 - asiantuntija laatii raportin yritysideoiden toteuttamiskelpoisuudesta
 - sisältää 2 konsultointipäivää asiantuntijan kanssa
 - hinta 80 €¹⁸
- **PostStart** - nuorten pk-yritysten analysointi- ja kehittämisohjelma
 - ProStartiin osallistuneet tai muuten juuri toiminnan alussa olevat yritykset.
 - asiantuntija opastaa yritystoiminnan alkutaipaleen karikkojen voittamisessa.
 - varmistetaan, että kannattavan yritystoiminnan edellyttämät perusasiat ovat kunnossa.
 - 5 puolen päivän mittaista tapaamista ulkopuolisen asiantuntijan kanssa
 - ohjelman toteutus kestää 6 kk – 1 vuosi.
 - 260 € /yritys
- **TuoteStart** – tuotekehityshankkeen aloittamiseen ja innovaatioiden kaupallistamisen tukemiseen
 - alkuvaiheessa tai jo pidemmälle edenneiden tuotekehitysideoiden ja keksintöjen edistämiseen
 - asiantuntijaryhmä arvioi tuoteideoita ja sen kaupallistamismahdollisuudet
 - TuoteStart -perusosassa (1 päivä) konsultti tekee hankkeesta alkuarvion ja kartoittaa resurssit
 - TuoteStart- jatko-osassa (1-3 päivä) konsultti tekee selvityksiä esim. tuotteen määrittely ja tekninen arviointi, alustava uutuustutkimus ja markkinaselvitys, yhteistyökumppaneiden haku sekä mahdollisen rahoituksen selvittämien. Tehdystä konsultaatiosta asiakas saa käyttöönsä loppuraportin ja toimenpidesuosituksen.
 - Alkava yritys, perusosa (1 päivä) 80 €, jatko-osa (1–3 päivä) 100 €/päivä, lisäkonsultointi 165 €/päivä

¹⁸ Tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden hinnat ovat vuoden 2004 hintoja. Hintoissa tapahtuu vuosittain muutoksia. Hinnat ovat arvonlisäverottomia.

- Toimiva yritys, perusosa (1 päivä) 210 €, jatko-osa 225 €/päivä, lisäkonsultointi 300 €/päivä

- **Taitava** - käsityöyritysten kehittämisohjelma

- kehittämisohjelma käsityöyrityksen kilpailukyvyn ja kannattavuuden parantamiseksi
- kaksi puolen päivän mittaista konsultaatiota, joiden aikana käydään läpi mm. yrityksen liikeidea, kilpailutilanne, yrityksen taloudellinen asema sekä tulevaisuuden suunnitelmat
- yrittäjä saa käyttöönsä määrämuotoisen raportin, joka sisältää käsiteltyjä aiheita koskevan kehittämisohjelman
-
- 80 €/ yritys, lisäkonsultointimahdollisuus 1-5 päivää hintaan 165 €/päivä

- **Kunto** - pk-yritysten liiketoiminnan kehittämisohjelma

- yrityksen johdon ja asiantuntijan yhdessä laatima, keskeiset kehittämisalueet sisältävä, kehittämissuunnitelma
- kunto-ohjelma sisältää:
 1. kunto testipäivä
 - yrityksen tila
 - kilpailukyky
 - liikeidea
 - taloudellinen analyysi
 - alustava kehittämistarve
 - raportti
 2. kunto-kehittämispäivä
 - kehittämistarpeiden priorisointi
 - kehittämisohjelma toimenpiteineen
 3. loppuraportti yritykselle
 4. seuranta
- 315 € / yritys, jatkokonsultointipäivät 300 € / päivä

- **Tuotto+**- tuotannollisten yritysten tuottavuuden kehittämisohjelma

- 10 – 100 henkilön yrityksille, jotka haluavat selvittää yrityksessään:
 - 1) tuottavan toiminnan edellytykset
 - 2) toiminnan tuottavuuden
 - 3) laadun vaikutuksen tuottavuuteen
- tavoitteena selvittää yrityksen tuottavuuden nykytila sekä kehittämismahdollisuudet ja laatia analyysin pohjalta yritykselle tuottavuuden kehittämisohjelma johdon ja henkilöstön yhteistyönä
- 550 € / yritys, enintään 25 henkilöä
- 850 € / yritys, enintään 26-50 henkilöä
- 1260 € / yritys, enintään yli 50 henkilöä
- Mahdollisuus jatkokonsultointiin 300 € / päivä

- **Profiitti** - kaupan sekä majoitus- ja ravitsemisalan yritysten kehittämisohjelma
 - tavoitteena kartoittaa painopisteet, joiden avulla yritys voi parhaiten kehittää sisäistä tuottavuutta
 - asiantuntijan avulla 2 päivän aikana
 - 315 € / yritys
- **Balanssi** - pk-yritysten rahoituksen kehittämisohjelma
 - tavoitteena parantaa yrityksen taloudellista ja rahoituksellista asemaa sekä rahoitusosaamista
 - analysoida nykyinen taloudellinen ja rahoituksellinen asema ja selvittää kehittämistarpeet
 - laaditaan konkreettinen kehittämisohjelma
 1. tapaaminen
 - nykytilan analyysi
 - raportti
 2. tapaaminen
 - johtopäätökset ja palaute
 - rahoituksen kehittämisohjelma
 3. tapaaminen
 - seuranta
 - jatkokehittäminen
 - 420 € / yritys
 - mahdollisuus jatkokonsultointiin, enintään 5 päivää 300 € / päivä/ yritys
- **DesignStart** - muotoilun ja yrityskuvan kehittämisohjelma
 - tavoitteena kartoittaa yrityksen tuotteiden tai yrityskuvan muotoilutarve sekä antaa yritysjohdolle selkeä näkemys muotoiluprojektin toteuttamisesta ja kustannuksista
 - antaa kuvallisen ja kirjallisen ehdotuksen tuotteen ulkonäöstä ja rakenteesta
 - ohjelma toteutetaan yrityskohtaisena konsultointina DesignStart -asiantuntijan ja yritysjohtajan kesken
 - ohjelman laajuus 1 + 3 päivää
 - mahdolliset lisäpäivät, enintään 5 päivää
 - alle 3 vuotta toimineet yritykset 420 €, lisäkonsultointipäivät 165 € / päivä
 - yli 3 vuotta toimineet yritykset 840 €, lisäkonsultointipäivät 300 € / päivä
- **Globaali** - pk-yrityksen kansainvälistymisen kehittämisohjelma
 - tavoitteena antaa yritykselle näkemys kansainvälistymisen mahdollisuuksista ja riskeistä sekä selvittää ja arvioida yrityksen kansainvälisiä toimintamahdollisuuksia
 - ohjelma sisältää analyysi- ja ohjelmaosan
 - analyysiosassa asiantuntija arvioi ja määrittää yritysjohtajan kanssa; nykytila-analyysin, kansainvälistymisen edellytykset sekä yrityksen kilpailuedut
 - ohjelmaosassa asiantuntija ja yritysjohto arvioivat ja määrittävät yhdessä kansainvälistymisen painopisteet ja kehittämistarpeet, operaatiovaihtoehdot ja laativat kehittämissuunnitelman

- analyysi- ja ohjelmaosan jälkeen seurantajaksolla käydään läpi ohjelman nykytilanne ja sovitaan jatkotoimenpiteistä
- 630 € / yritys, lisäkonsultointipäivät 300 € /päivä
- **Monitaito** - pk-yritysten henkilöstön osaamisen analysointi- ja kehittämisohjelma
 - tavoitteena pitkän aikavälin kehitys- ja koulutussuunnitelman laatiminen yrityksen liiketoiminnan ja henkilöstön kehittämisen tueksi
 - ohjelman laajuus 2,5 + 3 päivää (enintään 25 henkilön yritykset)
 - ohjelman laajuus 2,5 + 6 päivää (26-50 henkilön yritykset)
 - yli 50 henkilön yrityksissä laajuus määritetään yritysakohtaisesti
 - ohjelma koostuu yritysanalyysistä (2,5 päivää), henkilöstön kehittämistarveanalyysistä (3 päivää) sekä kehittämistoimenpiteiden käynnistämisestä
 - enintään 25 henkilön yritykset 600 €/yritys, 26-50 henkilön yritykset 1000 €/yritys ja yli 50 henkilön yritysten hinnoittelu tapahtuu yritysakohtaisesti. Lisäksi henkilöstön haastatteluista veloitetaan 10€/henkilö ja yli 50 hengen yrityksissä 15€/henkilö
- **eAskel** - Tietotekniikka liiketoiminnassa - kehittämisohjelma
 - tavoitteena on kehittää pitkäjänteisesti ja liiketoimintalähtöisesti pk-yritysten tietoteknisiä ratkaisuja
 - ohjelman aikana kartoitetaan yritysakohtaisesti tietotekniikan ja tietoverkkojen tuomia mahdollisuuksia liiketoiminnan ja prosessien tehostamisessa. Ohjelmassa käydään läpi yrityksen liiketoimintaan liittyvät tietotekniset ratkaisut sekä tietotekniikkaan ja tietoverkkoihin liittyvät kehittämistarpeet
 - lopputuloksena yritys saa konkreettisen etenemissuunnitelman tietotekniikan kehittämiseksi. eAskel-ohjelman tuloksena yrityksen johdolla on paremmat valmiudet johtaa tietotekniikan strategista kehittämistä yrityksessä
 - kaksi asiantuntijan ja yritysjohtajan välistä tapaamista, joiden kesto neljä tuntia. Noin puolen vuoden kuluttua ohjelman valmistumisesta seuranta tapaaminen
 - kehittämisohjelman kokonaiskesto kolme-kahdeksan viikkoa
 - 460 €/yritys, lisäkonsultointipäivät 300 €/pv
- **Myyntiteho** – alkavien yritysten markkinoinnin ja myyntiosaamisen kehittämis-palvelu
 - tavoitteena arvioida yrityksen ja sen markkinoiden nykytilaa sekä ennakoida markkinoiden tulevaa kehitystä, kehittää yrityksen tuotekehitys-, markkinointi- ja myyntistrategioita sekä laatia tuotekehityksen, markkinoinnin ja myynnin kehittämisohjelma toimenpidesuunnitelmineen
 - ohjelman kokonaiskesto on 2-3 kuukautta, sisältäen 4 puolen päivän mittaista työpäivää, joiden jälkeen yritykselle annetaan välitehtäviä liittyen markkinointiin ja tuotekehitykseen
 - alkavat yritykset (enintään 3 vuotta toimineet) 350 €/yritys, lisäkonsultointi 165 € /päivä
 - toimivat yritykset (yli 3 vuotta) 730 € /yritys, lisäkonsultointi 300 € /päivä

- **Viestinvaihto** - pk-yrityksen sukupolvenvaihdosta tukeva asiantuntijapalvelu
 - tavoitteena sukupolvenvaihdokseen vaikuttavien toimintojen ennakointi ja analysointi, eri vaihtoehtojen etujen ja haittojen kartoittaminen sekä sukupolvenvaihdoksessa toimivimman ratkaisun löytäminen
 - sisältää yritysanalyysin/vaihtoehtoanalyysin (3 päivää)
 - kirjallinen raportti toimenpidesuosituksineen
 - yritys voi jatkaa sukupolvenvaihdossuunnitelman toteuttamista TE-keskuksen valmennusohjelmassa tai yrityskohtaisen lisäkonsultoinnin avulla
 - 840 € / yritys, lisäksi mahdollisuus lisäkonsultointiin 300 €/ päivä
- **Verkstoreittaus** -ohjelma on tarkoitettu verkostoitumiskyvyn kehittämiseen
 - ohjelmassa arvioidaan yrityksen verkostoitumiskyvyn nykytila, määritellään verkostoitusstrategia ja laaditaan yritykselle selkeä toimenpidesuunnitelma verkostoitumiskyvyn kehittämiseksi.
 - VerkostoReittaus – ohjelma koostuu seuraavista osa-alueista:
 - 1. analyysiosa (1/2 pv), jossa asiakas ja asiantuntija käyvät läpi osa-alueet:
 - Yrityksen liikeidea
 - Strateginen kehittäminen
 - Prosessien hallinta
 - Toteutuneet tulokset
 - Toiminnan tuloksellisuus ja kannattavuus
 - Riskien hallinta ja jatkuvuus
 - 2. suunnitteluosa (1 pv)
 - käydään läpi yrityksen tietoiset strategiset valinnat liittyen yrityksen verkostorooliin seuraavilta osin:
 - yrityksen toiminnan maantieteellinen laajuus
 - toimitussisältö
 - teknologiataso
 - strategisten valintojen pohjalta laaditaan yritykselle yhteenveto toimintastrategiasta painopistealueineen sekä laaditaan toimenpidesuunnitelma, jossa täsmennetään verkostostrategian avainalueet panostuskohteineen ja kehittämisalueineen. Lisäksi sovitaan käytännön toimenpiteistä aika- tauluineen, vastuuhenkilöineen ja panostustarpeineen
 - 3. raportointiosa (1/2 pv)
 - Yritys saa kirjallisen loppuraportin, joka käydään asiantuntijan kanssa yhdessä läpi.
 - Tätä vaihetta seuraa seurantaosa (1/2 pv), jossa käydään läpi toimenpidesuunnitelman toteutuksen tilanne, ilmenneet vaikeudet ja mahdolliset muutostarpeet sekä päätetään jatkotoimenpiteistä.
 - Verkstoreittaus-asiantuntijat ovat vaitiolovelvollisia kaikista asiakkaan antamista ja ohjelman aikana yrityksen toiminnasta esiin tulleista tiedoista.
 - VerkostoReittaus-ohjelman hinta on 630 €. Lisäkonsultointipäivä 300 € / pv.

- **PK-LTS** – liiketoimintasuunnitelman laatiminen (LTS-ohjelma)
 - LTS-ohjelma on tarkoitettu eri toimialoja edustaville pk-yrityksille, jotka haluavat panostaa yrityksensä liiketoiminnan systemaattiseen suunnitteluun liiketoimintasuunnitelman avulla tai pk-yrityksille, joiden aikaisemmat liiketoimintasuunnitelmat kaipaavat uudistamista
 - tavoitteena on kehittää pk-yritysten liiketoimintaosaamista ja antaa apuväline pk-yritysten liiketoiminnan strategiseen johtamiseen ja kehittämiseen
 - neljän päivän mittainen yrittäjän/yritysjohdon sekä konsultin vuorovaikutteinen työskentelyprosessi, jossa yrittäjä laatii liiketoimintasuunnitelmaa konsultin ohjauksessa
 - lopputuloksena yritys saa kirjallisen liiketoimintasuunnitelman, joka jää yrityksen käyttöön sähköisessä muodossa, jolloin sitä on jatkossa helppo päivittää
 - alle kolme vuotta toimineet yritykset 420 €, lisäkonsultointipäivät 165 €/päivä
 - yli kolme vuotta toimineet yritykset 840 €, lisäkonsultointipäivät 300 €/päivä

Liite 3. Kauppa- ja teollisuusministeriön mikroyritystukien kohdentuminen TE-keskuksittain ja ohjelma-alueittain maaseututyyppin mukaan

TE-keskuksittainen kohdentuminen 01.01.2000 - 31.12.2004

Etelä-Pohjanmaa

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	210 261 (29)	32 159 (2)	89 691 (1)		332 111 (32)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läheinen maaseutu	17 293 (3)			6 000 (1)	23 293 (4)
Ydinmaaseutu	2 477 222 (216)	485 650 (27)		37 897 (2)	3 000 769 (245)
Harvaan asuttu maaseutu	422 985 (19)				422 985 (19)
Yhteensä	3 127 761 (267)	517 809 (29)	89 691 (1)	43 897 (3)	3 779 158 (300)

Etelä-Savo

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 208 693 (36)	353 471 (16)		48 108 (3)	1 610 272 (55)
Muut kaupungit	215 284 (10)	94 092 (3)			309 376 (13)
Kaupunkien lähiläheinen. maaseutu	2 144 431 (78)	1 313 060 (43)	193 011 (3)		3 650 502 (124)
Ydinmaaseutu	465 479 (25)	89 520 (4)	109 039 (2)	303 812 (4)	967 850 (35)
Harvaan asuttu maaseutu	1 334 441 (56)	339 827 (12)		43 000 (1)	1 717 268 (69)
Yhteensä	5 368 328 (205)	2 189 970 (78)	302 050 (5)	394 920 (8)	8 255 268 (296)

Häme

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	281 724 (7)	23 873 (3)	302 700 (3)		608 297 (13)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	127 576 (8)	48 565 (3)			176 141 (11)
Ydinmaaseutu	17 568 (6)	7 353 (2)			24 921 (8)
Harvaan asuttu maaseutu	151 369 (1)				151 369 (1)
Yhteensä	578 237 (22)	79 791 (8)	302 700 (3)		960 728 (33)

Kaakkois-Suomi

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	2 698 596 (139)	1 171 527 (69)	10 091 (1)	44 300 (2)	3 924 514 (211)
Muut kaupungit	154 839 (14)	58 905 (7)	28 928 (1)		242 672 (22)
Kaupunkien läh. maaseutu	735 012 (52)	296 822 (23)		105 400 (1)	1 137 234 (76)
Ydinmaaseutu	1 304 090 (61)	410 548 (24)		84 750 (1)	1 799 388 (86)
Harvaan asuttu maaseutu	380 895 (19)	52 971 (6)		10 344 (1)	444 210 (26)
Yhteensä	5 273 432 (285)	1 990 773 (129)	39 019 (2)	244 794 (5)	7 548 018 (421)

Kainuu

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 327 546 (78)	272 906 (12)		138 120 (3)	1 738 572 (93)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu					
Ydinmaaseutu	148 968 (7)	32 230 (2)			181 198 (9)
Harvaan asuttu maaseutu	2 688 920 (60)	515 803 (17)	1 536 010 (5)	16 879 (2)	4 757 612 (84)
Yhteensä	4 165 434 (145)	820 939 (31)	1 536 010 (5)	154 999 (5)	6 677 382 (186)

Keski-Suomi

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	2 457 526 (134)	868 337 (41)	134 462 (2)		3 460 325 (177)
Muut kaupungit	452 750 (7)	20 980 (3)			473 730 (10)
Kaupunkien läh. maaseutu	512 102 (27)	432 045 (23)			944 147 (50)
Ydinmaaseutu	996 562 (69)	413 291 (16)	142 180 (2)	55 780 (3)	1 607 813 (90)
Harvaan asuttu maaseutu	2 032 386 (114)	164 911 (16)	106 663 (3)		2 303 960 (133)
Yhteensä	6 451 326 (351)	1 899 564 (99)	383 305 (7)	55 780 (3)	8 789 975 (460)

Lappi

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 451 640 (86)	439 209 (27)			1 890 849 (113)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	622 037 (30)	269 612 (9)			891 649 (39)
Ydinmaaseutu					
Harvaan asuttu maaseutu	4 591 221 (195)	497 400 (31)	16 707 (2)	270 235 (6)	5 375 563 (234)
Yhteensä	6 664 898 (311)	1 206 221 (67)	16 707 (2)	270 235 (6)	8 158 061 (386)

Pirkanmaa

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 522 942 (128)	1 687 786 (64)	574 991 (7)		3 785 719 (199)
Muut kaupungit	419 597 (30)	71 517 (5)	9 745 (1)		500 859 (36)
Kaupunkien läh. maaseutu	378 874 (44)	25 545 (4)	132 000 (1)		536 419 (49)
Ydinmaaseutu	1 108 419 (75)	436 661 (24)	779 792 (4)	11 170 (1)	2 336 042 (104)
Harvaan asuttu maaseutu	401 805 (24)	146 249 (7)	90 000 (1)	2 630 (1)	640 684 (33)
Yhteensä	3 831 637 (301)	2 367 758 (104)	1 586 528 (14)	13 800 (2)	7 799 723 (421)

Pohjanmaa

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 298 487 (114)	611 799 (43)	29 433 (1)		1 939 719 (158)
Muut kaupungit	54 450 (4)				54 450 (4)
Kaupunkien läh. maaseutu	228 181 (28)	141 704 (9)			369 885 (37)
Ydinmaaseutu	1 930 860 (193)	492 684 (32)		19 250 (1)	2 442 794 (226)
Harvaan asuttu maaseutu	199 154 (33)	2 556 (1)			201 710 (34)
Yhteensä	3 711 132 (372)	1 248 743 (85)	29 433 (1)	19 250 (1)	5 008 558 (459)

Pohjois-Karjala

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	2 518 605 (113)	360 531 (23)		105 280 (2)	2 984 416 (138)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	1 114 726 (28)	102 899 (8)		8 440 (2)	1 226 065 (38)
Ydinmaaseutu	152 012 (48)	245 347 (11)			176 547 (59)
Harvaan asuttu maaseutu	115 205 (48)	202 486 (15)	88 621 (3)	37 192 (2)	227 794 (68)
Yhteensä	6 305 513 (237)	911 263 (57)	886 216 (3)	150 912 (6)	8 253 904 (303)

Pohjois-Pohjanmaa

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	115 695 (12)	216 397 (8)			332 092 (20)
Muut kaupungit	13 500 (1)				13 500 (1)
Kaupunkien läh. maaseutu	21 850 (3)	162 050 (4)			183 900 (7)
Ydinmaaseutu	341 027 (39)	161 177 (9)			502 204 (48)
Harvaan asuttu maaseutu	527 322 (30)	49 254 (6)			576 576 (36)
Yhteensä	1 019 394 (85)	588 878 (27)			1 608 272 (112)

Pohjois-Savo

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	2 884 793 (132)	929 047 (44)		69 800 (2)	3 883 640 (178)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	999 571 (26)	96 099 (7)		24 800 (1)	1 120 470 (34)
Ydinmaaseutu	327 718 (15)	53 882 (4)		37 455 (3)	419 055 (22)
Harvaan asuttu maaseutu	3 407 507 (61)	168 046 (9)		38 600 (2)	3 614 153 (72)
Yhteensä	7 619 589 (234)	1 247 074 (64)		170 655 (8)	9 037 318 (306)

Satakunta

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1228423 (78)	646113 (36)		8800 (1)	1883336 (115)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	1921231 (42)	163325 (8)		7568 (1)	2092124 (51)
Ydinmaaseutu	1148387 (56)	151 530 (10)		78 930 (3)	1378847 (69)
Harvaan asuttu maaseutu	350169 (18)	16245 (2)		8746 (1)	375160 (21)
Yhteensä	4 648 210 (194)	977 213 (56)		104 044 (6)	5 729 467 (256)

Uusimaa

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 150 909 (168)	2 108 097 (121)	762 419 (6)	25 020 (2)	4 046 445 (297)
Muut kaupungit	84 970 (13)	148 284 (10)			233 254 (23)
Kaupunkien läh. maaseutu	77 492 (11)	259 048 (15)	14 250 (1)		350 790 (27)
Ydinmaaseutu	92 883 (10)	28 928 (1)		2 810 (1)	124 621 (12)
Harvaan asuttu maaseutu					
Yhteensä	1 406 254 (202)	2 544 357 (147)	776 669 (7)	27 830 (3)	4 755 110 (359)

Varsinais-Suomi

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 241 221 (83)	714 671 (38)			1 955 892 (121)
Muut kaupungit	192 557 (12)	142 470 (8)	232 008 (3)		567 035 (23)
Kaupunkien läh. maaseutu	286 076 (24)	308 344 (16)		44 890 (2)	639 310 (42)
Ydinmaaseutu	1 588 362 (96)	157 529 (10)			1 745 891 (106)
Harvaan asuttu maaseutu	828 791 (51)				828 791 (51)
Yhteensä	4 137 007 (266)	1 323 014 (72)	232 008 (3)	44 890 (2)	5 736 919 (343)

Ohjelma-alueittainen kohdentuminen 01.01.2000 - 31.12.2004**Etelä-Suomi tavoite 2**

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	3 833 184 (189)	1 566 310 (93)	312 791 (4)	44 300 (2)	5 756 585 (288)
Muut kaupungit	154 839 (14)	58 905 (7)	28 928 (1)		242 672 (22)
Kaupunkien läh. maaseutu	763 941 (54)	390 761 (25)		140 590 (2)	1 295 292 (81)
Ydinmaaseutu	1 396 317 (84)	178 392 (12)			1 574 709 (96)
Harvaan asuttu maaseutu	1 361 055 (71)	52 971 (6)		10 344 (1)	1 424 370 (78)
Yhteensä	7 509 336 (412)	2 247 339 (143)	341 719 (5)	195 234 (5)	10 293 628 (565)

Etelä-Suomi tavoite 2 siirtymäkauden alue

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset					
Muut kaupungit	192 557 (12)	79 023 (4)	232 008 (3)		503 588 (19)
Kaupunkien läh. maaseutu	384 723 (30)	233 900 (13)			618 623 (43)
Ydinmaaseutu	1 058 693 (74)	265 730 (16)		84 750 (1)	1 409 173 (91)
Harvaan asuttu maaseutu					
Yhteensä	1 635 973 (116)	578 653 (33)	232 008 (3)	84 750 (1)	2 531 384 (153)

Itä-Suomi tavoite 1

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	7 939 637 (359)	1 915 955 (95)		361 308 (10)	10 216 900 (464)
Muut kaupungit	215 284 (10)	94 092 (3)			309 376 (13)
Kaupunkien läh. maaseutu	4 258 728 (132)	1 512 059 (58)	193 011 (3)	33 240 (3)	5 997 037 (196)
Ydinmaaseutu	2 462 293 (95)	420 979 (21)	109 039 (2)	341 267 (7)	3 333 578 (125)
Harvaan asuttu maaseutu	8 582 922 (225)	1 226 162 (53)	2 422 226 (8)	135 671 (7)	12 366 981 (293)
Yhteensä	23 458 864 (821)	5 169 246 (230)	2 724 276 (13)	871 486 (27)	32 223 872 (1 091)

Länsi-Suomi tavoite 2

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	6 010 439 (387)	3 513 192 (159)	709 453 (9)	8 800 (1)	10 241 884 (556)
Muut kaupungit	848 027 (35)	36 446 (5)	9 745 (1)		894 218 (41)
Kaupunkien läh. maaseutu	2 468 073 (74)	610 425 (32)		7 568 (1)	3 077 066 (107)
Ydinmaaseutu	4 407 955 (303)	1 220 978 (59)	142 180 (2)	121 947 (6)	5 893 060 (370)
Harvaan asuttu maaseutu	1 907 121 (105)	165 410 (15)	131 890 (2)	11 376 (2)	2 215 797 (124)
Yhteensä	15 641 615 (904)	5 537 451 (270)	993 268 (14)	149 691 (10)	22 322 025 (1 198)

Länsi-Suomi tavoite 2 siirtymäkauden alue

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	494 384 (51)	155 156 (10)	89 691 (1)		739 231 (62)
Muut kaupungit	54 450 (4)				54 450 (4)
Kaupunkien läh. maaseutu	297 839 (32)	159 366 (10)		6 000 (1)	403 205 (43)
Ydinmaaseutu	2 295 657 (233)	528 311 (39)	779 792 (4)	81 080 (4)	3 684 840 (280)
Harvaan asuttu maaseutu	229 866 (40)	84 938 (4)			314 804 (44)
Yhteensä	3 312 196 (360)	927 771 (63)	869 483 (5)	87 080 (5)	5 196 530 (433)

Pohjois-Suomi tavoite 1

	Investointi	Kehittäminen	Toimintaymp.	Maataloustuott.	Yhteensä
Kaupunkikeskukset	1 451 640 (86)	439 209 (27)			1 890 849 (113)
Muut kaupungit					
Kaupunkien läh. maaseutu	627 787 (31)	269 612 (9)			897 399 (40)
Ydinmaaseutu	1 271 760 (106)	367 987 (18)			1 639 747 (124)
Harvaan asuttu maaseutu	6 388 055 (288)	626 267 (44)	81 480 (4)	270 235 (6)	7 366 037 (342)
Yhteensä	9 739 242 (511)	1 703 075 (98)	81 480 (4)	270 235 (6)	11 794 032 (619)

Liite 4. Valtiontukea koskeva EU-säädäntö lähinnä maatalousalan osalta

Perusta

- Rooman sopimus eli Euroopan yhteisön perustamissopimus

Maaseudun kehittämisasetus

- Neuvoston asetus (EY) N:o 1257/1999, annettu 17 päivänä toukokuuta 1999, Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta (EYVL L 160, 26.6.1999)
- Neuvoston asetus (EY) N:o 1783/2003, annettu 29 päivänä syyskuuta 2003, Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun asetuksen (EY) N:o 1257/1999 muuttamisesta (EYVL L 270, 21.10.2003)
- Komission asetus (EY) N:o 817/2004, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä (EYVL L 153, 30.4.2004)

Menettelyjä koskevia ohjeita

- Neuvoston asetus (EY) N:o 659/1999, annettu 22 päivänä maaliskuuta 1999, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä (EYVL L 83, 27.3.1999)
- Komission asetus (EY) N:o 794/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 täytäntöönpanosta (EYVL L 140, 30.4.2004)
- Ilmoituslomakkeet (EYVL L 140, 30.4.2004)
- Komission tiedonanto viite- ja diskonttokorkojen vahvistamismenetelmästä (EYVL C 273, 09.09.1997)
- Komission tiedonanto sääntöjenvastaisesti myönnetyn tuen takaisinperinnässä sovellettavasta korkotasosta (EYVL C 110, 08.05.2003)
- Komission ilmoitus valtiontuen sääntöjenvastaisuuden arvioinnissa sovellettavien sääntöjen määräytymisestä (EYVL C 119, 22.05.2002)
- Komission tiedonanto C(2003) 4582, tehty 1. joulukuuta 2003, salassapitovelvollisuudesta valtiontukipäätöksissä (EYVL C 297, 09.12.2003)

Tärkeitä yleisiä säännöksiä, joita sovelletaan myös maatalousalalla

- Yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta (EYVL C 28, 1.2.2000)
 - oikaisu (EYVL C 232, 12.8.2000)
- Nämä suuntaviivat kattavat useimmat valtiontuet: investointituen, ympäristötuet, luonnonmullistusten vuoksi myönnettävät tuet jne.

- Komission tiedonanto - Yhteisön suuntaviivat valtiontuesta EY:n perustamissopimuksen liitteessä I lueteltujen ja tiettyjen liitteeseen I kuulumattomien tuotteiden mainontaan (EYVL C 252, 12.9.2001)

Tämä asiakirja muodostaa maataloustuotteiden menekinedistämistä ja mainontaa koskevan valtiontukipolitiikan perustan.

- TSE-testien, kuolleiden eläinten ja teurasjätteiden vuoksi myönnettäviä valtiontukia koskevat yhteisön suuntaviivat (EYVL C 324, 24.12.2002)

Suuntaviivat koskevat valtiontukea, jota myönnetään TSE-testeistä, kuolleista eläimistä ja teurasjätteistä aiheutuviin kustannuksiin perustamissopimuksen liitteeseen I kuuluvien eläinten ja eläintuotteiden tuotannon, jalostuksen ja kaupan pitämisen alan toimijoille, siltä osin kuin perustamissopimuksen 87, 88 ja 89 artiklaa sovelletaan kyseisiin tuotteisiin. Komissio soveltaa näitä suuntaviivoja uusiin valtiontukiin, jäsenvaltioiden toimittamat vireillä olevat ilmoitukset mukaan luettuina, 1 päivästä tammikuuta 2003 alkaen.

Valtiontukia koskeva komission tiedonanto: maataloudelle myönnettyt tuetut lyhytaikaiset lainat ('käyttöluotot') (EYVL C 44, 16.2.1996)

Tässä asiakirjassa kuvaillaan tuettujen lainojen myöntämisedellytykset.

- Yhteisön puitteet tutkimus- ja kehitystyöhön myönnettävälle valtion tuelle (EYVL C 45, 17.2.1996)

- Komission tiedonanto tutkimus- ja kehitystyöhön myönnettävää valtiontukea koskevien yhteisön puitteiden muuttamisesta (ainoastaan maataloutta koskeva osa) (EYVL C 48, 13.2.1998)

Tällä tiedonannolla muutetaan tutkimus- ja kehittämistuen yleisten sääntöjen erästä osaa.

- Komission tiedonanto - Yhteisön puitteet tutkimus- ja kehitystyöhön myönnettävälle valtiontuelle (EYVL C 45, 17.2.1996)

- Yhteisön suuntaviivat valtiontuesta vaikeuksissa olevien yritysten pelastamiseksi ja rakenneuudistukseksi (EYVL C 288, 9.10.1999)

--

- Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta koulutustukeen 12. tammikuuta 2001 annettu komission asetus (EY) N:o 68/2001 (EYVL L 10, 13.1.2001)

- Komission asetus (EY) N:o 69/2001, annettu 12 päivänä tammikuuta 2001, EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen (nk. "de minimis" -tuki)

- Komission asetus (EY) N:o 70/2001, annettu 12 päivänä tammikuuta 2001, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta pienille ja keskisuurille yrityksille myönnettyyn valtiontukeen

- Komission asetus (EY) N:o 2204/2002, annettu 12 päivänä joulukuuta 2002, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta työllisyystukeen (EYVL L 337, 13.12.2002)

- Komission asetus (EY) N:o 1/2004, annettu 23 päivänä joulukuuta 2003, EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta maataloustuotteiden tuottamisen,

jalostamisen ja kaupan pitämisen alalla toimiville pienille ja keskisuurille yrityksille myönnettävään valtiontukeen

Asetuksen mukaan jäsenvaltiot voivat myöntää erityyppisiä valtiontukia pyytämättä komission ennakkohyväksyntää. Tällainen ryhmäpoikkeus nopeuttaa maatalousalan uusien valtiontukien käyttöönottoa. Tämä puolestaan helpottaa kansallisia ohjelmia, joiden tavoitteena on ympäristöön, eläinten hyvinvointiin ja hygieniaan liittyvien vaatimusten parantaminen maatalousalalla. Samoja vanhoja maatalousalan valtiontukisääntöjä sovelletaan edelleen koko EU:ssa.

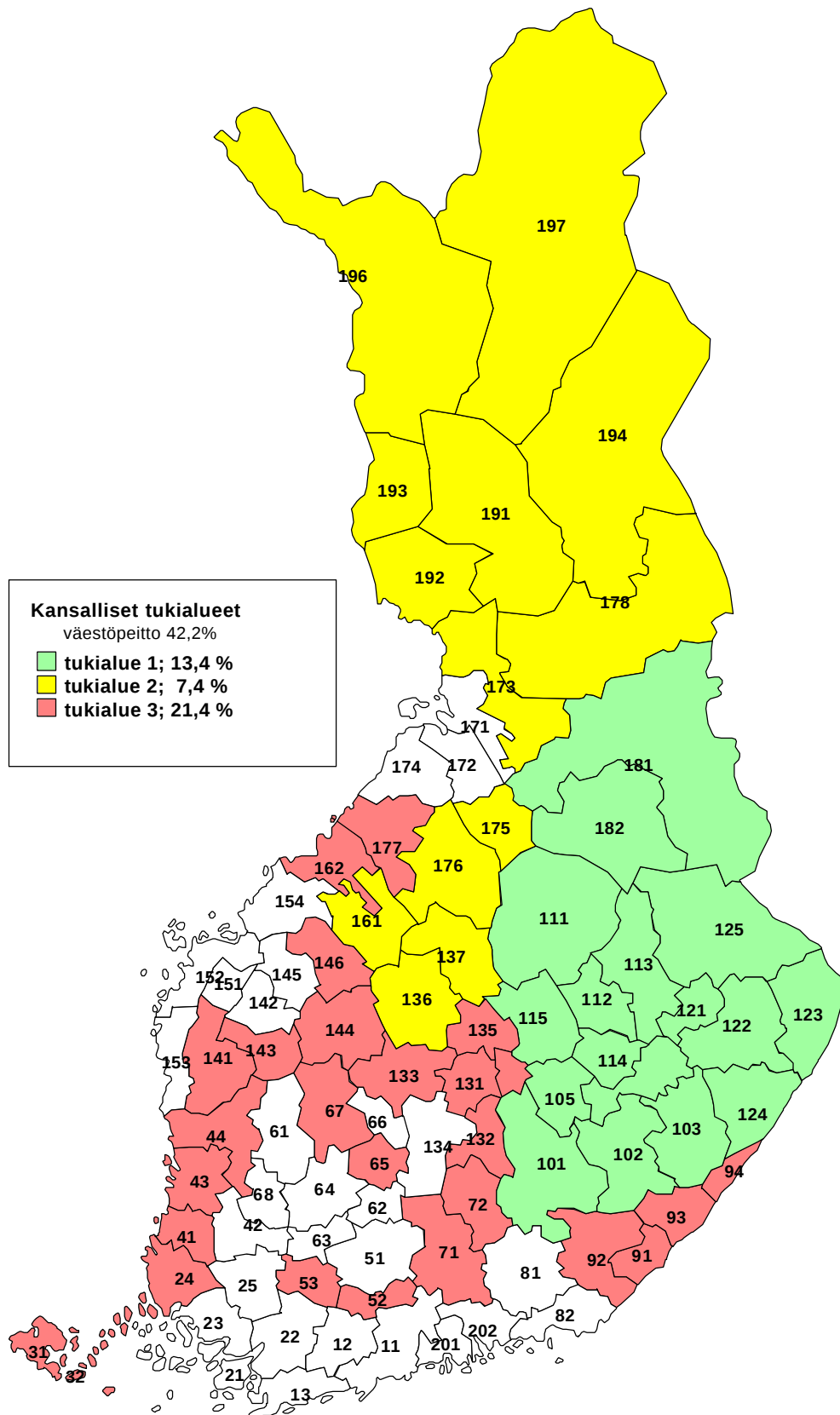
- Komission asetus (EY) N:o 1860/2004, annettu 6 päivänä lokakuuta 2004, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen maatalous- ja kalastusalalla (nk. "de minimis" -tuki).

Asetuksessa säädetään, että tukea voidaan myöntää korkeintaan 3 000 euroa kalastajaa tai viljelijää kohden kolmen vuoden kaudella ilman, että siitä tarvitsee ilmoittaa komissiolle. Edellytyksenä on, että tällaisen tuen kokonaismäärä ei ylitä komission asettamaa määrää, joka on laskettu noin 0,3 prosentiksi kyseisen jäsenvaltion kalastus- tai maatalousalan tuotannon arvosta. Jäsenvaltiot voivat 1 päivästä tammikuuta 2005 myöntää asetuksen mukaista tukea ilman komission ennakkohyväksyntää, mutta niiden on toimitettava tiedot, joiden perusteella voidaan varmistaa näiden kahden enimmäismäärän noudattaminen.

Liite 5.

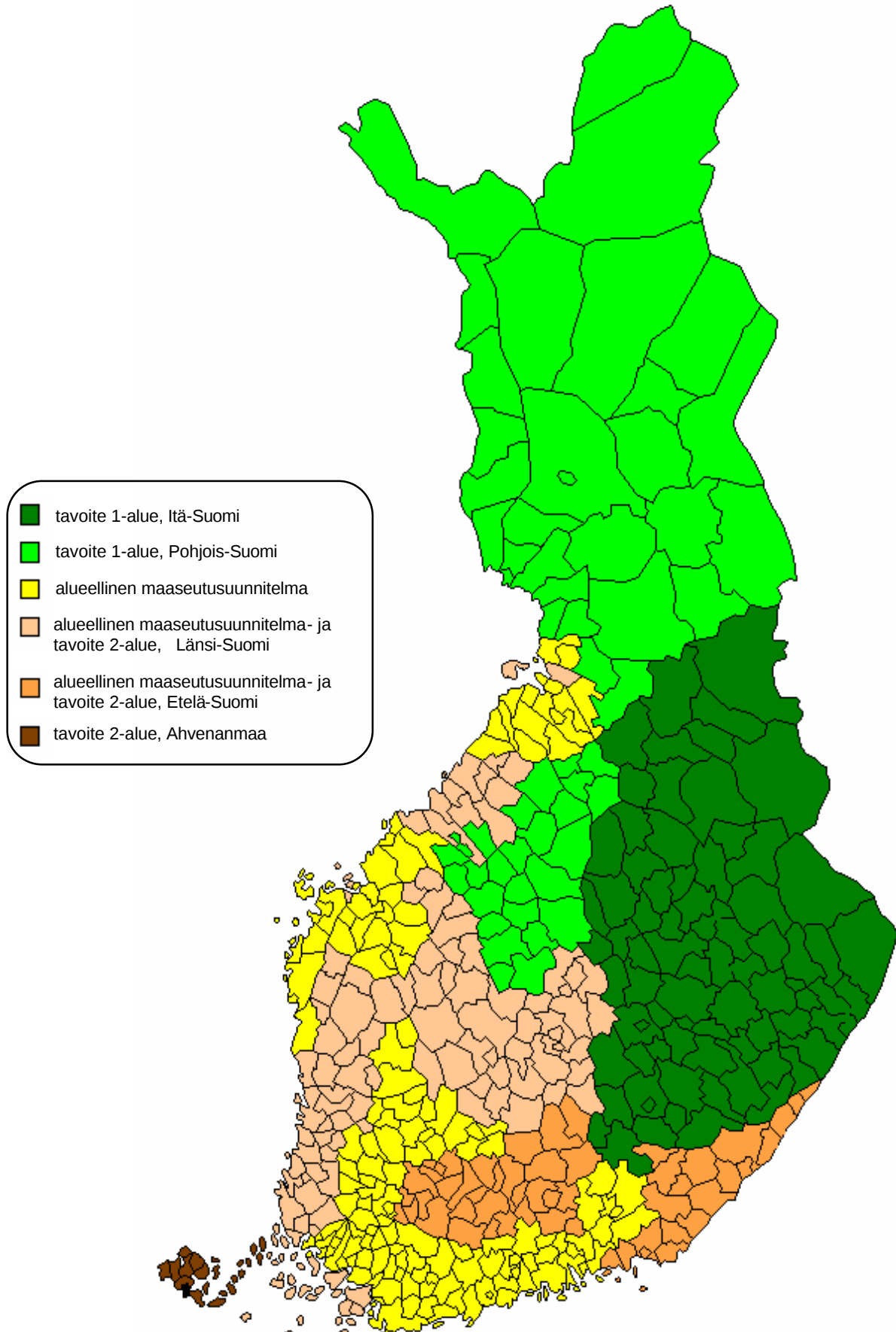
Kansalliset tukialueet vuodesta 2000 alkaen

Euroopan komission päätös 26.10.1999

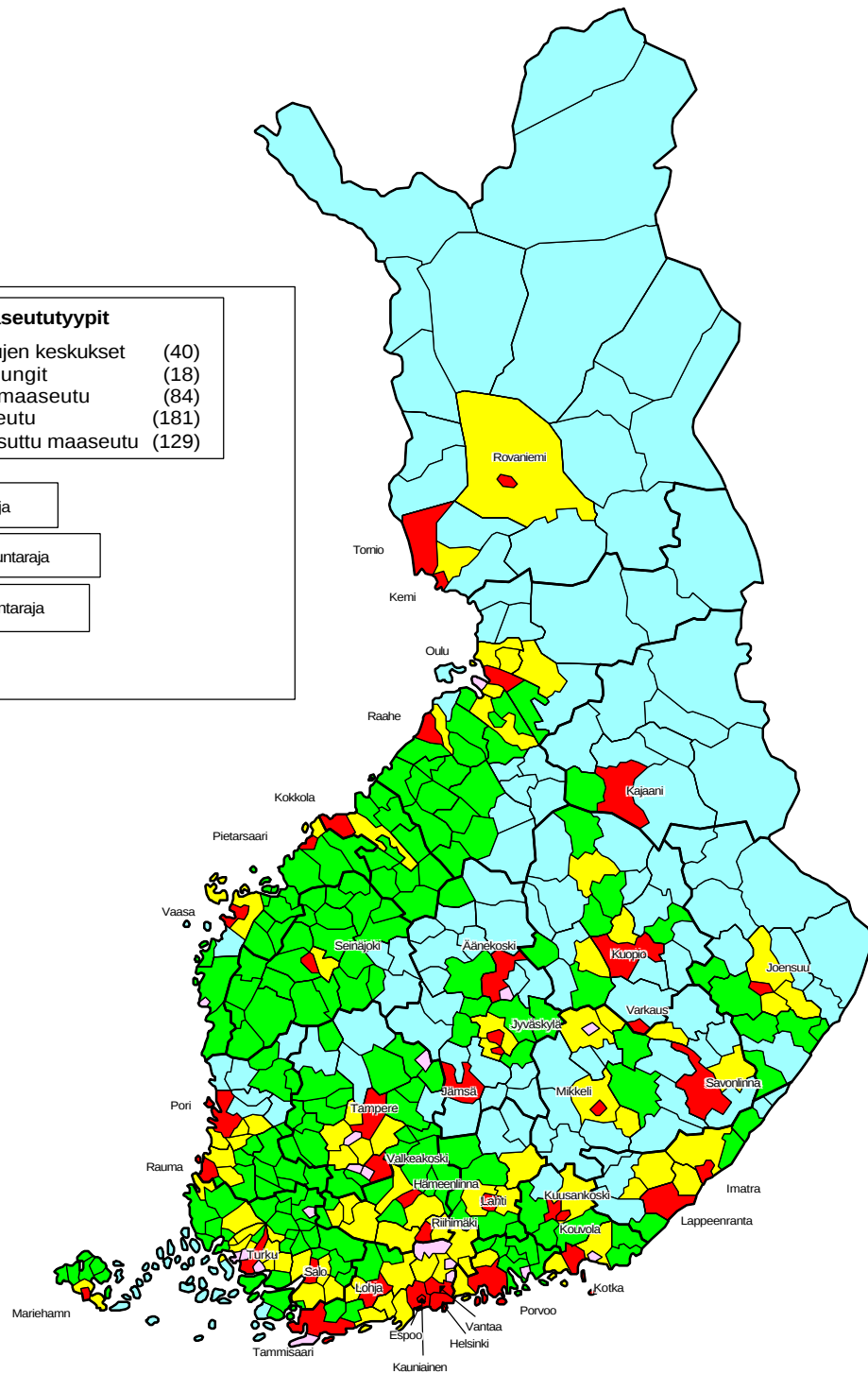
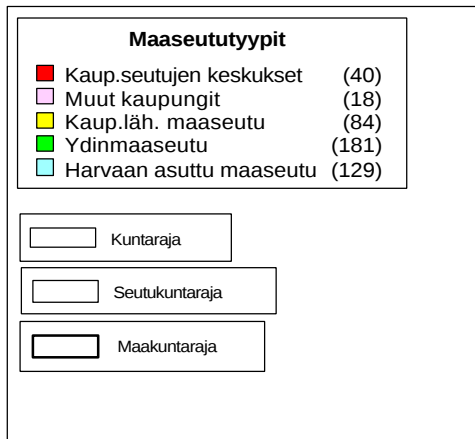
Liite 6

EU:n osarahoitteiset alueelliset tavoiteohjelmat

Liite 7.

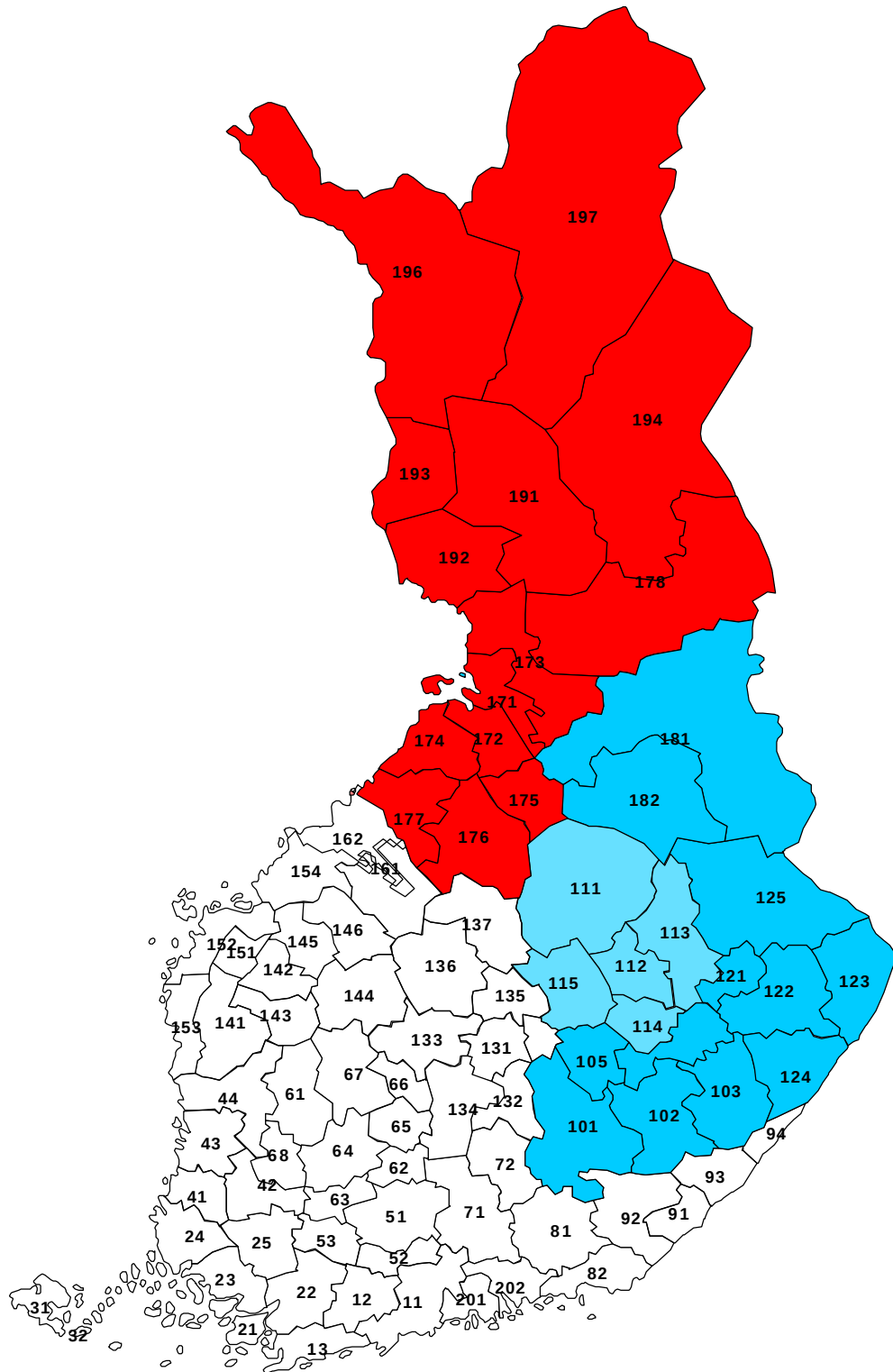
Maaseututyypit

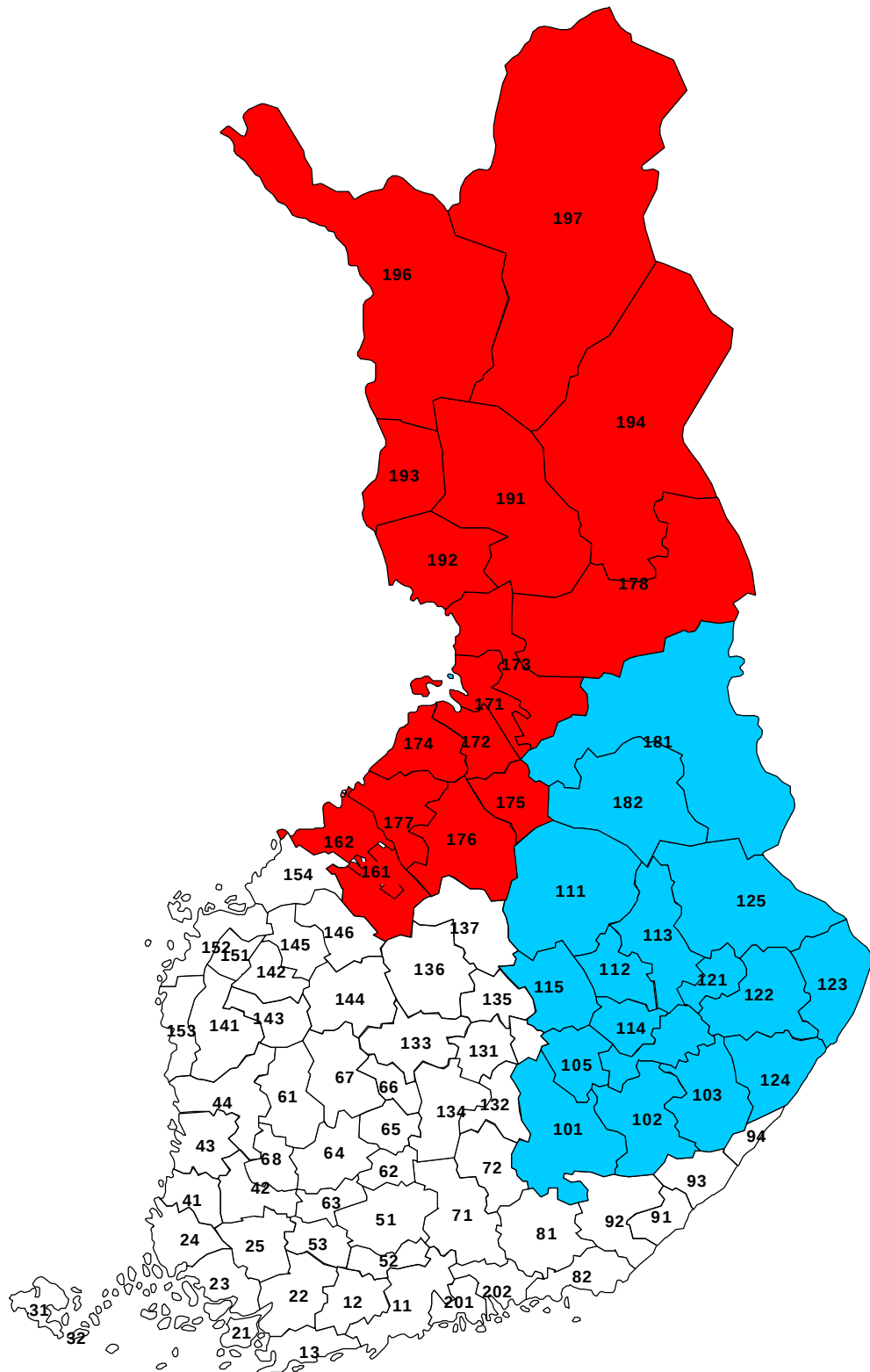
Kajaanin Kehittämiskeskus Aluekehitys
Suomen Aluetutkimus FAR

Liite 8.

Suomen tavoite 1- alue

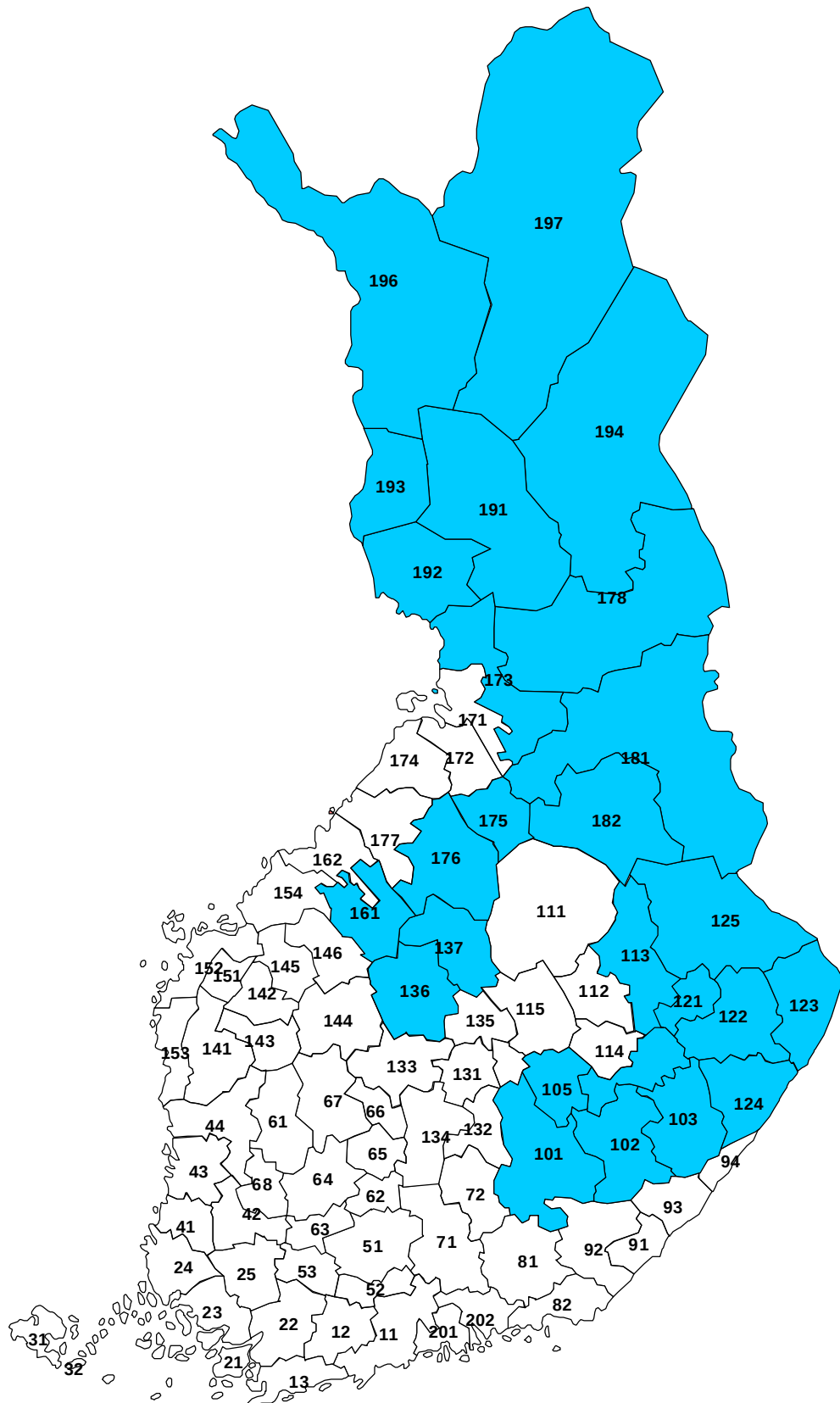
- **Ns. harvaanasutut alueet (alle 12 as/km²); NUTS III- tasolla määriteltynä**
 - **Ns. vanha 87.3.a- alue; NUTS II- tasolla määriteltynä Itä-Suomen suuralue.**
- Huom! NUTS III- taso: Pohjois-Savo (ruutukuvio) ei täytä harvan asutuksen kriteeriä

- **Ns. harvaanasutut alueet (alle 12 as/km²); NUTS II- tasolla määriteltynä Pohjois-Suomen suuralue**
- **Ns. vanha 87.3.a- alue; NUTS II- tasolla määriteltynä Itä-Suomen suuralue**

Liite 10.

Suomen tavoite- 6 alue

MMM:n vuonna 2005 julkaisemat työryhmämuistiot
(ISSN 0781-6723)

- 2005:1 Viljelijätukien sähköisen asioinnin esiselvitysprojekti. Projektin loppuraportti
ISBN 952-453-212-3
- 2005:2 Luonnonmukaisen elintarviketuotannon yhteistyöryhmän loppuraportti
ISBN 952-453-213-1
- 2005:3 Osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen
ISBN 952-453-214-X

ISBN 952-453-219-0
ISSN 0781-6723